

Eesti Pank
Bank of Estonia

Eesti Panga 2005. aasta aruanne

2006

© Eesti Pank, 2006

Address

Estonia pst 13
15095 Tallinn

Telefon

6680 719

Faks

6680 836

E-post

info@epbe.ee

Veebileht

www.eestipank.info

Eesti Panga trükiste tellimisinfo

telefonil: 6680 998

faksil: 6680 954

e-postiga: trykis@epbe.ee

ISSN 1406-1406

Tegevtoimetaja: Kadri Põdra

Kujundus ja makett: Vincent OÜ

Küljendus: Kristiina Krüspan

Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

SISUKORD

EESTI PANGA OLEMUS JA PÕHIÜLESANDED	9
2005. AASTA ARUANDE EESSÕNA EESTI PANGA PRESIDENDILT	12
ARUANDEKOHUSTUS	16
Keskpanga aruandekohustuse õigusraamistik ja kohustuslikud väljaanded	16
Aruandekohustus Riigikogu ees	16
Majanduspoliitiliste seisukohtade regulaarne tutvustamine ja majandusandmete kättesaadavaks tegemine avalikkusele	17
EESTI PANGA PÕHIÜLESANNETE TÄITMISEL JÄRGITAVAD STRATEEGILISED EESMÄRGID	21
2005. AASTA OLULISEMAD TEGEVUSED JA SAAVUTUSED	
RAHAPOLIITIKA	24
Eesti praeguse rahapoliitilise raamistiku sujuva toimimise tagamine	24
Eesti majanduspoliitika põhijooned rahapoliitilise stabiilsuse vaatekohast	24
Rahapoliitika 2005. aastal	24
Ettevalmistused Eesti rahasüsteemi vastavusse viimiseks euroalaga liitumisel esitatavate nõuetega	25
Majandusanalüüs, -prognoos ja -uuringud kui raha- ja finantspoliitiliste otsuste põhendamise alus	26
Reservihaldus	27
Välisvaluutareservi struktuur	27
Investeeringuprotsess	27
2005. aasta investeeringutulemused ja neid mõjutanud tegurid	28
Normportfelli muutused 2005. aastal	29
Varahaldusteenuse osutamine avalikule sektorile	29
FINANTSSTABIILSUSE TAGAMINE	30
Eesti Panga roll finantsstabiilsuse raamistikus	30
Finantspoliitika ja finantskeskkond 2005. aastal	30
Piiriülene lõimumine	30
Ekspansivne majanduskeskkond ja laenukasv	30
Üldine regulatiivne keskkond	31
Finantssektori poliitika ja finantsstabiilsuse tagamine	31
Pangandusregulatsiooni areng Eestis	31
Finantssektori analüüs	31
Piiriülene koostöö ja muud ELi finantspoliitika teemad	32
Turvavõrk	33

STATISTIKAALANE TEGEVUS	34
Pangandus- ja muu finantsstatistika	34
Maksebilansistatistika	35
Üldmajandusstatistika	37
MAKSEÜSTEEMID JA MAKSEVAHENDID	38
Maksekeskkonna arendamine	38
Pankadevaheliste maksete arveldussüsteem	38
Makseviisid	40
Makseüsteemide järelvaatamine	42
Sularahanõudluse rahuldamine	43
Ringlusse lastud pangatähed ja mündid ning nende struktuur	43
Sularaha ringlus	44
Sularaha ekspertiis	45
Euro sularahale ülemineku ettevalmistamine	45
EUROOPA MAJANDUS- JA RAHALIIDU TÄISLIIKMEKS SAAMISEKS (EUROLE ÜLEMINEKUKS)	
TEHTAVAD ETTEVALMISTUSED	46
Eesti majanduspoliitika põhijooned eelseisva euroalaga liitumise valguses	46
Euroala liikmeks saamise eeldused	46
Tehnilised ettevalmistused majandus- ja rahaliidu täisliikmeks saamiseks	47
Õigusraamistik	47
Raha- ja makseringlus	48
Eesti Panga sisemised ettevalmistused eurole üleminekuks	48
Eurole üleminekuga seotud avalik teavitus	48
Eesti Panga roll Euroopa Keskpankade Süsteemis täna ja pärast euro kasutuselevõttu	49
Euroopa Keskpankade Süsteem	49
Eesti Panga ülesanded euroala riigi keskpangana	49
ORGANISATSIOON JA KOOSTÖÖ	52
Rahvusvaheline koostöö	52
Regulaarne koostöö Euroopa Liidu struktuuride raames	52
Euroopa Keskpank	52
Euroopa Liidu Nõukogu ja selle allstruktuurid	53
Euroopa Komisjon	53
Koostöö Rahvusvahelise Valuutafondiga	53
Eesti-sisene koostöö	54
Avalikud suhted ja kommunikatsioon	55
Keskpanga avalike suhete sihtrühmad ja kasutajauuringud	55
Meediasuhtlus ja avalikud esinemised	55
Eesti Panga muuseum	55

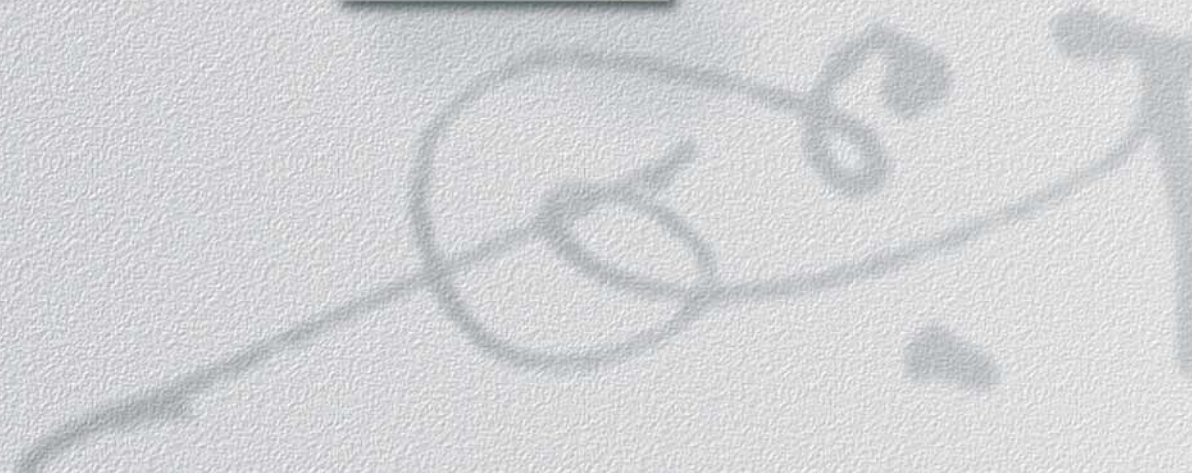
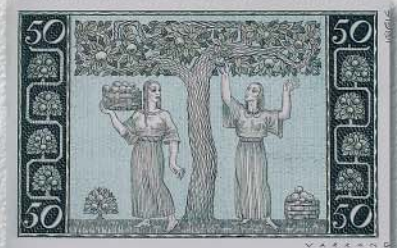
Juhtimine, organisatsioon ja personalipoliitika	56
Eesti Panga juhtimis- ja otsustusorganid ning otsustusprotsessid	56
Juhtimise üldine raamistik	58
Eesti Panga personalipoliitika	60

EESTI PANGA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE

31. detsembril 2005 lõppenud majandusaasta kohta	63
Eesti Panga raamatupidamise aastaaruande lisad	68
Audiitori järelalusotsus.....	85

LISAD

Üleilmne majandus 2005. aastal	88
Eesti majandus 2005. aastal.....	91
Eesti Panga 2005. aasta majandusprognoside põhisõnumid	106
2005. aastal vastu võetud Eesti Panga presidendi määrused.....	108
Eesti Panga publikatsioonid 2005	109

Senitundmatu Viiralt

Käesoleva raamatu vaheillustratsioonid viivad lugeja korraks Eesti krooni algusaegadesse.

1927. aastal kuulutas Eesti Pank välja konkursi 5-, 10- ja 50kroonise rahatähe kujundamiseks. Sellele võistlusele esitas oma kavandid ka Eduard Viiralt (1898–1954), 20. sajandi esimese poole eesti graafika silmapaistvaim meister, eesti estampgraafika alusepanija, kelle looming on nüüdseks tuntud oma teostuse erakordse meisterlikkuse, teemarohkuse ja tundelaadi ulatuse poolest.

Eduard Viiralti kavandite põhjal ei trükitud rahatähti kunagi, kuid nende, siiani avalikkuse eest varjus olnud tööde kultuurilooline ja esteetiline väärtus on aegumatu.

Eesti Panga olemus ja põhiülesanded

Eesti Pank on Eesti Vabariigi keskpank ning põhiseaduslik institutsioon, kes analüüsib ja hoiab käigus Eesti rahasüsteemi ehk teostab riigi rahapoliitikat. Rahapoliitika eesmärk on säilitada stabiilselt madal hinnatõus ja tagada parimad võimalused majanduskasvuks. Lisaks sellele seisab keskpank hea finantssüsteemi turvalisuse ja stabiilsuse eest. Tal on ainuõigus välja lasta Eesti raha ning kohustus korraldada raharinglust ja hoida riigi vääring stabiilsena.

Eesti Panga missioon on tagada hinnastabiilsus Eestis. Missiooni elluviimiseks täidab Eesti Pank järgmisi **põhiülesandeid**:¹

- osaleb riigi majanduspoliitikas iseseisva rahapoliitika teostamise, valitsuse nõustamise ja rahvusvahelise koostöö kaudu;
- kujundab finantssektori poliitikat ning loob tingimused usaldusväärsete ja hästitoimivate maksesüsteemide toimimiseks, et tagada finantsstabiilsus Eestis;
- korraldab sularaharinglust Eestis;
- valmistub saama üheks Euroopa kooskõlastatud majanduspoliitika ja ühtse rahapoliitika võrdväärseks kujundajaks teiste euroala keskpankade seas.

¹ Kinnitatud Eesti Panga Nõukogu 2005. aasta 5. detsembri otsusega nr 13-1 (Eesti Panga strateegiadokument 2006–2008).

E E S T I R A N K

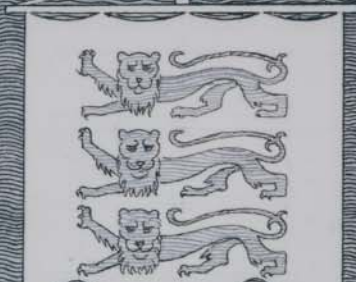
PANGA
TAHED
+ ON +
VAL
JAPAN

50
KROONI

TV D
RIIGI
KOGV
POOLT
23. AP

156900

156900

RILLIL
1927A
VASTV
VOE
TYD

50
KROONI

RAHA
SEA
DVSE
S 12 A
LVSEL

ALL KI RI 1928 ALL KI RI

VILSKVMMENDKROONI

2005. aasta aruande
eessõna Eesti Panga
presidendilt

2005. aasta aruande eessõna Eesti Panga presidendilt

Aasta 2005 tähendas Eesti majanduse jaoks kiiret kasvu, üle ootuste kõrget tööhõivet ja ettevõtete ning eraisikute suurenevat kindlust tuleviku suhtes. Kuid kiire arenguga kaasnesid mõningad riskid, millele keskpang juhtis möödunud aasta jooksul ka korduvalt tähelepanu.

Välise riskide osas peab keskpang eelkõige vajalikuks pöörata tõsist tähelepanu nafta maailmaturuhinna tõusule ning selle kajastumisele Eesti tarbijahindades, aga ka mõjule, mida naftahinna muutus avaldab teistele hindadele.

Sisemaiste riskide jälgimisel tuleb keskpanga hinnangul hoida majanduse kui terviku kõrval vaatluse all ka nõudluse ja pakkumise vahekorda sektorite lõikes, nii töajõu- kui teenusteturul. Jälgima peab ka leibkondade võlakooormuse kiiret kasvu.

Veidi kaugemale ette vaadates võib oodata riske just majanduse pakkumispoolel. Eesti ettevõtetel tuleb saada hakkama lisandväärtusahelas ülespoole liikumisega. See tähendab üleminekut teadmistemahukamatele toodetele ja teenustele – siin aga seab piirid kvalifitseeritud tööajõu nappus.

2005. aasta hoogsat majanduskasvu toetasid ekspordikasv ja kinnisvarasektori jõuline areng. Kui Eesti majanduse kui terviku sisemaine tasakaalustatus lubab öelda, et püsitakse pikaajaliselt jätkusuutlikuks hinnatud arengurajal, siis kinnisvaraturul ilmnis tasakaalustamatuse märke. 2005. aasta detsembris otsustas Eesti Pank astuda samme eluasemelaenuudega seotud õigusraamistiku karmistamiseks.

Investeeringute kasvumootoriks olid 2005. aastal kodumajapidamiste rahapaigutused, mis kasvasid tunduvalt kiiremini kui ettevõtete põhivarainvesteeringud. Eratarbimise osakaal SKPs vähenes ning leibkonnad paigutasid märkimisväärse osa oma säästudest kinnisvarasse. Eesti jaoks on aga oluline, kui suureks kujuneb ekspordile suunatud investeeringute edasine kasv.

Hoogne majanduskasv tagas valitsuse tulude kiire kasvu ning mitmete maksude laekumine ületas prognoositud taseme. 2005. aasta riigieelarve ülejääk oli ligi 1,6 protsenti SKPst. Arvestades, et majanduskasv oli varasemate aastatega võrreldes kiirem, pidanuks ülejääk olema siiski tunduvalt suurem.

2005. aasta keskmine tarbijahinnakasv oli 4,1 protsenti. Tulutaseme ühtlustumise kontekstis võib kiire – ja tööajõu suurenenud tootlikkust arvestades ka tasakaalustatud – majanduskasvuga kaasnevat 3–4%ni ulatuvat tarbijahinnatõusu pidada normaalseks. Samas on euroalaga ühinemiseks vajalikku inflatsiooninõuet varasemast raskem täita.

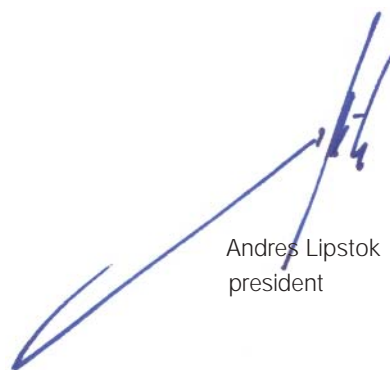

Eesti Pank ja valitsus on seadnud eesmärgiks võtta euro kasutusele niipea, kui on täidetud kõik selleks vajalikud eeltingimused. Et Eestis on juba alates 1992. aasta suvest olnud kasutusel valuutakomitee süsteem, ei too euroalaga liitumine kaasa olulisi majanduspoliitilisi muutusi. Eurole üleminek aitab kinnistada Eesti senist majandusedu ning seda soodsamates oludes edasi arendada.

Eesti Panga tegevus 2005. aastal lähtus strateegilisest ülesandest tagada 2006. aasta teiseks pooleks tehniline valmisolek euroalaga liitumiseks. Selle nimel on tehtud ja tehakse põhjalikku tööd kõigis keskpanga vastutusvaldkondades: rahapoliitika ja finantssektori poliitika kujundamisel, majandusarengu analüüsil ja seirel, majandus- ja finantsstatistika kogumisel ning analüüsimisel, maksekeskkonna seirel ja täiustamisel, maksevahenduse ja sularaharingluse korraldamisel, majanduslase teabe jagamisel.

Aasta 2005 oli Eesti esimene täisaasta Euroopa Liidu liikmena. Keskpanga jaoks tähendas see senisest tõsisemat ja tulemuslikumat tööd Eesti seisukohtade viimisel Euroopa Liidu ühiste majanduspoliitiliste seisukohtade kujundamisega tegelevate foorumiteni.

Keskpanga rahvusvahelist autoriteeti peab alati toetama tema autoriteet oma koduriigis. Viimastel, 2006. aasta märtsikuistel andmetel usaldas Eesti Panka 79% elanikkonnast. Keskpank hindab kõrgelt seda tuge, mida ühiskond talle pakub, ning teeb ka edaspidi kõik temast oleneva, et seda usaldust õigustada.

Andres Lipstok
president

AHED ON VALJAA
VASTVVOETVD R

Aruandekohustus

NTVD RIIGIKOGV P
AHASEADVSE \$ 1

ARUANDEKOHUSTUS

Viimase poolsajandiga on keskpanga sõltumatus kujunenud iga hinnastabiilsuse tagamist esmatahtsaks hindava rahasüsteemi lahutamatuks osaks. Samas eeldab kaasaegne demokraatlik ühiskonnakorraldus igalt avalikke ülesandeid täitvalt institutsioonilt aruandmist oma tegevuse kohta. Eesti Panga kui Eesti Vabariigi sõltumatu keskpanga puhul tähendab see kohustust selgitada oma raha- ja finantspoliitilist nägemust ja otsuseid piisavalt selgelt ja põhjalikult nii Eesti kodanikele kui nende valitud esindajatele. Aruandekohustus ja keskpanga sõltumatus on kaks teineteist tasakaalustavat põhimõtet.

Keskpannga aruandekohustuse õigusraamistik ja kohustuslikud väljaanded

Keskpannga aruandekohustuse ulatust on täpsustatud mitmes Eesti seaduses. Vastavalt Eesti krooni tagamise seadusele tuleb keskpangal vähemalt kord kuus avaldada andmed oma kulla- ja välisvaluutareserve suuruse ja ringluses olevate Eesti kroonide hulga kohta. Need andmed avaldatakse **Eesti Panga bilansi ja krooni kattevara iseloomustavate ülevaattetabelite** näol. Vastavalt riikliku statistika seadusele ja Eesti Panga seadusele on keskpangal õigus ja kohustus koguda ning reeglitekohaselt avaldada oma vastutusvaldkonda puudutavat **raha-, finants- ja maksebilansistatistikat**. Seda tehakse Eesti Panga veebilehe mahukates statistikarubriikides. Lisaks kohustab Eesti Panga seadus keskpanga avaldama vähemalt kord kvartalis ilmuvat bülletääni ja aastaraamatut. Eesti Panga **kvartalibülletäänid on vaheldumisi kas raha- või finantspoliitilise suunitlusega. Aastaraamat** avaldatakse koos aasta finantsaruandega. Aastaruande kinnitab Eesti Panga Nõukogu, kes seejärel esitab selle koos audiitori järeldotsusega Riigikogule. Samaaegselt keskpanga aastaruandega esitatakse Riigikogule Finantsinspektsiooni nõukogu kinnitatud Finantsinspektsiooni aastaruanne. Riigikogu kuulab ära Eesti Panga presidendi ettekande keskpanga aastaruande kohta.

Aruandekohustus Riigikogu ees

Eesti Panga president teeb igal aastal Riigikogus ettekande keskpanga aastaruande kohta. Lisaks teeb pank Riigikoguga koostööd erinevate kohtumiste vormis ning annab vastuseks Riigikogu liikmete küsimustele selgitusi ja kommentaare.

Eesti Panga juhid ja spetsialistid kohtuvad regulaarselt Riigikogu rahanduskomisjoniga, et selgitada keskpanga hinnanguid majandusprotsessidele ja arutada sõlmküsimusi.

Riigikogu fraktsioonide huvi korral on Eesti Panga juhid tutvustanud keskpanga majanduspoliitilist nägemust ning erinevaid töövaldkondi. 2005. aastal tunti enim huvi euroalaga liitumise kriteeriumide ja nende täitmise ning euroala keskpanga rolli vastu.

Riigikogu liikmete arupärimised 2005. aastal

- Riigikogu liikmete Andres Herkeli, Tõnis Lukase, Helir-Valdor Seederi, Peeter Tulviste, Mart Laari, Mart Nuti ja Trivimi Velliste esitatud arupärimine Eesti panganduse ja Eesti Panga usaldusväarsuse kohta Eesti Ühispannga endise juhi Ain Hanschmidti võimaliku huvikonfliktiga seotud juhtumi taustal
- Riigikogu liikme Kadi Pärnitsa arupärimine Eesti Ühispannga endise juhi Ain Hanschmidti Tallinkis omandatud osalusega seotud juhtumi üksikasjade kohta
- Riigikogu liikmete Marko Pomerantsi, Olari Taali ja Taavi Veskimägi arupärimine majandus- ja rahaliidu (EMU) täisliikmelisuse saamiseks tehtavate ettevalmistuste ja Maastrichti hinnastabiilsuse kriteeriumi täitmise võimaluste kohta

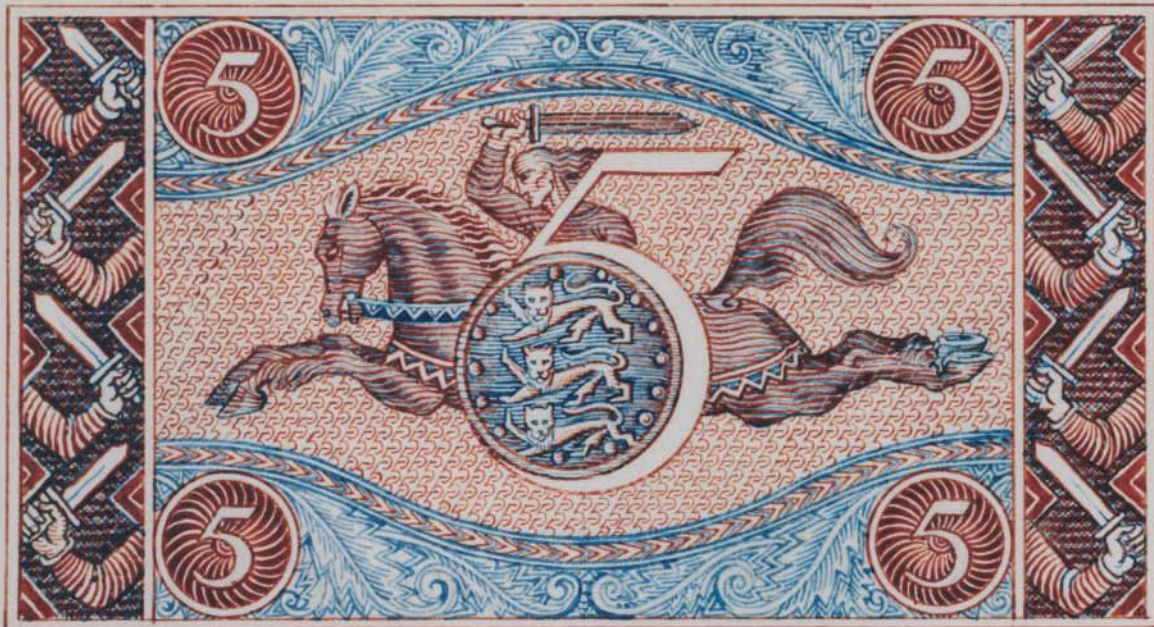

Majanduspoliitiliste seisukohtade regulaarne tutvustamine ja majandusandmete kättesaadavaks tegemine avalikkusele

Keskpanga usaldusvärsus avalikkuse silmis ja läbipaistev tegutsemine on hästi toimiva rahasüsteemi eelduseks. Nii laiem avalikkus kui spetsialistid peavad saama Eesti Pangast regulaarset, piisavalt põhjalikku ja kvaliteetset majandusteavet. Keskpang peab oluliseks pakkuda infot kasutajale võimalikult mugavalt ja soodsalt (näiteks on Eesti Panga regulaarsed trükised tellijatele tasuta, neid saavad tasuta ka kõik maakonna-raamatukogud), võimalikult kvaliteetselt ja õigeaegselt (näiteks kehtivad väga ranged nõuded statistikanäitajate avaldamise süsteemile¹). Lisaks teabe avaldamisele veebilehel ning erinevates trükistes² saavad huvilised infot Eesti Pangast ka ise küsida. Teabepäringuid saab esitada nii kirja, e-posti kui telefoni teel. 2005. aastal laekus Eesti Pangale 1494 päringut, millest 258 registreeriti teabenõudena.

¹ Andmed tuleb avaldada mitte ainult kindlal kuupäeval, vaid ka kindlal kellaajal, ning need peavad vastama rahvusvaheliselt aktsepteeritavatele kvaliteedinõuetele.

² Eesti Panga 2005. aasta üllitiste täielik loend on toodud aastaaruande lisa lk 109.

VARRANG

Eesti Panga
põhiülesannete täitmisel
järgitavad strateegilised
eesmärgid

EESTI PANGA PÕHIÜLESANNETE TÄITMISEL JÄRGITAVAD STRATEEGILISED EESMÄRGID¹

Eesti Panga tegevust plaanitakse kolmeks aastaks ette. Kord aastas täpsustab Eesti Panga juhatus lähema perioodi strateegilisi ülesandeid ning esitab Eesti Panga Nõukogule kinnitamiseks strateegia-dokumendi. 2005. aastal seatud strateegilised eesmärgid on järgmised.

I Rahapoliitika

1. 2006. aasta teiseks poolaastaks tagatakse panga valmisolek Euroopa majandus- ja rahaliidu täisliikmelisuse saavutamiseks (ning euroalaga liitumiseks).
2. Valuutakomitee säilitatakse Eesti täisliikmelisuse saavutamiseni majandus- ja rahaliidus.
3. Eesti majanduse seirel pööratakse põhitähelepanu majanduse tasakaalustamatusega kaasnevatele ohtudele ning majanduspoliitilisele koostööle valitsusega nendest ohtudest tulenevate võimalike tagasilöökkide vältimiseks.
4. Eesti rahapoliitiline keskkond ja turuoperatsioonid ühtlustatakse majandus- ja rahaliiduga Eesti eripäradest lähtuvalt.
5. Arendatakse majandusprognoosi ja liigutakse Euroopa Keskpankade Süsteemi majandusprognoosi korraldusega sisulise ja protseduuri-lise ühtlustamise suunas.

II Finantsstabiilsus

6. Toetatakse finantssektori rahvusvahelist konkurentsivõimet ning soodustatakse riigisest panganduskonkurentsi.
7. Tegutsetakse arveldussüsteemide järelevaatajana ja korraliselt avaldatakse oma sellealased hinnangud.
8. Koostöös Rahandusministeeriumi ja Finantsinspeksiooniga täiustatakse finantssektori turvameetmete süsteemi, osaletakse aktiivselt finantssektori kriisihalduse alases rahvusvahelises koostöös.
9. Tagatakse finantssektori regulatsiooni ajakohasus ja vastavus rahvusvahelistele tavadele.

III Sularahanõudluse rahuldamine

10. Raharingluses vähendatakse sularaha osatähtsust ja soodustatakse kaasaegsete maksevahendite kasutamist.
11. Tagatakse sularahahalduse tehnoloogiline valmisolek üleminekuks euro sularahale.
12. Eesti tähtsündmusi väärtustatakse numismaatilis-bonistiliste toodete emiteerimisega.

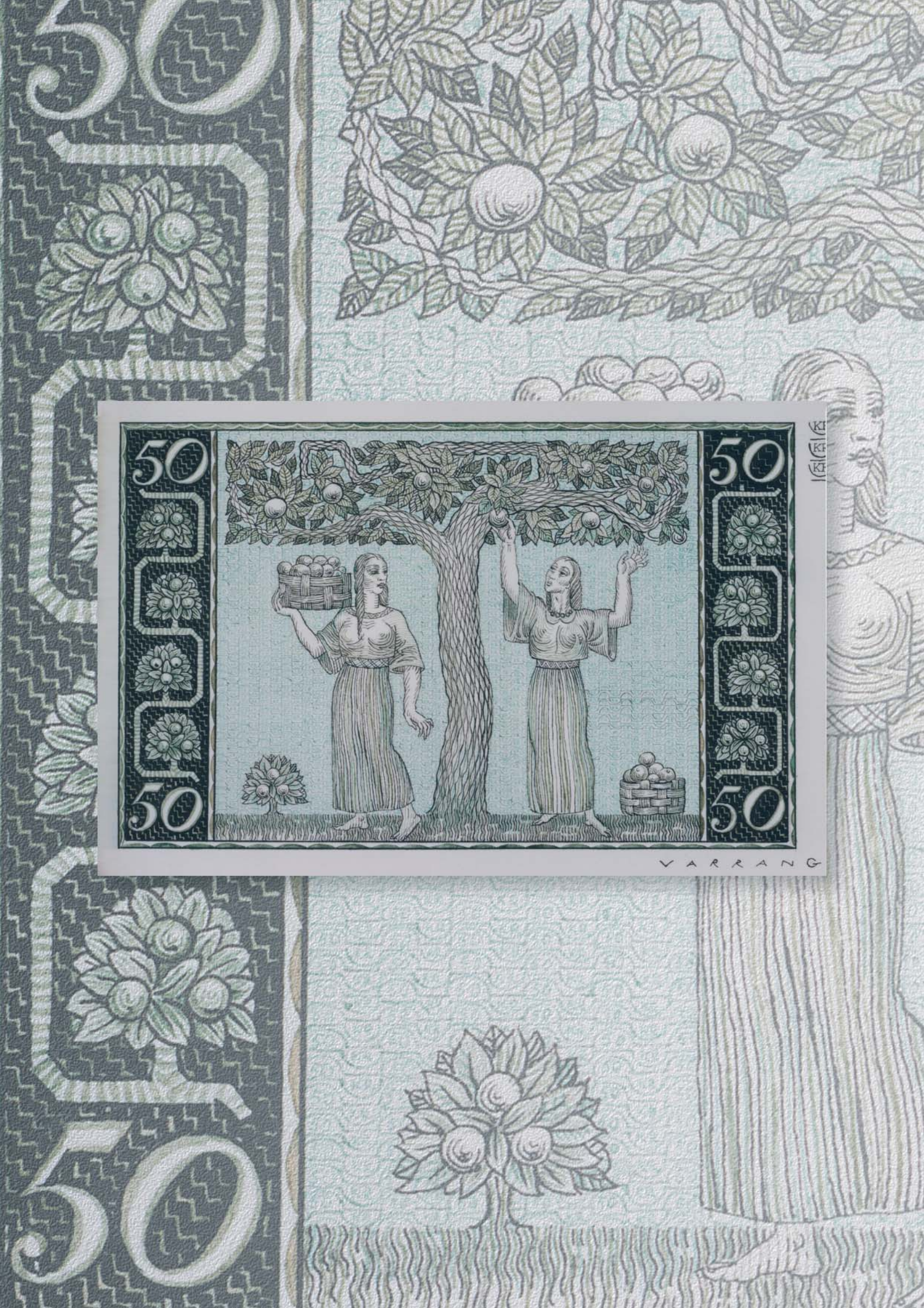
IV Eesti täisliikmelisuse saavutamise majandus- ja rahaliidus

13. Lähtuvalt oma eesmärkidest ja arvestades ressursipiiranguid osaletakse Euroopa Keskpankade Süsteemi ja teiste Euroopa Liidu komiteede ja töögruppide töös.
14. Eesti Panga finantsarvestus- ja aruandlus viiakse kooskõlla Euroopa Keskpankade Süsteemi normidega.
15. Tagatakse Euroopa Liidu standarditele vastava maksebilansi- ja finantssektoristatistika koostamise järjepidevus ja väljundite kvaliteet.
16. Tagatakse valmisolek asjatundlikuks osalemiseks Euroopa ühise rahapoliitika otsustus- ja koostöömehhanismis.
17. Luuakse vajalik infotehnoloogiline infrastruktuur Eesti Panga infosüsteemi ühendamiseks Euroopa Keskpankade Süsteemi tuumvõrgu ja infosüsteemiga.
18. Avalikkust ja koostööpartnereid teavitatakse Eesti ja Euroopa Liidu majandus-, raha- ja finantspoliitika olukorrast ning prioriteetidest ühetaoliselt, selgesõnaliselt ja tähtaegselt.

V Organisatsioon ja koostöö

19. Osaletakse Rahvusvahelise Valuutafondi Põhja- ja Baltimaade valijaskonna töös.
20. Parandatakse finantsriskide üldjuhtimist välis-haldurite ja krediidiriski haldamise süsteemi arendamise teel välisvaluutareserve valitsemisel.
21. Arendatakse Eesti Panga juhtimissüsteemi, sh kvaliteedi- ja riskijuhtimist.
22. Tõhustatakse Eesti Panga asjaajamist dokumendihalduse e-EP rakendamise teel.

¹ Kinnitatud Eesti Panga Nõukogu 2004. aasta 21. detsembri otsusega nr 12-1 (Eesti Panga strateegiadokument 2005–2007).

VARRANG

Eesti Panga 2005. aasta
olulisemad tegevused
ja saavutused

RAHAPOLIITIKA

EESTI PRAEGUSE RAHAPOLIITILISE RAAMISTIKU SUJUVA TOIMIMISE TAGAMINE

Eesti majanduspoliitika põhijooned rahapoliitilise stabiilsuse vaatekohast Eesti Panga esmane ülesanne on tagada Eestis **hinnastabiilsus**. Stabiilne, madal ja kergesti prognoositav inflatsioonitase loob kõige soodsamad tingimused pikaajaliseks majanduskasvuks. Stabiilses hinnakeskkonnas saavad ettevõtted ja eraisikud paremini plaanida oma investeerimis- ja tarbimisotsuseid ning ressursse efektiivsemalt paigutada.

Eestis on hinnastabiilsuse saavutamise strateegiaks valitud **valuutakomiteele tuginev fikseeritud vahetuskursisüsteem**. Kuna valuutakomiteel põhinev rahapoliitika on Eestis ennast igati õigustanud, on Eesti võtnud enesele ühepoolse kohustuse jätkata valuutakomitee süsteemi ja keskkursiga kuni euro kasutuselevõtuni.

Valuutakomiteele tugineva fikseeritud vahetuskursisüsteemi kõrval on Eesti majanduspoliitika põhijoonteks kogu taasiseseisvusperioodi vältel olnud lähtumine **tasakaalustatud eelarve** põhimõtetest ning **avatud ja vaba konkurentsi toetav majanduspoliitika**.

Et Eesti rahasüsteem on seotud euroga ja kapitali liikuvus suur, **kujundab meie laiema rahapoliitilise keskkonna eelkõige Euroopa Keskpanga tegevus**, mis lähtub euroala majanduse arengust. Euroopa Keskpanga rahapoliitiliste otsuste mõju kandub kiiresti Eesti majandusse, meie hoiuste ja laenude intressimääradesse ning Eesti kroonivahetuskursi teiste valuutade suhtes. See omakorda mõjutab reaalsektori (eraisikute ja mittefinantsettevõtete) käitumist ja hinnastabiilsuse kujunemist Eestis. Eesti Panga täiendavate rahapoliitiliste vahendite valik on valuutakomitee süsteemi tõttu suhteliselt piiratud. Ühe võimalusena saab Eesti Pank juhtida avalikkuse ja valitsuse tähelepanu tekkivatele makromajandusliku keskkonna riskidele, avaldada finantssektorile

survet ning rakendada ranged kohustusliku reservinõudeid ja järelevalvemeetmeid.

Rahapoliitika 2005. aastal

Eesti Pank jätkas 2005. aastal osalemist nii Eestisiseses kui laiemas **rahapoliitilises diskussioonis**. Olulisemad koostööpartnerid olid valitsus ja ministeeriumid, ELi institutsioonid, samuti Rahvusvaheline Valuutafond (RVF) ja rahvusvahelised reitinguagentuurid (Moody's, Fitch).

Tagamaks laiema majanduspoliitika toetust Eesti Panga teostatavale rahapoliitikale, jätkas Eesti Pank 2005. aastal juba varasemast tihedat koostööd valitsusega. Aktiivselt osaleti Euroopa Komisjonile esitatava konvergentsiprogrammi koostamisel.

Euroopa Liidu suunal osalesid Eesti Panga esindajad rahapoliitiliste teemade aruteludel Euroopa Liidu majandus- ja rahanduskomitees (*Economic and Financial Committee*, EFC), Euroopa Keskpanga üldnõukogus (*General Council*) ja EKPSi rahapoliitika komitees (*Monetary Policy Committee*, MPC). Tulevalt Eesti piiratud õigustega liikmestaatusest majandus- ja rahaliidus osaleb Eesti Pank nende Euroopa Keskpankade Süsteemi institutsioonide töös, mis hõlmavad eelkõige euroalaväliseid ELi liikmesriike. Otseselt euroala puudutavate küsimuste aruteludes saab Eesti Pank osaleda alles pärast euroalaga liitumist. Eesti majanduse ja rahapoliitika arengut käsitleti ühe osana regulaarsest euroalavälise liikmesriikide rahapoliitika arutelust, mis hõlmab ka ERM2 toimimist.

Lisaks üldisele rahapoliitilisele diskussioonile selgitasid Eesti Panga esindajad välispartneritele põhjalikult Eesti majandusarengut ning Eesti valitud tasakaalustatud majandusarengule suunatud majanduspoliitika (sh raha- ja eelarvepoliitika) jätkusuutlikkust. Rahvusvahelised institutsioonid andsid 2005. aastal Eesti raha- ja eelarvepoliitilistele valikutele jätkuvalt kõrge hinnangu; reitinguagentuurid tõstsid Eesti reitinguväljavaate positiivseks. Samas rõhutasid nii Eesti Pank kui rahvusvahelised institutsioonid, et praeguse kiire

majanduskasvu tingimustes tuleb majandusarengut eriti valvsalt jälgida ja vajadusel ennetada võimalikke tasakaalustamatusi.

2005. aastal ulatus Eesti aasta keskmine inflatsioonitempo 4,1%ni. Varasemast kiiremat hinnakasvu tuleb eelkõige seostada nafta- ja energiahindade tõusu ja sellest johtuva tarbijahindade heitlikkusega. Sisemaine tööjõukuludest lähtuv hinnasurve ei muutunud või pigem isegi nõrgenes.

Tulutaseme ühtlustamise kontekstis võib kiire – ja tööjõu suurenenud tootlikkust arvestades ka tasakaalustatud – majanduskasvuga kaasnevat 3–4%ni ulatuvat tarbijahinnatõusu pidada normaalseks. Siiski **juhtis Eesti Pank 2005. aastal korduvalt avalikkuse, finantssektori ja valitsuse tähelepanu tasakaalustatud arengut ohustavatele välis- ja siseriskidele.**

Väliste riskide all peeti silmas eelkõige nafta maailmaturuhinna tõusuga seonduvat ning selle mõju Eesti tarbijahindadele, aga ka naftahinna muutuste mõju teiste energiakandjate hindadele.

Sisemaiste riskide poolel rõhutas keskpank eelkõige vajadust vaadelda nõudluse ja pakkumise vahetõrke sektori lõikes, nii tööjõu- kui ka teenusteturul. Üks põhiküsimusi oli leibkondade võlakooormuse jätkuvalt kiire kasv. Euroopa Keskpank hoidis pea kogu aasta jooksul rahapoliitilised intressimäärad muutumatuna, tõstes neid 25 baaspunkti võrra detsembris. Alles seejärel hakkasid Eestis välja antud eluasemelaenu intressid tõusma. Kuigi hinnangud Eesti majanduse kui terviku sisemisele tasakaalustatusele ei viidanud kõrvalekalletele pikaajaliselt jätkusuutlikuks hinnatud arengurajast, osutasid kinnisvaraturu olukorra uuringud tasakaalustatusele. Eluasemelaenu ja -hindade kasv kiirenes, ilmnes pakkumispoolseid piiranguid ja ehitussektori tööjõukulud suurenesid keskmisest kiiremini. 2005. aasta detsembris otsustas Eesti Pank astuda samme eluasemelaenu seotud õigusraamistiku karmistamiseks.

Nagu varemgi, soovitas Eesti Pank pakkuda eelarvepoliitika kaudu võimalikult suurt tuge majanduse tasakaalu parandamisele – seda eelkõige koondelarve ülejäägi suurendamise teel.

ETTEVALMISTUSED EESTI RAHASÜSTEEMI VASTAVUSSE VIIMISEKS EUROALAGA LIITUMISEL ESITATAVATE NÕUETEGA

Eesti Pank ja valitsus on seadnud eesmärgiks võtta euro kasutusele niipea, kui on täidetud kõik selleks vajalikud eeltingimused. Et Eestis on juba alates 1992. aasta suvest olnud kasutusel valuutakomitee süsteem, ei too euroalaga liitumine kaasa olulisi majanduspoliitilisi muudatusi. Majandus- ja rahaliidu täisliikmeks saamise ettevalmistustes on ülekaalus institutsionaalsed ja tehnilist laadi ülesanded – nt õigusaktide ühtlustamine, rahapoliitika operatiivse raamistiku ja maksesüsteemide edasiarendamine ja ettevalmistused euro sularaha käitluseks. Eesti Panga tegevus 2005. aastal lähtus strateegilisest ülesandest tagada tehniline valmisolek euroalaga liitumiseks 2006. aasta teiseks pooleks (tehniliste ettevalmistuste raamistikku on kirjeldatud käesoleva aastaaruande eurole ülemineku probleemidele pühendatud peatükis).

Euroalaga liitumise eeltingimuseks on Maastrichti lähenemiskriteeriumide täitmine, mille saavutamiseks teeb Eesti Pank tihedat koostööd valitsusega (vt ka ptk "Euroopa majandus- ja rahaliidu täisliikmeks saamiseks (eurole üleminekuks) tehtavad ettevalmistused"). 2005. aastal vastas Eesti majandus kõigile lähenemiskriteeriumide üldnõuetele, kuid Eesti hinnastabiilsusega kooskõlaline inflatsioonimäär osutus inflatsioonikriteeriumiga nõutud tasemest kõrgemaks. Lähiaastatel prognoositakse inflatsiooni alanemist. Eelarve tasakaalu ja valitsussektori võla kriteeriumid, samuti intressimäära kriteeriumi täitis Eesti 2005. aastal ka numbriliselt. Vahetuskursi kriteerium täideti samuti nõuetekohaselt. Eesti liitus 27. juunil 2004 vahetuskursimehhanismiga ERM2, säilitades samas ühepoolse kohustusena euro

suhtes fikseeritud kursi tasemel 1 EUR = 15,6466 EEK ning valuutakomitee. Kõigiti ootuspäraselt pole ERM2 raamistikus funktsioneerimine põhjustanud Eesti rahasüsteemi toimimise seisukohast vähimaidki probleeme.

MAJANDUSANALÜÜS, -PROGNOOS JA -UURINGUD KUI RAHA- JA FINANTSPOLIITILISTE OTSUSTE PÕHISTAMISE ALUS

Jooksva majandusolukorra seire, majandusarengu prognoosimine ning majanduse toimemehhanismide uurimine moodustavad olulise ja ressursimahuka osa keskpanga tegevusest. Sellest sõltub nii kodumaiste raha- ja finantspoliitiliste otsuste kvaliteet kui edukas osalemine Euroopa Liidu tasandil toimuvates majanduspoliitilistes diskussioonides.

Lisaks Eesti majandusele on **jooksva majandusanalüüsi ja seirega** hõlmatud ka areng Euroopa Liidus ja Eesti naaberriikides, aga ka uutes ELi liikmesmaades. Samuti jälgib Eesti Pank Euroopa Liidu ühinejariikide (Bulgaaria ja Rumeenia) ja läbi-rääkjariikide (Horvaatia ja Türgi) arengut. Mitmed Aasia arenevad riigid (sh Hiina, India) pakuvad huvi seetõttu, et neil on arvestatav mõju maailmamajanduse arengule (eriti viimasel ajal toormeturgudele avaldatava nõudlussurve valguses). Vastavalt vajadusele koostavad Eesti Panga spetsialistid ka mitmesuguste eriteemade analüüse. Näiteks 2005. aastal mõjutasid kütusehindade arenguga seotud riskid oluliselt majandusanalüüsi rõhuasetust ning sundisid taas rohkem tähelepanu pöörama sellistele nähtustele nagu maailmaturuhindade ülekandumine Eesti tarbijahindadesse, kütuse- ja energiahindade ning aktsiisimaksude ühtlustamise ajakava mõju tarbijakorvi kallinemisele. Euro läheneva kasutuselevõtuga seoses osutus vajalikuks käivitada euroala rahapoliitika monitooring sagedusega kord kvartalis. Sisenõudluse analüüsimisel koondus peamine tähelepanu kinnisvaraturule, seda nii lühikeses kui ka pikas ettevaates. Eesti Panga jooksva majandusanalüüsi ja seire tulemused jõuavad avalikkuseni **kord kvartalis avaldatavate**

kommentaari ja ülevaadetena (lühülevaate Eesti reaalmajanduse ja finantssektori arengust 2005. aastal leiate lk 91).

Eesti majandusprognoosi avaldab keskpank kaks korda aastas. Makroprognoosi alusmudeli kõrval võeti 2005. aastal tarbijahindade inflatsiooni ja sisemajanduse koguprodukti kasvu prognoosimiseks kasutusele indikaatormudelid. Viimaseid kasutatakse lisaks prognoosimisprotsessile ka jooksva seire meetodiliste abivahenditena.

Prognoosimise põhiprotsess rajati uuele alusmudeli, mis suurendab prognooside teoreetilist põhjendatust ning tagab parema kooskõla lühi- ja pikaajalise vaate vahel (lühülevaate Eesti 2005. aasta majandusprognooside põhiseisukohtadest leiate lisast lk 106).

Majandusuuringud toetavad jooksvat analüüsi ja prognoosimist ning võimaldavad osaleda nii Eestises kui rahvusvahelises majanduspoliitilises diskussioonis. Eesti Panga majandusuuringute üldraamistiku määratleb strateegiline uurimisplaan. Aastatel 2004–2006 on prioriteetseteks valdkondadeks **makromajandus- ja pangandusmudelite süsteemi arendamine, rahapoliitika- ja finantssektorialased uuringud ning Eesti rahasüsteemi jätkusuutlikkuse analüüs**. Nendel teemadel valmis 2005. aastal 11 uurimust, mis käsitlesid muu hulgas hinna- ja palgakujunduse põhimõtteid Eesti ettevõtetes, pangasektori haavatavuse indikaatoreid Eestis ja teistes Kesk- ja Ida-Euroopa riikides, Eesti ettevõtete tootlikkust ning majandus- ja rahaliiduga seotud teemasid. Keskpanga majandusuuringute aruanded avaldati Eesti Panga toimetistes (täieliku loendi leiate lisast lk 110) ning neid esitleti Eesti Panga avatud seminaridel (täieliku loendi Eesti Pangas toimunud ja kavandatavatest seminaridest leiate panga veebilehe avatud seminaride rubriigist).

Lisaks Eesti Panga uuringute esitlemisele kutsuti seminaridele oma töödest rääkima ka nimekaid väliseksperte. 2005. aastal esines Eesti Pangas ettekandega rahandusökonomika teoreetilistest

alustest Lääne-Ontario Ülikooli majandusprofessor David Laidler, tööpuuduse tagamaadest Euroopas rääkis Stockholmi Majanduskooli professor Lars Ljungqvist ning euro kasutuselevõtu kogemusi erinevates Euroopa Liidu riikides tutvustas Euroopa Ühenduste Statistikaamet (Eurostat) projektijuht Carsten Olsson. Koostöös Tartu Ülikooliga viidi 2005. aastal läbi ka tootlikkuse ja välismaiste otseinvesteeringute teemaline uurimisseminar, mis osutus väga osavõtjaterohkeks.

Ühtlasi tutvustati Eesti Pangas tehtud uurimusi mitmel **rahvusvahelisel ja kodumaisel teaduskonverentsil** – näiteks IAESI (*International Atlantic Economic Society*) ja GEP (*The Leverhulme Centre for Research on Globalisation and Economic Policy*) aastakonverentsidel, samuti XIII teadus- ja koostöökonverentsil Värskas, Tallinna Tehnikaülikooli korraldatud Vello Venseli mälestuskonverentsil ja Eesti Majandusteaduse Seltsi noorte majandusteadlaste seminaril.

Üha rohkem osaleti **rahvusvahelistes koostööprojektides**. Nii võeti 2005. aastal osa näiteks Helsingi Ülikooli ja Tartu Ülikooli ühisseminarist Helsingis ja EACESi (*The European Association for Comparative Economic Studies*) seminarist Halles.

Eesti Panga **külalisuurijate programmil ning teaduspreemial** on oluline roll teaduskoostöös. 2005. aastal osales Eesti Panga majandusuuringutes kaks väliseksperti. Eesti noortele majandusteadlastele mõeldud iga-aastane **teaduspreemia** määrati 2005. aastal Tartu Ülikooli doktorandile Ott-Siim Toometile uurimuse "*Does an increase in unemployment income lead to longer unemployment spells? Evidence using Danish unemployment assistance data*" eest.

RESERVIHALDUS

Eesti Panga välisvaluutareserv (VVR) on Eesti krooni kattevara ning selle abil tagatakse krooni stabiilsust. Eestis rakendatavate valuutakomitee põhimõtete kohaselt peab VVR täielikult katma kõik Eesti Panga kroonikohustused, sh emitteeritud sula-

raha ja kommertsbankade vahendid keskpangas. VVRi investeerimisel lähtub Eesti Pank rangetest riskipiirangutest, mille olulisimad eesmärgid on **tagada vahendite säilivus ja likviidsus. Tulu suurus** on eesmärgina kolmandal kohal.

Välisvaluutareservi struktuur

Välisvaluutareservi struktuuri osas 2005. aasta jooksul olulisi muudatusi ei toimunud. See jaguneb endiselt **likviidsuspuhvriks ja investeerimisportfelliks**. Väikese osa reservist moodustab ka **kuld**.

Likviidsuspuhver moodustab kogu VVRist umbes 10%. Likviidsuspuhver paigutatakse üleöoturgudel ning selle eesmärk on tagada keskpangale vahendid, mida saab igal hetkel kasutada Eesti krooni ja välisvaluuta ostu-müügitehinguiks kodumaiste krediidiasutustega.

Teine, suurem osa reservist ehk investeerimisportfell investeeritakse rahvusvahelistel finantsturgudel. Selle rahapaigutuse eesmärk on saavutada seatud piirangute raames üleilmse majandustsükli jooksul optimaalne, rahaturu intresse ületav keskmine tulusus. Investeerimisportfelli vahendeid paigutatakse peamiselt juhtivate tööstusriikide likviidsetel võlakirjaturgudel, jälgides ja juhtides pidevalt investeeringute intressi-, krediidi-, valuuta- ja likviidsusriske. Riskide ja riskihalduse täpsem kirjeldus on olemas Eesti Panga veebilehel (www.eestipank.info/pub/et/majandus/rahasysteem/haldamine/4Riskid.html).

Investeerimisprotsess

Intressiriski juhitakse Eesti Pangas aktiivselt normportfelli kaudu. Sellega määratakse keskmine riskitase, mida pank on valmis võtma, ning ühtlasi VVRi juhtimise tulemusetalon. Normportfell ei sisalda valuutariski. Kehtestatud on liimiidid, mille ulatuses võib tegelik investeerimisportfell normportfelist erineda.

Eesti Panga rahapoliitika komitee kaalub normportfelli muutmist siis, kui teoreetilise ja kehtiva normportfelli keskmine kestus erineb rohkem kui 10%. Normportfelli riskiastme vähendamine tähendab sisuliselt portfelli keskmise kestuse lühendamist – rohkem

varasid paigutatakse väikese muutlikkusega kindlamat tootlust pakkuvaid finantsinstrumentidesse. Tänu sellele kompenseerivad kogunenud intressid turu heitlikkusest tuleneva võimaliku hinnakõikumise. Riskiastme suurendamisel toimitakse vastupidiselt – rohkem varasid paigutatakse pikema kestusega instrumentidesse ehk riigivõlakirjadesse kestusega üle ühe aasta.

Kõrvuti tuluteenimisega suhteliselt stabiilse normportfelli abil ehk *passiivse investeerimisega* teenitakse Eesti Pangas lisatulu ka *aktiivse investeerimisega*, võttes positsioone üleilmsetel finantsturgudel. Seda tüüpi investeerimisotsused põhinevad majandusanalüüsil, mitmesuguste turuseoste ja muude tegurite arvestamisel. Turgude ja väärtpaberite valikul lähtutakse investeeringu ideest, eeldatavast kestusest ja oodatavast efektiivsusest. Peamise investeerimisalase filosoofiana rakendatakse otsuste hajutatuse põhimõtet, mille eesmärk on riskide hajutamine ja turgudel tekkivate võimaluste parem ärakasutamine. Investeeriakse mitmel turul, kasutades erinevaid instrumente, ja võetakse erineva kestusega positsioone. Investeerimisotsuseid teevad portfellihaldurid teineteisest sõltumatult. Sõltumatu otsustamine on võimalik seetõttu, et üldine riskilimit on jagatud osadeks ja iga osa kasutamine jääb seda haldava portfellihalduri otsustada.

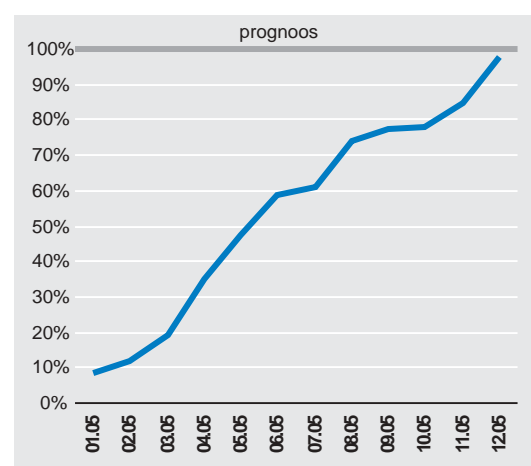
Eesti Pank püüab leida tänastel suhteliselt efektiivsetel turgudel oma nišši. Investeerimisel kasutatakse kahte erinevat otsustamisviisi – subjektiivset ning mudelipõhist. Esimene neist põhineb peamiselt majandusprotsesside kvalitatiivsel analüüsil, turusühholoogia arvestamisel ja portfellihaldurite kogemusel, teine aga kvantitatiivsete turuseoste arvestamisel investeerimismudelite abil (lähemalt võib kasutatavatest investeerimismudelitest lugeda Eesti Panga toimetisest nr 6/2005 "Application of Investment Models in Foreign Exchange Reserve Management in Eesti Pank"). Nende kahe lähemise kombineerimisel püütakse teha parimaid

otsuseid raha-, kapitali- ning valuutaturgudel investeerimisel.

Aktiivse investeerimise tulemusena teeniti normportfelli suhtes 7 baaspunkti lisatulu. Oma osa aktiivses investeerimises on ka välisvaldajatel. 2005. aasta keskel sõlmiti leping uue halduri PIMCOga, kes on saanud tuntuks eduka võlakirjainvestorina. State Street Global Advisors investeerib Eesti Panga varasid alates 2002. aastast ja ABN Amro Asset Management alates 2003. aastast. Välisvaldajate süsteemi arendamine ja laiendamine on üks Eesti Panga strateegilisi eesmärke. Välisvaldajate kasutuses on osa riskilimiidist, mis investeeritakse põhiliselt tuletisinstrumentidesse.

2005. aasta investeerimistulemused ja neid mõjutanud tegurid

Eesti Panga välisvaluutareservi suurus oli 2005. aasta lõpuks 25,7 miljardit krooni. Kohustustevaba reserv¹ moodustas sellest ligi 14% ehk 3,6 miljardit krooni. VVRilt saadud tulu muutusi (võrreldes prognoosituga) iseloomustab joonis 1. Seda dünaamikat mõjutasid nii VVRI suuruse muutumine kuude lõikes kui euroala ja USA intressimäärade liikumine. USAs, kus keskpank tõstis baasintressimäära kaheksal korral (kokku

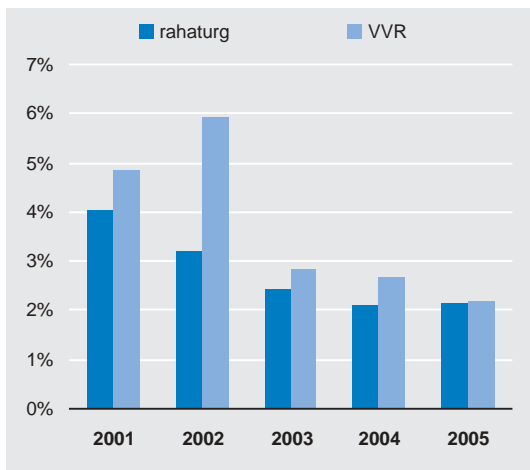
Joonis 1. Välisvaluutareservi tulu kujunemine

¹ Kohustustevaba reservi komponente ja nende arvestust on võimalik järgida iga kuu 5. tööpäeval avaldatavast Eesti krooni kattevara tabelist (vt rida IX – välisvaluuta netoreserv).

2 protsendipunkti võrra), tõusid intressimäärad pea-aegu kogu tulukövera ulatuses. Euroalal tõstis keskpank baasintressimäära vaid 0,25 protsendipunkti võrra ja seal võis täheldada vastassuunalisi liikumisi: kuni 5 aasta tähtajaga võlakirjade intressimäärad tõusid, pikaajalisemad määrad aga langesid.

Viimastel aastatel on välisvaluutareservi tulusus ületanud rahaturu oma (vt joonis 2).

Joonis 2. Välisvaluutareservi tulusus võrreldes rahaturu tulususega

Normportfelli muutused 2005. aastal

Aasta alguses püsisid euroala intressimäärad suhteliselt muutumatud ja teises kvartalis pikemaajalised intressimäärad isegi langesid veidi. 2005. aasta viimases kvartalis aga leidis aset euroala lühiajaliste intressimäärade kiire tõus. Ameerika Ühendriikides tõusid kuni 10 aasta intressimäärad kogu aasta vältel. Selle tulemusel oli detsembri algul kehtiva normportfelli keskmine kestus optimaalse normportfelli omast üle 10% lühem, mistõttu tekkis vajadus suurendada normportfelli riskiastet. Euroala uue normportfelli kestus pikenes 15% (1,06 aastalt 1,22 aastale), Ameerika Ühendriikide oma aga 9% (0,77-ilt 0,84-ile). Portfelli keskmiseks kestuseks kujunes 1,07 aastat. Uus normportfelli struktuur, mille Eesti Panga rahapoliitika komitee jõustas alates 1. detsembrist 2005, on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Normportfelli struktuur

	3 kuud	1–3 a	3–5 a	5–7 a
Euroala	74,40%	11,26%	5,76%	4,03%
USA	80,98%	9,03%	4,44%	3,19%
	7–10 a	10+ a	Kestus	
Euroala	2,95%	1,60%	1,22	
USA	2,35%		0,84	

Varahaldusteenuse osutamine avalikule sektorile

Eesti Pank teeb juba aastaid koostööd mitme avaliku sektori institutsiooniga. Stabiiliseerimisreservi riskide mõõtmise ja haldamise teenust osutatakse Rahandusministeeriumile. Investeeringuotsused selle raha paigutamiseks teeb endiselt Riigikassa. Täispaketina jätkas keskpank varahaldusteenuse osutamist Tagatisfondile.

FINANTSSTABIILSUSE TAGAMINE

Eesti Panga üks põhieesmärke on tagada finantssüsteemi tõrgeteta ja tõhus toimimine. See eeldab sobilikku finantsstabiilsuse raamistikku, mis hõlmab asjakohast õiguskeskkonda ja finantssektori poliitikat, tõhusat järelevalvet ning usaldusväärset teavet finantssektori kohta.

EESTI PANGA ROLL FINANTSSTABIILSUSE RAAMISTIKUS

Finantsstabiilsuse all mõeldakse olukorda, kui finantssüsteemi toimimises ei esine selliseid häireid ja tõrkeid, mis oma ulatuselt ja kestuselt võiksid oluliselt vähendada majandusaktiivsust ning takistada saavutamast keskpanga põhieesmärke – hinnastabiilsust. Rahapoliitika efektiivsus sõltub suuresti sellest, kui hästi toimivad olulised finantsettevõtted ja -infrastruktuur. Keskpanga finantsstabiilsuse alane tegevus on suunatud finantssüsteemi kui terviku sujuvale toimimisele ning süsteemikriisi ohu minimeerimisele.

Finantspoliitika kujundamisel tugineb Eesti Pank finantsvahenduse pidevale seirele ja asjatundlikule analüüsile. Nii finantssektori analüüsi kui stabiilsuse kohta koostatava hinnangu väljundiks on Finantsstabiilsuse Ülevaade, mis sisaldab ka soovitusi finantssektori poliitika osas. Finantssektori toimivuse hindamisel on väga vajalikud finantsinfrastruktuuri oluliste osade – makse- ja arveldussüsteemide – kohta koostatud järelevaataja hinnangud. Vastavalt Eesti-sisesele tööjaotusele täidab Eesti Pank ka pangandusregulaatori rolli, st kehtestab oma määrustega normatiivid, protseduurireeglid ja aruandlusnõuded, mida pankadel tuleb oma tegevuses järgida. Viimastel aastatel on üha tähtsamal kohal finantssüsteemi turvavõrgustiku arendamine ja selle toimimise tagamine.

Arvestades Eesti finantssektori rahvusvahelist struktuuri ja siseriiklikku tööjaotust, on finantsstabiilsuse tagamiseks väga tähtis koostöö teiste riiklike institutsioonidega nii kodu- kui välismaal.

FINANTSPOLIITIKA JA FINANTSKEKKOND 2005. AASTAL

Eesti Panga finantssektori poliitikat mõjutavad sektori kui terviku (ning eriti pangasektori) areng, sellega kaasnev piiriülene lõimumine, majanduskeskkonna areng ning Euroopa ja Eesti finantsregulatsiooni täiendamine.

Piiriülene lõimumine

Alates 1990. aastate keskpaigast on Eesti pangandust iseloomustanud Põhjamaade pangandusgruppide sisenemine turule. Sellega on kaasnenud **piiriülene lõimumine**, mis avaldub likviidsus- ja riskijuhtimise suhteliselt suures sõltuvuses Põhjamaade emapankadest. 2005. aastal omandas Swedbank ülevõtupakkumise käigus 100% Hansapanga aktsiatest. Selle tulemusel kuulub praegu 99% Eesti pangandusest Põhjamaade pangandusgruppidele. Eesti pangandusturu areng sõltub edaspidi peamiselt välismaiste pangandusgruppide tegevusest ja nende eesmärkidest. Finantsstabiilsuse tagamiseks elluviidav poliitika peab seda arvestama. Majanduse rahastamise seisukohast on finantssektori süvenev lõimumine samas kindlasti positiivne.

Ekspansiivne majanduskeskkond ja laenukasv

2005. aastat iseloomustas väga kiire majanduskasv, mille üheks allikaks (ekspordi kõrval) olid rekordkogustes väljastatud kinnisvaralaenud. Need toetasid sisenõudluse kasvu – isegi kui sisenõudluse kasvutempo jäi madalamaks kogu SKP omast. Kinnisvarahinnad kasvasid kiiresti ning süvenesid riskid, mis on seotud alusetute ootustega seniste trendide jätkumise suhtes. Finantsstabiilsuse seisukohalt on tähtis, et vaatamata konkurentsipurvele säilitaksid pangad kohase konservatiivsuse nii laenuvõtja tulevase maksevõime kui tagatise turuväärtuse (sh kinnisvarahindade) hindamisel. Panganduse piiriülene lõimumine on praeguseks viinud olukorrani, kus laenukasvu kiirus sõltub eelkõige Põhjamaade finantsgruppide tasandil tehtavatest

otsustest. Ent finantsstabiilsuse seisukohalt peaks riskide võtmine ja nendega seotud puhvrite hoidmine toimuma võimalikult koos. Seega peaksid Eestis tegutsevate pankade laenuportfelli kiire kasvuga kaasnevad täiendavad riskid tähendama proportsionaalselt suuremaid siin hoitavaid likviidsus- ja kapitalipuhvreid.

Üldine regulatiivne keskkond

Pangandusregulatsiooni vaatepunktist oli 2005. aasta kõige tähtsam sündmus uut Basel II² põhist kapitali adekvaatsuse raamistikku puudutava muudetud direktiivi vastuvõtmine Euroopa Liidus. See tähendab, et 2007. aastaks tuleb üle vaadata kogu pangandusjärelvalve aluseks olev usaldatavusnormatiivide pakett, eelkõige aga kapitaliadekvaatsuse regulatsioon.

Tähtsaim muudatus finantssektori siseriiklikus õigusraamistikus oli e-raha asutuste seaduse vastuvõtmine Riigikogu poolt.

FINANTSSEKTORI POLIITIKA JA FINANTSSTABIILSUSE TAGAMINE

Pangandusregulatsiooni areng Eestis

Pangandusregulatsiooni arengut iseloomustas ühelt poolt seaduste ja määruste süsteemi korrasdamine paremate terviklahenduste abil ja teisalt pangandusturu arengust lähtuv vajadus sätete ajakohastamiseks.

2005. aasta kõige olulisem pangandusregulatsiooni muudatus oli kapitaliadekvaatsuse arvutamisel kasutatava eluasemelaenu riskikaalu tõstmine 50%lt 100%ni. Selle tulemusena peavad pangad suurendama omakapitali ehk omanike rahastamise osatähtsust laenutegevuses ning suureneb pankade omavastutus eluasemelaenu andmisel. Arvestades Eesti panganduse tihedate piiriüleste sidemete mõju

meie laenuturule, pöörduti Eestis filiaale omavate välispankade üle järelevalvet teostavate asutuste ja mitme välisriigi keskpanga poole ettepanekuga rakendada Eesti residentidele antud eluasemelaenule võimalusel samuti 100%st riskikaalu.

Teine ajakohastamisega seotud muudatus oli vahetuskursimehhanismi ERM2 vääringute väljajätmine välisvääringu avatud positsioonide piirangut kehtestav usaldatavusnormatiivist. Valuutariski puhul on Eestis tegemist topeltregulatsiooniga: esiteks välisvääringute avatud positsioonide piirangut kehtestav usaldatavusnormatiiv ja teiseks kapitaliadekvaatsuse arvestuses sisalduv, avatud valuutapositsiooni suuruselt sõltuv täiendavate omavahendite nõue. Kuna nende kahe määrustiku puhul on arvestus konsolideeritud baasil erinev, siis suurte pangagruppide korral tekkis valuutariski arvestuses moonutusi. Et probleemid puudutasid peamiselt ERM2ga liitunud riikide vääringuid, mille puhul valuutarisk on piiratud kokkulepitud kõikumisvahemikuga, siis otsustati need piirangut kehtestava usaldatavusnormatiivi arvestusest välja jätta.

Finantssektori analüüs

Alates 2003. aasta sügisest avaldab Eesti Pank kaks korda aastas finantspoliitilist bülletàani Finantsstabiilsuse Ülevaade, mis kajastab Eesti finantssektori stabiilsust mõjutavaid arengusuundi. Ülevaade sisaldab hinnanguid ja ettevaadet finantssektoris toimuvale ning sellel on oluline roll ka Eesti Panga majanduspoliitilise sõnumi kandjana.

2005. aastal olid finantsstabiilsuse analüüsi kesksed teemad **majapidamiste võla kasvutempo kiirenemine** ning **kinnisvarahindade kasv**. Põhitähelepanu oli laenuõudluse, laenuteenindamisvõime ja elamispindade ülehinnatuse küsimustel. Väliskapitali suurenenud rolli Eesti pangandusturul pärast Hansapanga ülevõtmise tehingut 2005. aasta suvel andis

² Baselit, kus paikneb Rahvusvaheline Arvelduspank (BIS) ja tegutseb nn Baseli komitee, on viimase poolesajandi vältel lähtunud kõik olulisemad pangandusregulatsiooni ja -järelvalvet puudutavad soovitused ja raamkõkkulepped. Üks viimase aja olulisemaid saavutusi on pankadelt riskide katmiseks nõutavate kapitalipuhvrite vajaliku suuruse ehk kapitali adekvaatsuse arvestamise uuendatud raamistik, mida nimetatakse lühidalt Basel II-ks. Basel II põhimõtete rakendamine ELis toimub ELi direktiivide kaudu.

täiendava tõuke **finantssektori lõimumise mõjude analüüsile**. Nii laenukasvu kui rahvusvahelise lõimumise temaatika püsib finantsstabiilsuse analüüsidest tähtsal kohal ka 2006. aastal.

Koos teiste Euroopa Liidu keskpankade ja järelevalveasutustega osaleb Eesti Pank Euroopa Liidu finantsstabiilsuse ja finantssektori struktuuri analüüside ja hinnangute koostamisel. 2005. aastal olid peamisteks koostöös valminud väljunditeks **regulaarsed ülevaated Euroopa finantsstabiilsusest ja pangasektori struktuuridest**. Eesti jaoks olulisemate eriteemadena käsitleti uute liikmesriikide pangasektorite erisusi, uute arvestus- ja aruandlusstandardite mõju pankade finantsnäitajatele ning kinnisvaralaenude väljastamist erinevates ELi riikides.

2003. aastast alates osaleb Eesti Pank **Põhja- ja Baltimaade keskpankade koostöövõrgustikus**, mille kaudu vahetatakse regulaarselt teavet ja hinnanguid piirkonna finantsstabiilsuse kohta. 2005. aastal võtsid analüüsialaste koostöövõrgustike idee kasutusele ka teised ELi keskpangad ja järelevalveasutused.

Piiriülene koostöö ja muud ELi finantspoliitika teemad

Finantsturgude süvenev lõimumine on vältimatu. Sellega kaasnevad uued väljakutsed Euroopa Liidu finantsstabiilsuse raamistiku kujundamisel. Tuleb leida toimivad ja tõhusad lahendused nii regulatsiooni ulatuse, järelevalvetavade ühtlustamise kui ka võimalike finantskriiside juhtimise valdkonnas. 2005. aastal avaldas Euroopa Komisjon liikmesriikide koostöös valminud **Euroopa Liidu finantsteenuste poliitika tegevuskava aastateks 2005–2010**, mis käsitleb ka eelnimetatud teemasid.

Eesti Pank on ELi finantsteenuste poliitika aruteludes märkinud, et eduka finantsintegratsiooni oluliseks eelduseks on lõimumise edenemine ka teistes majandusvaldkondades. Eesti Pank pooldab finantspoliitikas tasakaalustatud lähenemist: ühelt

poolt tuleb silmas pidada, et võimalike riskide minimeerimise püüdlustega ei pidurduks finantsturgude lõimumine, teisalt tuleks aga vältida olukorda, kus finantslõimumisest on saanud eesmärk omaette ja see hakkab läbi liigse reglementeerimise takistama uuenduslike lahenduste teket (nt jaeteenuste turul).

Õiguskeskkonna arendamisel on ELi finantsteenuste poliitika põhieesmärgid finantsvahenduse valdkonna õigusloometegevuse korrastamine, "parema regulatsiooni" saavutamine ning ülereguleerimise vältimine. Eesti Pank on rõhutanud vajadust pöörata uute muudatuste väljatöötamise kõrval senisest enam tähelepanu olemasoleva seadusandluse rakendamisele. Üks oluline valdkond, millele peaks Eesti Panga arvates ELi finantsteenuste poliitika kujundamisel rohkem tähelepanu pöörama, on **väärtpaberitehingute ja -arvelduste infrastruktuuride ühtlustamine**. See aitaks kaasa Euroopa turgude konkurentsivõime tugevdamisele ja toetaks majanduskasvu.

Arvestades meie pangasektori struktuuri, on Eesti jaoks väga oluline küsimus, milliseks kujuneb **Euroopa Liidu poliitika piiriülese panganduse osas**. Päritolu- ja asukohariigi finantsstabiilsusega tegelevate institutsioonide õiguste, kohustuste ja vastutuse lahknevus tõuseb esile turvavõrgu ja eelkõige finantskriiside lahendamise raamistiku juures (vt lk 33).

Konsolideeritud järelevalve põhimõtete rakendamise juures on üks ELi prioriteete järelevalvetavade ühtlustamine. Euroopa ühise finantsjärelevalve raamistiku arendamise aruteludes on Eesti Pank toetanud lähenemist, mis motiveerib **järelevalveasutusi ulatuslikumale koostööle ja teabevahetusele** – seda nii päritolu- kui asukohariigi suunal. Euroopa Liidu erinevate tasandite nõukogude ja komiteede kaudu (sh ECOFIN, EFC, CEBS, GenC, BSC³) on Eesti Pank märkinud samuti vajadust pöörata suuremat tähelepanu päritolu- ja asukohariigi vastutuse jagamise probleemistikule.

³ ECOFIN – majandus- ja rahandusministrite nõukogu; EFC – majandus- ja rahanduskomitee; CEBS – Euroopa pangandusjärelevalve komitee; GenC – EKP üldnõukogu; BSC – Euroopa Keskpankade Süsteemi pangajärelevalve komitee.

Piiriülese finantsstabiilsuse probleemide lahendamine asukohariigi vaatepunktist ning nende teadvustamine rahvusvahelisel tasandil ja Euroopa Liidu finantsteenuste poliitika kujundamisel on üks Eesti Panga põhieesmärke. Piiriülese pangandusega seotud finantsstabiilsuse teemasid käsitlesid Eesti Panga spetsialistid eelmisel aastal ka ajakirjas Kroon ja Majandus ning Finantsstabiilsuse Ülevaate numbrites.

Turvavõrk

2005. aastat iseloomustab varasemate aastatega võrreldes aktiivsem tegevus **finantskriiside lahendamise raamistiku** arendamisel. Edusamme tehti nii rahvusvahelisel kui riigi tasandil.

Rahvusvahelise koostöö paranemist märgib eelkõige finantskriiside lahendamist puudutava **ELi mitmepoolse koostöökokkuleppe jõustumine 1. juulil 2005**. ELi riikide keskpankade, järelevalveasutuste ja rahandusministeeriumide vahel sõlmitud leppe eesmärk on tagada hästitoimiva teabevahetuse kaudu riiklike kriisilahendusmeetmete õigeaegne ja kohane rakendamine. Lisaks leppes määratletud teabevahetuse miinimumnõuetele alustati koostöökokkulepete sisu täpsustavate suuniste ja tegutsemisjuhiste koostamist. Pangajärelevalve asutuste ja keskpankade esindajatest moodustatud rakkerühma kaudu osales Eesti Pank kriisijuhtimise heade tavade väljatöötamisel.

Kõige parem viis asjakohase kriisilahenduse raamistiku kujundamiseks on testida kehtivate kokkulepete toimimist **kriisisimulatsiooni harjutustes**. 2006. aasta kevadeks kavandab EFC ulatuslikku, ELi finantskriisi juhtimise kõiki osapooli hõlmavat kriisisimulatsiooni harjutust, kus osalevad ka Eesti Panga, Finantsinspektsiooni ja Rahandusministeeriumi esindajad.

Samuti edenes siseriiklik ametkondadevaheline arutelu finantskriisi lahendamispõhimõtete väljatöötamisel. Koostöös Finantsinspektsiooni ja Rahandusministeeriumi spetsialistidega valmis finantskriiside lahendamist puudutava riikliku koostöökokkuleppe kavand, mille rakendatavust on enne selle jõusta-

mist kavas testida siseriiklikus finantskriisi simulatsiooniharjutuses 2006. aastal.

Hoiuste tagamise raamistik on teine oluline osa Eesti finantsturvavõrgu süsteemis. Alates 1998. aastast on hoiusekindlustus Eestis tegutsevatele pankadele kohustuslik ning 2002. aasta juulist tegeleb sellega Tagatistfond. Hoiuste hüvitamise piirmäär ulatus 2005. aastal 100 000 kroonini ühe hoiustaja kohta, 2006. aastast on vastavaks piirmääraks 200 000 krooni ning 2007. aasta lõpus jõuab see ELi direktiivis määratud tasemeni (20 000 eurot ehk 313 000 krooni). Eesti Panga rolliks on pakkuda Tagatistfondile analüütilist tuge tagamisele kuuluvate hoiuste jaoks kohase osamakse suuruse määramisel. Lisaks hoiusetagamise osafondile tegutsevad Tagatistfondi juures ka investorikaitse osafond ja pensionikaitse osafond, mille rahastamisel kasutatakse eelfinantseerimise põhimõtteid.

Euroopa Liidu tasandil peeti 2005. aastal mitmeid diskussioone hoiusekindlustuse direktiivi täiendamise teemal. Hoiusekindlustuse direktiivi eelnõu arutelude peateemad olid hoiuste tagamise ja hüvitamise ulatus, hüvitamisele kuuluvate hoiuste määramine, täiendava hüvitamise võimalus, hoiuste tagamise skeemide rahastamis põhimõtted ning piiriülese teabevahetuse kokkulepped ja kord.

STATISTIKAALANE TEGEVUS

Aastate jooksul on Eesti Panga rajatud hästi-toimiv, kaasaegne, pindlik, ressursisäästlik ja rahvusvahelisi soovitusi arvestav finants- ja maksebilansistatistika kogumise, töötlemise ja avaldamise süsteem. Ulatuslikust statistika-alasest tegevusest annab tunnistust mahukas ning operatiivselt uuendatav statistikalehekülg Eesti Panga veebilehel, kust võib leida ligi 400 erinevat statistikaandmete tabelit.

2005. aastal oli Eesti Panga statistikaalane tegevus aktiivne ning aasta jooksul jätkus sulandumine nii Euroopa Keskpanga (EKP) kui ka Euroopa Komisjoni (Eurostati) mitmesuguste komiteede ja töögruppide töösse. Osaleti **EKP euroalaväliste ELi liikmesriikide statistikaalase valmisoleku 4. ülevaade** (*ECB Report on the statistical preparedness of non-euro area EU Member States – 4th Progress Report*) ettevalmistusprotsessis. Ülevaade andis hinnangu euroalaväliste ELi liikmesriikide statistika vastavusele rahaliidu nõuetele. Eesti Pank täidab rahaliidu statistikanõudeid juba praegu. Mõningaid vajakajäämisi esineb Statistikaameti koostatavas üldmajandusstatistika osas, kuid need loodetakse likvideerida rahaliitu astumise ajaks. Tehti ka ettevalmistusi teise olulise dokumendi – **EKP lähenisaruanne 2006** (*ECB Convergence Report 2006*) – koostamiseks. Aruandes antakse järjekordne hinnang 11 euroalavälise riigi, sh Eesti, lähenemisprotsessile. Eesti Panga statistikaosakondade panus selle dokumendi koostamisse seisneb eelkõige vajaliku statistilise teabe olemasolu tagamises.

Euroopa Komisjoni ja Euroopa Keskpangaga laieneva suhtluse kõrval on jätkunud korrapärane andme-edastus ja koostöö ka Rahvusvahelise Valuutafondiga (RVF) ning Rahvusvahelise Arvelduspangaga (BIS).

Pangandus- ja muu finantsstatistika
Pangandus- ja muu finantsstatistika vallas oli 2005. aasta olulisimaks sündmuseks **järkjärguline lõimumine EKP statistikakogumise süsteemiga.**

Alates 2005. aasta jaanuarist edastab Eesti Pank EKP-le rahaliidu nõuete kohaselt koostatud rahaloomeasutuste bilansistatistikat ning intressimäärade igakuist statistikat, millele novembris lisandusid ka vastavad kvartaalsed bilansandmed.

Jätkusid ettevalmistused **muu finantsvahenduse statistika** (st rahaloomes mitte osalevate finants-ettevõtete andmete) kättesaadavuse ning kvaliteedi parandamiseks. 2005. aastal olid suurema tähelepanu all muude finantsvahendajate ja väärtpaberite statistika ning rahvamajanduse finantskontode koostamine.

Tagamaks vajaliku **väärtpaberistatistika** olemasolu, jätkus koostöö Eesti Väärtpaberikeskusega (EVK), mille tulemusena täienes väärtpaberite keskregistrist Eesti Panga edastatavate andmete detailsus ning paranes kvaliteet. Samuti kaasajastati andmevahetuse tehnilisi lahendusi. EP ja EVK vahelise andmevahetuse tõrgeteta toimimiseks sõlmiti ka eraldi leping.

Olulisi muutusi toimus liisingfirmade ning kindlustusandjate andmete esituses. Liisinguettevõtete puhul lisandusid alates 2005. aasta juunist Eesti Liisingühingute Liidu liikmesfirmade andmetele veel kolme liisinguettevõtja omad. Seega muutus liisingustatistika senisest veelgi ulatuslikumaks. Osaleti Finantsinspeksiooni algatatud kindlustusandjate elektroonilise aruandluse väljatöötamises ja juurutamises. Eesti Panga panus seisnes peamiselt elektroonilise andmevahetuse raamistiku ülesehitamise toes ja andmebaaside ülesehitamises. Töö tulemusena on alates 2005. aasta teisest poolest kindlustusettevõtete andmed kättesaadavad andmebaasides.

Jätkus 2004. aastal alguse saanud **rahvamajanduse finantskontode¹ koostamise** süsteemi ülesehitamine. Valmisid 2004. aasta I–IV kvartali ning 2005. aasta I ja II kvartali kontod. Kasutusele võeti järjest uusi teabeallikaid (nt EVK täienenud andmestik, kindlustuse andmebaas) ning täiendati

¹ Rahvamajanduse finantskontod on kontode süsteem, mis kajastab finantsinstrumentide lõikes erinevate institutsionaalsete sektorite finantsvara ja -kohustuste seise ning nende tehingulisi ja mittetehingulisi muutusi. Finantskontod on oluline vahend erinevate institutsionaalsete sektorite ja nende allsektorite finantskäitumise analüüsimiseks ning riskide hindamiseks.

koostamismetoodikat. 2005. aasta lõpus muutus Euroopa Keskpannga finantskonto koostamist reguleeriv suunis. Seetõttu analüüsiti ka olemasolevate andmete vastavust sellele. Suunise muudatused ei mõjuta siiski kuigivõrd senist finantskontode koostamise süsteemi.

Eesti Panga statistikaalaste eesmärkide täitmine pole võimalik ilma tõhusa koostööta teiste finantssektori andmeid koguvate institutsioonide ja andme- edastajatega. Eesti Panga ja Finantsinspektsiooni vahel jätkus koostöö nii krediitiasutuste kui muude finantsvahendusettevõtete (investeeringufondid, kindlustusettevõtted jms) aruandluse täiendamise ja kogumise vallas. Jätkati ühiseid, juba traditsiooniks saanud ning kõigile osapooltele kasulikuks osutunud kohtumisi krediitiasutustega, kus peamise teemana käsitleti kavandatavaid aruandluse täiendusi ja muudatusi.

Lisaks tihenunud koostööle Eesti Väärtpaperikeskusega, millest oli eelpool juttu, tasub märkida veel kahe tähtsa koostöölepingu sõlmimist. Mitmeaastane edukas koostöö hoiu-laenuühistutega vormus koostöölepinguks 2005. aasta kevadel. Nimetatud leping oli muu hulgas aluseks ka sellele, et 2005. aasta novembrist alustati Eesti Panga veebilehel iga- kuiselt hoiu-laenuühistute koondbilansi avaldamist. Teine koostööleping allkirjastati 2005. aasta mais ning see puudutas keskpanga ja Statistikaameti vahelist andmevahetust.

Maksebilansistatistika

2005. aastal oli maksebilansistatistika arendamise peasuunaks meetodilise koostöö ta- gamine rahvusvaheliste standarditega ning statistika täpsuse ja usaldusvääruse suurendamine. Eelkõige täiustati algandmete kogumist ja arendati rahvusvahelisi standardeid arvestavat maksebilansistatistika Eesti mudelit.

Algandmete kvaliteedi parandamisel oli olulisel kohal riigiraamatupidamissüsteemi käivitamine ning selle integreerimine maksebilansi algandmete allikatega, mis võimaldas märgatavalt tõsta valitsus- sektori välistehingute statistika kvaliteeti eelkõige

ülekannete osas. Kuna riigiraamatupidamissüsteem katab kõiki avaliku sektori ettevõtteid, uuriti võimalust maksebilansialase teabe saamiseks nende ettevõtete kohta otse süsteemist. See võimaldaks vähendada ettevõtete aruandluskoormust. Tegevus jätkub 2006. aastal.

Mitteresidentide Eestis teostatud **kinnisvaratehin- gute** paremaks kajastamiseks maksebilansis peeti läbirääkimisi Justiitsministeeriumi kinnistusregistri ja Maa-ametiga. Maa-ametiga lepiti kokku, et viimane hakkab alates 2006. aastast Eesti Pangale edasta- ma andmeid mitteresidentide Eestis soetatud või müüdüd kinnisvara kohta riikide kaupa.

Jätkuvalt esines probleeme **ELi-sisese kauba- vahetuse andmete kvaliteediga** (Intrastat). Need leidsid osalise lahenduse tänu Eesti Panga, Tolliameti ja Statistikaameti tihedale koostööle.

ELiga ühinemisel muutus ka **ühendusesisene turis- tide liikumise arvestus**, sest ELi-siseselt ei regist- reerita EList pärit turistide piiriületusi. Piiriületuse andmed olid aga seni maksebilansi kiirhinnangu reisiteenuste konto koostamise aluseks. Koostöös Statistikaameti ning Majandus- ja Kommunikatsioon- ministeeriumiga uuriti piiriületusstatistika täiustamise võimalusi uutest tingimustes, sh Eesti lõunapiiril liiklusvahendite mehaaniliste loendurite paigaldamist (milles EP esineks finantseerijana).

Maksebilansistatistika oluline allikas on meedia ning selle paremaks kasutamiseks loodi spetsiaalne **välissündmuste andmebaas**, kuhu sisestatakse kõik meedias ilmunud maksebilanssi puudutavad uudised.

Eesmärgiga vähendada ettevõtete maksebilansialast aruandluskoormust viidi läbi uuring **valikvaatluste** korraldamise võimalikkusest maksebilansistatistika kogumiseks. Selgus, et Eesti äritegevuse eripärade tõttu pole lähemal ajal siiski võimalik sel eesmärgil valikvaatlusi läbi viia.

Tuginedes RVFi maksebilansistatistika kvaliteedi- raamistikule ning arvestades rahvusvaheliste institut-

sioonide soovitusi, on välja töötatud Eesti **maksebilansistatistika kvaliteedinäitajate süsteem**, mis arvestab väljundite vastavust meetodikat puudutavatele nõuetele, täpsust, usaldusväärsust, kasutatavust ja kooskõla. 2005. aastal hinnati maksebilansistatistika kaks korda – mõlemal poolaastal. Kui kvartaalse maksebilansi hilisema korrigeerimise ulatus on pidevalt vähenenud, siis kuise maksebilansi kvaliteet on pärast ELiga ühinemist pisut langenud – seda seoses mitme andmeallika kadumisega (Intrastati andmete liig hiline tähtaeg ning muutused turistide piiriületusi puudutavate andmete kogumise raamistikus).

Tagamaks maksebilansi meetodilist kooskõla rahvusvaheliste standarditega, tuli muuta **reinvesteeritud tulu arvestusmeetodit**. Rahvusvahelises statistikas kasutatakse reinvesteeritud tulu arvestamisel kahte erinevat meetodit – puhaskasumi/(-kahjumi) meetodit (*All-Inclusive Concept*, AIC) ja tegevuskasumi/(-kahjumi) meetodit (*Current Operating Performance Concept*, COPC). Esimesel juhul võetakse reinvesteeritud tulu arvestuse aluseks oleva jaotamata kasumi kujunemisel arvesse ka realiseerimata tulu/kulu vahetuskursi muutustest ning finantsvarade ümberhindlusest, muud erakorralised tulud-kulud ja ebatüüpiliselt laekuvad summad (sh laenuprovisjonid). Teisel juhul aga, mis on rahvusvahelistes standardites eelistatum², jäetakse need välja. Kuna tegevuskasumi meetodi rakendamiseks vajalike andmete saamine on enamiku riikide jaoks probleemiks, kasutatakse valdavalt puhaskasumi meetodit (seda on tehtud ka Eestis). 2005. aastal läks Eesti Pank maksebilansi koostamisel üle tegevuskasumi/(-kahjumi) meetodile ning olemasolev teave võimaldas tagasiulatavalt korrigeerida ka 2003.–2004. aasta andmeid.

Jätkus 2004. aastal alanud tegevus maksebilansistatistika **veebipõhise aruandlussüsteemi** loomisel. Abobase System viis vastavalt EP lähteülesandele läbi projekti detailanalüüsi ning 2005. aasta lõpus esitati e-aruandluse väljatöötamiseks

pakkumiskutse mitmele infotehnoloogiaettevõttele. E-aruandluse süsteem plaanitakse käivitada 2007. aastal.

2005. aastal viidi lõpule **maksebilansistatistika väljundite reform**. ELi statistikanõuete täitmine ning maksebilansistatistika uue infosüsteemi kasutuselevõtmine võimaldab koguda senisest märksa üksikasjalikumalt ning mahukamat maksebilansistatistika (partnerriikide jaotus, teenuste ja tulu-konto detailsem jaotus, laenuudega seotud rahavoo-gude jaotus võetud ja tagasimakstud laenuudeks). Üksikasjalikuma statistika aegread alates 2003. aastast on kättesaadavad EP veebilehel.

Eesti Panga spetsialistid osalesid Euroopa Komisjoni (Eurostati) projektis *Transfer from GDP to GNI*, mille eesmärk oli uute liikmesriikide **rahvusliku kogutulu arvestuse meetodika täpsuse ja usaldusväärsuse** analüüs. Statistiline üleminek sise-majanduse koguproduktilt rahvusliku kogutulu näitajatele toimub maksebilansi tulukonto kaudu ning seetõttu lasus projekti põhiraskus Eesti Pangal. Rahvusliku kogutulu näitaja on ELi liikmesriikide ELi eelarvesummade määramise aluseks.

Jätkus aktiivne koostöö EKPga **ELi väärtpaberite keskandmebaasi loomise projekti teise etapi** ettevalmistamisel. Projekti põhieesmärk on saavutada portfelliinvesteeringute statistika kättesaadavus ühtsest andmebaasist ning tõsta statistika kvaliteeti. Projekti teises etapis on kavas seada sisse võrguühendus kõikide ELi liikmesriikide keskpankadega ning tagada neile reaalne ligipääs andmebaasile. EP on EKP-le edastanud kõik vajalikud andmed ning EP ja EKP on omavahel aktiivselt suhelnud kommertskanalitest pärineva teabe kvaliteedi tõstmise teemal.

Eurostati algatusel jätkus osalemine **väliskontrolli all olevate ettevõtete statistika pilootprojekti** (*Foreign Affiliates Statistics*, FATS). Eesmärk on saada ülevaade suurte rahvusvaheliste kontsernide mõjust

² IMF – *Balance of Payments Manual 5th Edition*; OECD – *Benchmark Definition of Foreign Direct Investment Statistics*

erinevates riikides. Et selle projekti raames kogutakse lisaks maksebilansistatistikale ka mitmesuguseid muid ettevõtte tegevust iseloomustavaid näitajaid, oli oluliseks koostööpartneriks Statistikaamet. Kui seni tegeleti väliskontrolli all olevate Eesti ettevõtete statistikaga (*inward FATS*), siis 2005. aastal tehti ettevalmistusi Eesti ettevõtete kontrollitavate välismaiste ettevõtete statistika kogumiseks (*outward FATS*).

Koostöös **Rahvusvahelise Valuutafondiga** oli olulisel kohal RVFi maksebilansi käsiraamatu uue versiooni (*Balance of Payments Manual 6th Edition*) väljatöötamine. Selleks loodud ekspertide töögrupp (*Balance of Payments Technical Expert Group*, BOPTG) kuulub ka EP esindaja. Aasta jooksul toimunud kirjalike konsultatsioonide kaudu kujundati seisukohti erinevatel teemadel (finantskulla ning fikseeritud intressimääraga võlakirjainstrumentide statistika, reisiteenused jne). Neljandat korda osaleti RVFi koordineeritud rahvusvaheliste portfelliinvesteeringute uuringus (*Coordinated Portfolio Investment Survey*, CPIS), mille eesmärk oli tõsta selle valdkonna statistika kvaliteeti. Ka koostati ja edastati RVFi rahvusvaluuta välisreservide uuringu aruanne (*Survey of Country Distribution of Long-term Securities Held as Foreign Exchange Reserve Assets*, SEFER).

Üldmajandusstatistika

Üldmajandus- ja riigi eelarvestatistika teemadel jätkus aktiivne koostöö EKPga. EKP näeb rahvuslikes keskpankades valitsustest sõltumatuid pädevaid eksperte, kes on võimelised hindama **valitsussektori finantsstatistika** kvaliteeti ning tagavad koostöös rahandusministeeriumi ja statistikaametiga vastava valdkonna statistiliste andmete edastamise EKP-le. Koostöö EP, ESA ja rahandusministeeriumi vahel on ladus ja vajalikud andmed edastati EKP-le õigeaegselt. Tähelepanu all oli ka statistika kvaliteedi hindamine.

Teine oluline teema koostöös EKPga oli ühtlustatud tarbijahinnaindeksi (ÜTHI) edasiarendamine kahes suunas – **eluasemeomanike kulutuste ning re-**

guleeritud hindade kajastamise ühtlustamine tarbijahinnaindeksis (THI). Kui vanadel ELi liikmesriikidel on eluasemeomanike kulutuste kajastamise ulatus THIs erinev, siis uute liikmesriikide tarbijahinnaindeksites ei kajastu need üldse. Eesmärk on leida ühtne lähenemine. 2005. aastal EKP algatatud arutellu on kaasatud ka Eurostat ning töö jätkub 2006. aastal. Reguleeritud hindade teemal korraldas EKP kaks küsitlust. Esimene neist puudutas reguleeritud hindade määramist ja teine nende ulatust liikmesriikides. Teise küsitluse kokkuvõte näitas, et reguleeritud hindade loetelu uutes liikmesriikides on üldiselt lühem kui vanades liikmesriikides.

MAKSESÜSTEEMID JA MAKSEVAHENDID

Tänapäeva majanduses on iga rahalise tehingu sooritamiseks vaja kasutada mõnd maksesüsteemi. Seetõttu sõltub riigi finantssüsteemi efektiivsus suuresti maksesüsteemide ladusast ja tõhusast toimimisest. Tõrgeteta toimivat riigi finantssüsteemi iseloomustavad stabiilsus, tulemuslik rahapoliitika ja sujuv raharinglus, mis omakorda tagavad rahasüsteemi ja käibeloleva vääringu usaldusväärsuse kaudu hindade stabiilsuse. Erinevat tüüpi maksesüsteemid peavad vastama ühiskonna vajadustele ning riigis kehtivale õigusraamistikule ja nende töös ei tohi esineda finantssüsteemile ohtlikke tõrkeid.

MAKSEKESKKONNA ARENDAMINE

2005. aastal jätkusid maksekeskkonna arendustööd, mille eesmärk on tagada makseringluse edukas toimimine rahvusvahelises keskkonnas. Arendustööd hõlmasid kaht suunda: ühelt poolt jätkati ettevalmistusi ühinemiseks üleeuroopalise automatiseeritud reaallajalise brutoarveldussüsteemiga TARGET, teisalt arendati edasi siseriiklikku jaemaksete arveldussüsteemi DNS.

TARGETiga liitumine tagab Eestile majandus- ja rahaliidu täisliikmena vajaliku infrastruktuuri rahapoliitika elluviimisega seonduvate tehingute tarvis ning pakub tõhusat ja turvalist üleeuroopaliste kiirmaksete arveldamise võimalust. **Jaemaksete arveldussüsteemi täiustamise** tulemusena toimib kogu arveldussüsteem efektiivsemalt – see tähendab eelkõige pankadevaheliste maksete kiiremat arveldust ja pikemat süsteemi tööaega. Arveldusprotseduuri muutmise tõttu muudeti ka arveldussüsteemi nimetust – **jaemaksete arveldussüsteemist DNS sai tavamaksete arveldussüsteem ESTA**.

Rahvusvahelisel tasandil on Eesti Panga tähtsaim **koostööpartner maksesüsteemide vallas Euroopa Keskpank**, kelle makse- ja arveldussüsteemide komitee ning selle alamtöögruppide egiidi all:

- edendati arendamisjärgus oleva üleeuroopalise arveldussüsteemi TARGET2 projekti;
- tehti ettevalmistusi makse- ja väärtpaberiarvel-

duste statistika ühtseks kogumiseks ja avalikustamiseks;

- osaleti Eestis toimivate makse- ja väärtpaberiarveldussüsteemide hindamises.

Lisaks võtsid Eesti Panga esindajad osa Euroopa Komisjoni maksesüsteemide ekspertgrupi tööst. Peamised ülesanded olid siseturul kehtima hakkava **makseteenuste direktiivi ja selle mõjuanalüüsi ning raha ülekandmisel edastatava maksjaga seotud teabe** teemalise määruse koostamine. Maksesüsteemide ekspertgrupi vahendusel panustati ka eurodes tehtavate välismaksete kohta kehtiva määruse kohaldamise aruande ettevalmistusse.

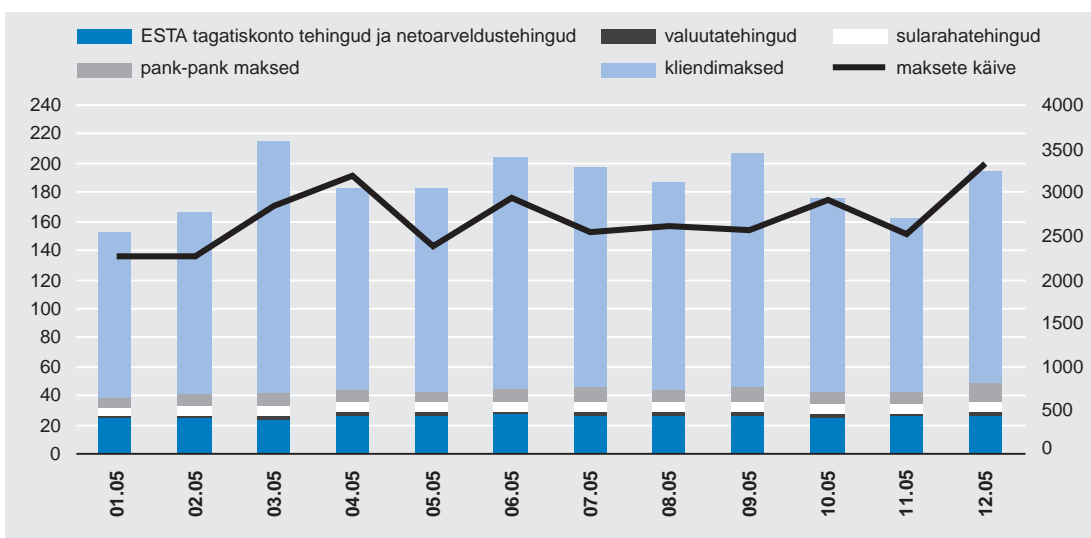
PANKADEVAHELISTE MAKSETE ARVELDUSSÜSTEEM

Alates 3. oktoobrist 2005 alustas tööd **uendatud pankadevaheline tavamaksete arveldussüsteem (ESTA)**, mis vahetas välja seni kasutusel olnud jaemaksete arveldussüsteemi (DNS). Seega koosneb Eesti pankadevaheliste maksete arveldussüsteem kahest alamsüsteemist – tavamaksete arveldussüsteemist (ESTA) ja reaallajalisest brutoarveldussüsteemist (RTGS-süsteem).

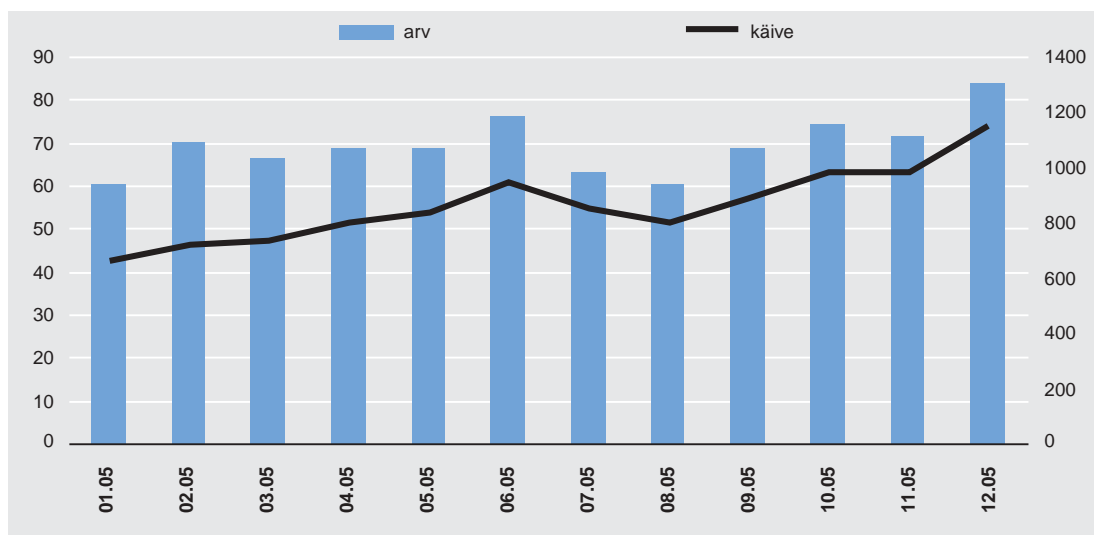
RTGS-süsteemis arveldati 2005. aastal keskmiselt **187 tehingut päevas** (vt joonis 1). Võrreldes eelmise aastaga on maksete arv kasvanud 21%. RTGS-maksete kasvu taga on kliendimaksud, mis moodustavad 76% kõikidest reaallajalistest maksetest. Keskmine käive oli **2,7 miljardit krooni** päevas. Suurima osa käibest (57%) moodustavad pankade "kohustuslikud" maksed – ESTA tagatiskonto tehingud. Võrreldes eelmise aastaga kasvas RTGSis arveldatud maksete käive 24%.

RTGSi kliendimaksete keskmine suurus oli 2,3 miljonit krooni. Võrreldes eelmise aastaga on pangaklientide algatatud tehingute keskmine suurus kasvanud 2%.

ESTAs arveldati 2005. aastal keskmiselt **69 000 makset päevas** (vt joonis 2). Võrreldes eelmise aastaga kasvas maksete arv 8%. Tavamaksete

Joonis 1. RTGS-süsteemis arveldatud maksete arv tehingutüüpide järgi (tk; vasak telg) ja käive (mln kr; parem telg) 2005. aastal päeva keskmisena

Joonis 2. ESTAs arveldatud maksete arv (tuhat tk; vasak telg) ja käive (mln kr; parem telg) 2005. aastal päeva keskmisena

süsteemi vahendusel arveldati päevas keskmiselt **866 miljonit krooni**. ESTA süsteemi käive suurenes eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 28%.

Tavamaksete arveldussüsteemi vahendusel arveldatavate maksete arv ning ka käive kasvavad jätkuvalt. Võib eeldada, et kiirenenud arveldusvõimalused – endise kolme korra asemel edastatakse makseid teise pankaga igal täistunnil, üheksa korda päevas – võimendavad tavamaksetesüsteemi vahendusel tehtavate maksete arvu kasvu veelgi.

Kasvutendents on täheldatav ka tavamaksete keskmise suuruse osas – ESTA makse keskmine suurus on 12 500 krooni, kasvades eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 19%.

MAKSEVIISID

2005. aastal kasvas hüppeliselt maksete käive – aastaga rohkem kui 1 triljoni krooni võrra (kogukäive ületas 3 triljoni krooni). Sellise arengu taustateguritest võib nimetada sissetulekute üldist kasvu ja kinnisvarasektori kiiret arengut.

Jätkuvalt vähenes sularahas algatatud maksete arv ja käive, kuid seda raugevas tempos. Sularahamaksed moodustasid 0,3% pankade vahendusel sooritatud maksete arvust ja 0,05% käibest. Selline arengusuund vastab Eesti Panga 2004.–2006. aasta strateegilise arengukava eesmärkidele vähendada sularaha osatähtsust maksevahenduses ning soodustada tõhusamate makseviiside kasutamist.

Tõhusamateks makseviisideks on sularahata maksed, mis võimaldavad riskivabamat ja kiiremat (elektroonset) rahaülekannet. Sularahata maksete struktuur oluliselt ei muutunud. Enim kasutati 2005. aastal kaardimakseid, interneti- ja telepanka ning otsekorraldusi, mis moodustasid sularahata maksete koguarvust vastavalt 51%, 24%, 14% ja 7%.

Rahaliselt moodustas kaardimaksete käive 0,7%, interneti- ja telepanka oma kumbki 17% ning otsekorralduste käive vaid 0,2% sularahata makseviiside käibest (vt tabel 1).

Ootuspäraselt kasvas 2005. aastal varasemast kiiremini paberil maksekorralduste käive ja arv – seda põhjustas väga aktiivne kinnisvaraturg. Paberil maksekorralduste käibe kasvukiirus tõusis 8%lt 64%ni.

Võrreldes 1998. aastaga oli 2005. aastal maksete koguarv viis korda ja kogukäive kolm korda suurem (vt joonis 3). Kaheksa aastaga on kõige enam – 122 korda – kasvanud otsekorraldusega algatatud maksete arv; kaardimaksete arv on kasvanud 19 korda. Nii sularahamaksete kui paberil maksekorralduste arv on kaheksa aastaga neli korda vähenenud.

2005. aasta lõpuks olid Eestis tegutsevad krediidi-asutused väljastanud kokku 1,4 miljonit pangakaarti, mis on 9% rohkem kui eelmisel aastal (vt tabel 2). Väljastatud pangakaartidest 81% moodustasid deebetkaardid (1,2 miljonit kaarti) ja 19% krediitkaardid (üle 265 000 kaardi). 22% kõikidest pangakaartidest olid passiivsed (pangakaardid, millega ei tehtud kvartali jooksul ühtki maksetehingut). 2005. aasta lõpus oli igal Eesti elanikul pangakaart, sealhulgas deebetkaart keskmiselt 86% elanikest ja krediitkaart vaid igal viiendal elanikul.

2005. aastal lisandus 62 pangaautomaati, mis on poole võrra rohkem kui eelmisel aastal (vt tabel 3). Detsembri lõpuks oli Eestis 841 pangaautomaati, nendest 84% võimaldas ristkasutust¹. Kaardimakseid aktsepteerivate müügikohtade arvu kasv on aga viimase kolme aasta jooksul aeglustunud ning kahtluse eelmiste aastate 25%lt 15%ni. Detsembri lõpuks oli kasutuses 12 730 kaardimakseid võimaldavat müügikohta, mis on 1617 võrra rohkem kui eelnenud aastal.

¹ Panga halduses olev pangaautomaat, milles saab kasutada nii pangaautomaati haldava kui ka teiste pankade pangakaarte.

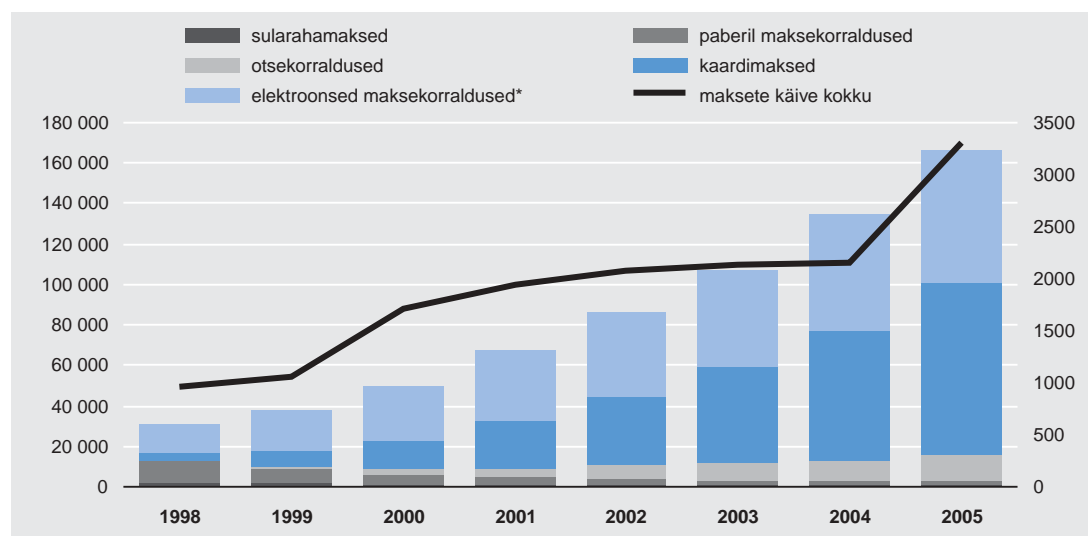
Tabel 1. Maksed makseviiside järgi 2005. aastal

	Käive (mln kr)	Maksete arv (tuhat tk)	Keskmine suurus (tuhat kr)
Kokku	3 299 506,68	165 972,32	19,9
Sularahamaksed*	1 757,87	610,11	2,9
Sularahata maksed	3 297 748,81	165 362,20	19,9
Tšekid	221,77	24,16	9,2
Reisitšekid	13,43	2,04	6,6
Muud tšekid	208,34	22,12	9,4
Kaardimaksed	22 954,25	85 008,17	0,3
Otsekorraldused	5 783,47	12 308,83	0,5
Muud deebet-tüüpi maksekorraldused**	1 394,45	131,94	10,6
Mobiilimaksed müügikohas	0,42	5,95	0,1
Maksekorraldused	3 267 394,46	67 883,16	48,1
Püsikorraldused	29 180,59	1 741,39	16,8
Paberil maksekorraldused	390 988,80	2 504,38	156,1
Telepanga maksekorraldused	571 324,77	23 383,27	24,4
Telefonipanga maksekorraldused	4 615,73	159,25	29,0
Internetipanga maksekorraldused	590 510,49	39 983,14	14,8
Mobiilimaksekorraldused	19,41	85,11	0,2
Muud krediid-tüüpi maksekorraldused***	5 266,25	3,13	1 680,9
SWIFT	1 675 488,41	23,50	71 309,5
Määramata	0,00	0,00	0,0

* Sularahamaksed all kajastatakse sularaha sissemaksuga algatatud maksleid või sularaha kaarditehingut. Sularaha kaarditehing on pangakaardiga sularaha maksmine kontole või kontolt sularaha väljavõtmine.

** Muude deebet-tüüpi maksekorralduste all kajastatakse kõik deebet-tüüpi maksekorraldused, mis ei kuulu teiste mainitud deebet-tüüpi maksekorralduste liigituse alla (nt sundtäitmisele esitatud lahendite (kohtuotsused ja -määrused, maksuhalduri ettekirjutused maksuõlgede sissenõudmise asjades jne) alusel tehtud maksed).

*** Muude krediid-tüüpi maksekorralduste all kajastatakse kõik maksekorraldused, mis ei kuulu teiste mainitud krediid-tüüpi maksekorralduste liigituse alla (nt tingimuslikud kredittkorraldused).

Joonis 3. Maksete arv (tuhat tk; vasak telg) ja käive (mld kr; parem telg) makseviiside järgi

* Elektroonsed maksekorraldused all kajastatakse püsikorraldusi, telepanga-, telefonipanga-, internetipanga SWIFTi maksekorraldusi ja mobiilimaksekorraldusi.

Tabel 2. Eestis välja antud pangakaartide arv (tuhat tk)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Pangakaardid kokku	697,6	770,8	858,4	987,2	1 119,6	1 197,9	1 303,6	1 419,7
Deebetkaardid kokku	678,5	749,5	815,1	877,0	964,5	1 011,6	1 071,0	1 154,2
Kohalikud deebetkaardid	292,3	59,5	13,4	8,8	8,8	8,5	10,1	11,7
sularahakaardid	50,9	15,1	4,5	4,9	7,5	8,3	10,1	11,7
maksekaardid	241,5	44,3	9,0	3,9	1,3	0,2		
Rahvusvahelised deebetkaardid	386,1	690,0	801,7	868,2	955,7	1 003,2	1 060,9	1 142,5
Krediitkaardid kokku	19,2	21,3	43,3	110,1	155,1	186,3	232,6	265,5
Vaba tagasimaksega krediitkaardid*							45,0	53,9
Tähtajalise tagasimaksega krediitkaardid*							39,8	47,1
Järelmaksukaardid*							103,2	110,9
Muud krediitkaardid*							44,6	53,7

* Statistikat hakati koguma alates 2004. aastast.

Tabel 3. Pangaautomaadid ja pangakaarte aktsepteerivad müügikohad

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Pangaautomaadid kokku	490	591	630	680	719	747	779	841
Sularaha sissemakse funktsiooniga pangaautomaadid	8	9	10	10	6	6	38	45
Ristkasutuses olevad pangaautomaadid	433	530	564	600	638	646	649	707
Sularahaautomaadid	307	203	203	210	252	271	276	303
Sularaha- ja makseautomaadid	126	327	361	390	386	375	401	439
Makseautomaadid	57	61	66	80	81	101	102	99
Müügikohad kokku	2 586	3 267	4 084	5 260	7 353	9 184	11 113	12 730
Kaardimakse müügikohad*							9 515	10 904
Mobilimakse müügikohad*							1 236	1 311
Kaardi- ja mobilimakse müügikohad*							362	515

* Statistikat hakati koguma alates 2004. aastast.

MAKSESÜSTEEMIDE JÄRELEVAATAMINE

Eesti finantssektori infrastruktuurid – maksete ja väärtpaberite arveldussüsteemid – täidavad finantssektori ja areneva ühiskonna vajadused ning nende toimimine ei ole ohustanud finantssektori stabiilsust. Seda kinnitas 2005. aasta sügisel avalikustatud maksesüsteemide järelevaataja hinnangu kokkuvõte, mille kohaselt ei tulnud Eestis toimivates maksesüsteemides ette vahejuhtumeid ja tõrkeid, mis oleksid seadnud ohtu finantsstabiilsuse.

Viimase aasta tähtsaim muudatus maksesüsteemide järelevaataja raamistiku põhjal **eriti olulisteks liigitatud maksesüsteemides**, st Eesti Panga

hallatavates süsteemides, oli tavamaksete arveldussüsteemi (ESTA) rakendamine. ESTAs on pankadevaheliste maksete arveldused varasemast kiiremad, süsteemi tööaeg pikem ja kogu arveldussüsteem tõhusam, ilma et seejuures suureneksid finantsstabiilsust ohustavad riskid. Lisaks suurendavad elluviidud arveldussüsteemi arendused konkurentsi pangandusturul, kuna need avardavad väikepankade võimalusi. Tulevikus tugevdab pangandusturu konkurentsi veelgi pankadevaheline otsekorraldusteenus, mida kommertspangad ja keskpang praegu välja töötavad.

Vaatamata sellele, et Eesti Panga hallatavate pankadevaheliste arveldussüsteemide (RTGS ja ESTA)

funktsionaalsuse ja toimimispõhimõtete abil on erinevate riskide realiseerumine viidud miinimumini, ei ole tõrgete sajabrotsendiline vältimine kuidagi võimalik. Viimasel aastal arveldussüsteemides aset leidnud üksikute tõrgete ulatus ja kestus ei mõjutanud finantsstabiilsust².

Nagu Eesti Panga hallatavates arveldussüsteemides tehtud muudatused, on ka viimasel aastal **olulistest arveldussüsteemide** – väärtpaberite arveldussüsteemi ja kaardimaksete arveldussüsteemi – uuendused suunatud nende süsteemide tõhustamisele ja turvalisemaks muutmisele.

2005. aastal loodi Eesti Väärtpaberikeskuse ja Leedu väärtpaberideposiitooriumi vahelised ning uuendati Eesti Väärtpaberikeskuse ja Soome väärtpaberideposiitooriumi vahelised **ühendused väärtpaberite piiriüleseks omandamiseks**³. Selle tulemusena võib Balti riike pidada enam-vähem ühtseks väärtpaberituruks ning Eesti investoritel on märksa lihtsam siseneda Läti ja Leedu väärtpaberiturgudele. See soodustab piirkonna finantskeskkonna laiemat lõimumist ning suurenenud on ka investeerimisvõimalused. Kuna Eesti Väärtpaberikeskuse ja Soome väärtpaberideposiitooriumi vahelise ühenduse kaudu saavad Soome investorid omandada küll Eestis registreeritud väärtpabereid, kuid mitte vastupidi, siis on selle deposiituumidevahelise ühenduse edendamisel veel arenguruumi. Balti riikides toimiva deposiituumidevahelise ühenduskorralduse laiendamine Põhjamaade suunas tähendaks finantslõimumise edasist süvenemist ning olulist sammu ühtse Põhja- ja Baltimaade investeerimiskeskonna suunas.

Pankade Kaardikeskuse initsiatiivil viidi EMV standardiga vastavusse peaaegu kõik müügi-terminalid⁴. Selle tulemusena on märksa turvalisem teostada tehinguid protsessorkaartidega, mille

kasutamisel on raskendatud andmete kopeerimine kaardilt.

SULARAHANÕUDLUSE RAHULDAMINE

Ringlusesse lastud pangatähed ja mündid ning nende struktuur

2005. aasta 31. detsembri seisuga oli sularaha ringluses 10 101,7 miljonit krooni (vt tabel 4). Ringluses olevast sularahast 1354,6 miljonit krooni ehk 13,4% oli Eestis tegutsevate krediidasutuste ja hoiu-laenuühistute kassades ning 8747,1 miljonit krooni ehk 86,6% majanduskäibes väljaspool krediidasutusi ja hoiu-laenuühistuid.

Võrreldes 2004. aastaga, mil ringluses oleva sularaha summa kasvas 6,4%, oli 2005. aastal kasv tundvalt kiirem, ulatudes 13,6%ni. Sealjuures on ringluse kasv kiirenenud kõikide pangatähtede ja käibemüntide puhul (v.a 5kroonine münt).

Pangatähtedest suurenes ringluses kõige enam 2- ja 500krooniste arv (vt tabel 4). Valdavalt 500krooniste arvu kasvu tõttu on kiiresti suurenenud ka ringluses olevate pangatähtede summa.

Ringluses olevate käibemüntide arv ületas 357 miljoni piiri, mis tähendab, et iga Eesti elaniku kohta keskmiselt on ringluses üle 265 münti. Sealjuures vähenes ringluses ainult 5sendiste arv, mida Eesti Pank enam ei emiteeri. Enim suurenes ringluses olevate 20sendiste arv; kõige kiiremini kasvas aga eelmise aastaga võrreldes 50sendiste arv.

Ühe ringluses oleva pangatähe keskmine väärtus 2005. aastal tõusis 2004. aastaga võrreldes 4 krooni võrra ja moodustas aasta lõpuks 136,5 krooni. Ringluses oleva käibemündi väärtus oli keskmiselt 32 senti ehk 0,4 senti suurem kui 2004. aastal.

² Põhjallikum ülevaade arveldussüsteemide tõrgetest on kättesaadav Finantsstabiilsuse Ülevaates, november 2005, lk 74.

³ Eesti Väärtpaberikeskusel on samasugune ühendus 1997. aastast olemas ka Läti väärtpaberideposiituumiga.

⁴ Terminal, mis on võimeline lugema kaardimakse teostamiseks vajalikke andmeid kaardil olevalt protsessorilt.

Tabel 4. Ringluses olevad pangatähed ja mündid aasta lõpu seisuga

Nimiväärtus	Summa (mln kr)				Arv (mln tk)			
	31.12.02	31.12.03	31.12.04	31.12.05	31.12.02	31.12.03	31.12.04	31.12.05
1 kroon	4,8	4,7	4,6	4,6	4,8	4,7	4,6	4,6
2 krooni	22,3	23,9	26,0	29,6	11,1	11,9	13,0	14,8
5 krooni	35,6	36,7	38,8	43,1	7,1	7,3	7,8	8,6
10 krooni	65,1	66,8	70,6	77,5	6,5	6,7	7,1	7,7
25 krooni	174,7	179,6	187,4	207,1	7,0	7,2	7,5	8,3
50 krooni	51,5	49,5	45,4	46,6	1,0	1,0	0,9	0,9
100 krooni	1 020,9	1 068,6	1 076,1	1 122,4	10,2	10,7	10,8	11,2
500 krooni	6 648,3	6 796,8	7 337,8	8 450,3	13,3	13,6	14,7	16,9
Pangatähed kokku	8 023,1	8 226,6	8 786,7	9 981,2	61,1	63,1	66,3	73,1
5 senti	2,2	2,2	2,1	2,1	43,1	43,0	42,4	42,0
10 senti	9,7	10,5	11,4	12,3	97,0	104,9	113,7	123,2
20 senti	14,6	16,2	17,7	19,8	72,9	80,8	88,7	99,2
50 senti	12,9	14,5	16,4	19,1	25,9	29,0	32,9	38,2
1 kroon	37,3	41,3	46,6	52,9	37,3	41,3	46,6	52,9
5 krooni	7,8	7,6	8,1	8,3	1,6	1,5	1,6	1,7
Käibemündid kokku	84,5	92,2	102,4	114,6	277,8	300,5	326,0	357,1
Meenemündid	5,3	5,4	5,9	6,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Kõik kokku	8 113,0	8 324,1	8 895,1	10 101,7				

Sularaha ringlus

2005. aastal toimus sularaharinglus sujuvalt. Tõrkeid, mis ohustanuks ühiskonna sularahavajaduse rahuldamist, ei esinenud. **2005. aastal väljastati Eesti Pangast krediidasutustele 10 445,0 miljonit krooni ning Eesti Panka tagastati 9237,8 miljonit krooni** (vt tabel 5). Koguseliselt väljastati 105,8 miljonit pangatähte ja 31,7 miljonit münti. Tagastati 99,0 miljonit pangatähte ja 0,6 miljonit münti. Väljastatavate ja tagastavate pangatähtede ja väljastatavate müntide kogused on võrreldes 2004. aastaga oluliselt suurenenud.

Kõik Eesti Panka tagastatud pangatähed sorteeritakse. Käibekõlbmatuks muutunud pangatähed hävitatakse, ringluskõlblikud suunatakse tagasi ringlusesse. 2005. aastal kõrvaldati ringlusest 5,6 miljonit pangatähte kogusummas 864,7 miljonit krooni (vt tabel 6). Võrreldes eelneva aastaga suurenes hävitamisele kuulunud sularaha summa. See moodustas 106,5% 2004. aasta tasemest. Ent kuna rohkem hävitati eelkõige 500kroniseid pangatähti, siis koguseliselt hävitati vähem pangatähti (96,5% eelmise aasta kogusest).

Tabel 5. Sularaha liikumine Eesti Panga ja krediidasutuste vahel

Aasta	Summa (mln kr)		Arv (mln tk)			
	Eesti pangast väljastatud	Eesti Panka tagastatud	Eesti Pangast väljastatud		Eesti Panka tagastatud	
			pangatähed	mündid	pangatähed	mündid
2002	9 849,7	9 799,4	95,1	24,8	93,9	1,8
2003	8 495,8	8 282,8	88,9	23,1	86,8	0,5
2004	8 881,7	8 306,0	93,7	26,1	90,5	0,7
2005	10 445,0	9 237,8	105,8	31,7	99,0	0,6

Tabel 6. Ringlusest kõrvaldatud käibekõlbmatud pangatähed aasta lõpu seisuga

Nimiväärtus	Summa (mln kr)				Arv (mln tk)			
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2004
1 kroon	0,4	0,1	0,0	0,0	0,4	0,1	0,0	0,0
2 krooni	6,2	3,2	0,3	0,4	3,1	1,6	0,2	0,2
5 krooni	16,9	8,6	10,0	9,3	3,4	1,7	2,0	1,9
10 krooni	28,8	13,8	5,0	5,3	2,9	1,4	0,5	0,5
25 krooni	109,9	75,3	14,4	13,5	4,4	3,0	0,6	0,5
50 krooni	27,5	31,7	27,2	10,6	0,6	0,6	0,5	0,2
100 krooni	383,3	245,5	74,0	74,7	3,8	2,5	0,7	0,7
500 krooni	770,4	631,2	701,6	751,0	1,5	1,3	1,4	1,5
Kokku	1343,4	1009,4	832,6	864,7	20,1	12,2	6,0	5,6

Sularaha ekspertiis

Eesti Panga üks olulisi ülesandeid on **sularaha, eelkõige pangatähede ekspertiis**. 2005. aastal tehti ekspertiis 2546 (2004. a 15 238) Eesti pangatähele. Uurituist 91% moodustasid rikutud ja vigastatud rahatähed.

2005. aastal avastati märkimisväärne kogus mittestandardseid sajakrooniseid pangatähti. Kokku 30 000 pangatähe suurusest defektsest partiist sattus ringlusse 8000. 2006. aasta aprilli alguse seisuga oli keskpang neist 3100 ringlusest kõrvaldanud.

2005. aasta detsembrist lõpetas Eesti Pank võltsingukahtlusega sularaha ekspertiisi tegemise krediidasutustele. See ülesanne anti lõplikult üle asjaomastele politseiasutustele. Seoses võltsingukahtlusega sularaha ekspertiisi lõpetamisega peatati ka muude vääringute ekspertiis. Eesti Pank jätkab vigastatud ja rikutud Eesti krooni sularaha ekspertiise, et teha kindlaks selle välja vahetamise võimalus.

Eesti Pangas tegutseb ka eurovõltsingute seirekeskus, mille ülesanne on tagada andmevahetus eurovõltsingute andmebaasiga.

EURO SULARAHALE ÜLEMINEKU ETTEVALMISTAMINE

2005. aastal jätkas Eesti Pank ettevalmistusi euro sularahale üleminekuks. Sealjuures osaleti nii Euroopa

Keskpanga ja Euroopa Komisjoni juures tegutsevates kui ka Eestis selleks loodud asjaomastes töögruppides.

Üks tähtsamaid rahvusvahelisi koostööorganeid on Euroopa Keskpankade Süsteemi **pangatähete komitee (BANCO)**, mis käsitleb kõiki euro pangatähedega seotud probleeme. Lisaks on võetud osa BANCO alla kuuluva turvatöögrupi tööst, samuti majandus- ja rahanduskomitee euro-müntide allkomitee ja rahapajade direktorite töögrupist. Eesti Pangal on oma esindajad ka võltsingute töörühmas ja euro sularaha infosüsteemi töörühmis.

Euro sularahale ülemineku praktiliste küsimuste lahendamiseks moodustati Eesti Panga, krediidasutuste ja Sularahakeskuse esindajatest **sularaha töörühm**, mille all tegutsevad lisaks eraldi sularahautomaatide ja turvatöörühm.

2005. aastal toimus rahvusvaheline vähempakkumine Eesti euromüntide vermija leidmiseks. Vähempakkumisel osalenud euromüntide tootvatest rahapajadest osutus võitjaks Suomen Rahapaja.

Seoses euro sularahale ülemineku ettevalmistustega hakati Eesti Pangas ka tehnoloogiat uuendama. Olulisemana võib siin nimetada ettevõtet De La Rue Ltd hangitud uut täisautomaatset pangatähede sortimismasinat CPS 1800. Selle masinaga saab sortida nii euro kui krooni pangatähti.

EUROOPA MAJANDUS- JA RAHALIIDU TÄISLIKMEKS SAAMISEKS (EUROLE ÜLEMINEKUKS) TEHTAVAD ETTEVALMISTUSED

Eesti Vabariigi Valitsus ja Eesti Pank on seadnud eesmärgiks võtta euro kasutusele **esimesel võimalusel, mil Eesti suudab täita kõik selleks vajalikud tingimused**.

9. detsembril 2004 toimunud kabinetiõupidamisel otsustas valitsus moodustada eurole ülemineku ettevalmistuste koordineerimiseks **asjatundjate komisjoni**. Komisjoni juhib Rahandusministeeriumi kantsler. Komisjoni kuuluvad Eesti Panga asepresident, Justiitsministeeriumi kantsler, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kantsler, Sise- ministeeriumi kantsler ja Riigikantselei Euroopa asjade direktor. Kord kvartalis esitab asjatundjate komisjon valitsusele ülevaate ettevalmistuste käigust.

Ülemineku tehniliste lahenduste väljatöötamiseks on moodustatud **kuus töögrupp** – Eesti Panga ja krediidiasutuste vaheline töögrupp, ärikeskkonna töögrupp, valitsusasutuste tehnilise valmisoleku töögrupp, tarbijakaitse töögrupp, õigusloome töögrupp ja kommunikatsiooni töögrupp. Eesti Pank juhib neist esimest ja osaleb kõigis teistes, välja arvatud valitsusasutusi puudutav töögrupp.

EESTI MAJANDUSPOLIITIKA PÕHIJONED EELSEISVA EUROALAGA LIITUMISE VALGUSES

Nagu kõikidel 2004. aastal Euroopa Liiduga ühinenud riikidel, seisab Eestil lähiaastatel ees ühisraha euro kasutuselevõtt ehk Euroopa majandus- ja rahaliidu täisliikmeks saamine. Euroalaga liitumine on Eesti majandusele vajalik samm, mis tagab soodsa investeerimiskliima säilimise, parandab meie konkurent- sivõimet ja tugevdab eeldusi pikaajalise ja tasakaalustatud majanduskasvu jätkumiseks ning selle kaudu elatustaseme tõusuks.

Hinnates, milline eurole ülemineku ajakava ja strateegia Eestile sobib, tuleb arvestada, et rahaliidu liikmelisusest saab kasu eelkõige riik, kelle majandus on teiste liikmesriikidega piisavalt tihedalt lõimunud. On oluline, et Eesti peamisteks kaubavahetuspart- neriteks on Euroopa Liidu liikmesriigid. Samuti on suurem osa välisinvesteeringuid Eestisse tulnud ELi

liikmesriikidest – seda nii otseinvesteeringutena kui finantssektori kaudu. Lisaks on Eesti kroon seotud euroga ning meie majanduses toimivad euroalaga sarnased rahapoliitilised ülekandemehhanismid. See teeb Eestist juba täna "peaaegu euroala liikme". Rahaliiduga ühinemine on seega loogiline jätk Eesti senisele rahapoliitikale.

Euroala liikmeks saamise eeldused

Selleks, et saada euroala liikmeks, tuleb riigil täita jätkusuutlikul moel **Maastrichti kriteeriumid** (vt tabel 1).

ERM2ga liitus Eesti 28. juunil 2004, säilitades ühe- poolse kohustusena nii valuutakomitee süsteemi kui krooni senise fikseeritud kursi euro suhtes.

Eesti range ja tasakaalule orienteeritud eelarvepo- liitika on loonud tugeva lähtepositsiooni Maastrichti **eelarvetasakaalu ja riigivõla kriteeriumide** täit- miseks. Alates 2000. aastast on koondvalitsuse eelarve olnud ülejäägis, valitsuse võlg vähenenud ning keskvalitsuse välisvarad kasvanud. Valitsus on seadnud keskpikas perspektiivis eesmärgiks tasakaalus või ülejäägis eelarve. Ülejäägiga lõpeb prognooside kohaselt ka 2006. aasta (rahandus- ministeeriumi andmetel oodatakse isegi kuni 1,8%st ülejääki).

Maastrichti **intressikriteerium** näitab seda, kas euroalaga liituda sooviv riik suudab säilitada majan- duse tasakaalulist arengut ka pikemas perspektiivis. Kui rahvusvahelistele finantsturgudele ja investoritele paistab, et on märke, mis viitavad võimalikele problee- midele pikemas perspektiivis, tekib sellel riigil suure tõenäosusega raskusi intressikriteeriumi täitmisel. Majanduspoliitika ja turumehhanismide usaldusvää- ruse tõttu on Eesti intressitase täna väga lähedane euroala omale, seega ei tohiks intressikriteeriumi sisulise täitmisega probleeme tekkida.

Kõige keerulisemaks kujuneb Eesti jaoks toime- tulek **inflatsioonikriteeriumiga**. Väikese avatud majandusena on Eesti hinnavõtjaks ka tarbijahin- dade puhul. Seejuures on Eesti sissetulekute ma- dalamast tasemest johtuvalt tarbijakorvi struktuuris

Tabel 1. Maastrichti kriteeriumid

Riigi rahandus	Valitsussektori eelarve puudujääk peab olema väiksem kui 3% SKPst. Valitsussektori võlg peab olema väiksem kui 60% SKPst või lähenema sellele rahuldava kiirusega.
Vahetuskurss	Riik peab vähemalt kaks aastat osalema vahetuskursimehhanismis ERM2 ja hoidma oma valuuta vahetuskursi euro suhtes stabiilsena.
Hinnastabiilsus	Riigi inflatsioonimäär ei tohi ületada rohkem kui 1,5 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist.
Intressimäärad	Riigi pikaajaline intressimäär ei tohi ületada rohkem kui 2 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid hinnastabiilsuse tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist.

suhteliselt suur osatähtsus selle kõige heitlikumatel komponentidel – toidukaupadel ning kütusel ja energjal. Just nafta kallinemise tõttu maailmaturul kiirenes tarbijahindade aastakasv Eestis 2005. aasta lõpul rohkem kui 4%ni. Lähiajaks prognoositav inflatsioonitempo alanemine võib aga olla inflatsioonikriteeriumi täitmise seisukohast liiga aeglane.

2006. aasta sügisel koostavad nii Euroopa Keskpank kui Euroopa Komisjon kõigi nende riikide kohta, kes euroalasse ei kuulu, **korralised lähenemisaruanded**. Eesmärk on hinnata vastavust Maastrichti kriteeriumidele ning anda soovitus, millised liikmesriigid on valmis euroalaga ühinema ehk teisisõnu, milliste riikide suhtes võib kaotada majandus- ja rahaliidu liikmelisuse suhtes kehtestatud erandi. Vajadusel võivad riigid paluda ka erakorralise lähenemisaruande koostamist, nagu seda tegid 2006. aasta märtsis Sloveenia ja Leedu. Nende riikide sobivust euroalaga liitumiseks hinnatakse 2006. aasta suvel.

TEHNILISED ETTEVALMISTUSED MAJANDUS- JA RAHALIIDU TÄISLIKMEKS SAAMISEKS

Õigusraamistik

Euro kasutuselevõtu seaduse eelnõu valmistab ette Rahandusministeerium koostöös teiste ministeeriumide ja Eesti Pangaga. Eelnõu reguleerib Eesti kroonide vahetamist eurodeks ja krooni käibelt kõrvaldamist, euro ja krooni paralleelkäivet ning sätestab Eesti kroonilt eurole üleminekuks vajalikud seadusemuudatused. Euro kasutuselevõtu seaduse eelnõu ei sisalda siiski muudatusi nendes seadus-

tes, milles on seoses eurole üleminekuks vaja teha põhjalikumad muudatused. Eraldi menetletakse Eesti Panga seaduse ja äriseadustiku muudatused, samuti valmistatakse ette uus riigilõivuseaduse eelnõu.

Eurole üleminek eeldab ka **Eesti Panga seaduse** täiendamist, et viia see kooskõlla nõuetega, mida ELi asutamisleping ja Euroopa Keskpankade Süsteemi põhikiri esitavad majandus- ja rahaliidu täisliikmest riigi keskpangale. Eesti Pank valmistas 2005. aasta esimesel poolel ette Eesti Panga seaduse muutmise eelnõu. Eesti Panga Nõukogu kiitis selle heaks oma 30. augusti 2005. aasta istungil ning 12. septembril 2005 esitasid Eesti Panga Nõukogu liikmed pr Liina Tõnisson ja hr Mart Opmann eelnõu Riigikogule menetlemiseks. Järgnevate kuude jooksul läbis seadus konsulteerimismenetluse Euroopa Keskpangas ning kaks lugemist Riigikogus.

25. jaanuaril 2006 võttis Riigikogu vastu otsuse taotleda Riigikohtu seisukohta küsimuses, kas Eesti Vabariigi põhiseaduse § 111 saab koostoimes Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seaduse ja Euroopa Liidu õigusega tõlgendada selliselt, et:

- 1) Eesti Pangal on majandus- ja rahaliidu täieõiguslikuks liikmeks olemise tingimustes Eesti raha emiteerimise ainuõigus;
- 2) Eesti Pank säilitab majandus- ja rahaliidu täieõiguslikuks liikmeks olemise tingimustes Eesti krooni emiteerimise õiguse.

Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu menetlemine jätkub pärast Riigikohtult seisukoha saamist.

Raha- ja makseringlus

Eurole ülemineku tehnilisi ettevalmistusi **konto- ja sularaha** valdkonnas koordineerib ja juhib Eesti Pank, kes on tegevusse kaasanud ka kõik Eesti krediitiasutused, samuti Eesti Pangaliidu. Üksikute teemade põhjalikumaks läbitöötamiseks on moodustatud töörühmi, mis tegelevad näiteks sularahaautomaatide, mündikogumise kampaania, kontoraha tehniliste aspektide jmt küsimustega.

Praeguseks kokkulepitud põhiseisukohad ja -raamistikud on kajastatud eurole ülemineku riikliku plaani peatükis "Keskpank ja krediitiasutused", millesse on aasta jooksul vastavalt vajadusele tehtud jooksvaid täpsustusi ja täiendusi.

Töögruppide arutelude tulemusena on kokku lepitud, et euro sularaha käibesse laskmise lihtsustamiseks vahetavad krediitiasutused kuu aega enne ja kuus kuud pärast €-päeva kroone eurodeks keskkursiga (st Eesti Panga päevakursi tabelis kajastuva kursiga) ja ilma teenustasuta ning jätkavad seejärel samadel tingimustel vahetamist veel vähemalt kuue kuu jooksul, kuid siis juba ainult mõnedes pangakontorites. Ka pärast seda, kui krediitiasutused lõpetavad kroonide vahetamise eurodeks, vahetab Eesti Pank tähtajatult kroone eurodeks keskkursiga ja ilma teenustasuta.

Alates aastast 2003 on Eesti Pank valmistunud selleks, et tagada euro sularaha vastuvõtmine, hoidmine ja käitlemine, ning et ringlusest kõrvaldatavate kroonide hoidmine, lugemine ja hävitamine toimuksid tõhusalt ja turvaliselt. 2005. aastal töötati välja üksikasjalik sularahavahetuse plaan, kus on välja toodud sularaha hankimise, eel- ja kaaseeljaotuse ning kroonide ringlusest kõrvaldamise üksikasjad. Sularahavedude turvalisuse tagamiseks sõlmis Eesti Pank 2005. aasta sügisel koostöölepingu Politsei-ametiga.

2006. aastal jätkub sularahavahetuse logistilise plaani täpsustamine, kaalutakse Eesti Posti rahavahetusse kaasamise võimalusi ning valmistatakse ette münti-

de kogumise kampaaniat. Lisaks on Eesti Pangal plaanis läbi viia rida sularahakäitlejate koolitusi.

Euro kasutuselevõtt kontorahana toimub ilma üleminekuperioodita. Eesti Panga arveldussüsteemid muudetakse europõhisteks ööl vastu nn €-päeva. See tähendab, et alates "euroaja" esimesest panga-päevast arveldavad Eesti Panga arveldussüsteemid vaid euromakseid.

Enne euroalaga liitumist valmistab Eesti Pank ette ühinemise euroala riikide vahelise kiirmaksete arveldussüsteemiga TARGET.

Eesti Panga sisemised ettevalmistused eurole üleminekuks

Euroopa Keskpankade Süsteemi täieõiguslikuks liikmeks saamine seab täiendavaid nõudeid Eesti Panga finantsarvestusele ja -aruandlusele. Euroalaga liitumise hetkeks tuleb tagada Euroopa Keskpanga nõuetele vastav arvestus ja aruandlus.

Täiendamist vajavad ka infotehnoloogiasüsteemid, statistikaalane tegevus, reservihaldus, seire- ja analüüsitegevus ning mitmed muud valdkonnad.

Eurole üleminekuga seotud avalik teavitust Sujuv eurole ülemineku eeldab avalikkuse põhjalikku teavitamist erinevatest rahavahetuse asjaoludest. Lisaks asjatundjate komisjoni juurde moodustatud kommunikatsiooni töögrupile tegutseb alates 2005. aasta sügisest ka Eesti Panga sisene töögrupp. Eesmärk on koostöös teiste riiklike ametkondadega, aga ka Euroopa Komisjoni, Euroopa Keskpanga ja mitme Eesti mittetulundusühingu ja erialaliiduga tutvustada eurole ülemineku põhimõtteid võimalikult paljudele sihtrühmadele. Kuigi aktiivsem teavitustegevus käivitus alles 2005. aasta sügisel, esinesid Eesti Panga töötajad 2005. aastal rohkem kui 30 eurot tutvustaval teabeüritusel erinevates Eesti maakondades. 2006. aasta esimese kolme kuuga lisandus veel 15 üritust. 2006. aasta jaanuari lõpus avati euroteemaline veebileht aadressil www.euro.eesti.ee.

EESTI PANGA ROLL EUROOPA KESKPANKADE SÜSTEEMIS TÄNA JA PÄRAST EURO KASUTUSELEVÖTTU

Euroopa Keskpankade Süsteem
Euroopa Keskpangast ja kõigist Euroopa Liidu liikmesriikide keskpankadest koosneva **Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS)** eesmärk ja ülesanded on sätestatud Euroopa Ühenduse asutamislepingu 7. jaotises "Majandus- ja rahapoliitika" ning asutamislepingule lisatud protokolli nr 18 "EKPSi ja Euroopa Keskpanga põhikiri".

EKPSi tähtsaim eesmärk on hinnastabiilsuse tagamine. Kui sellega ei seata ohtu hinnastabiilsuse tagamist, aitab EKPS kaasa ka muude Euroopa Liidu majanduspoliitiliste eesmärkide saavutamisele.

Vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 105 lõikele 2 on EKPSi põhiülesanded järgmised:

- eurosüsteemi ühtse rahapoliitika kujundamine ja rakendamine;
- välisvaluutaoperatsioonide teostamine;
- euroala liikmesriikide ametlike välisreservide haldamine;
- maksesüsteemide tõrgeteta toimimise tagamine.

Samuti toetab EKPS oma tegevusega finantsjärelevalve asutusi ja aitab kaasa finantsstabiilsuse tagamisele Euroopa Liidus. EKPS korraldab ka oma ülesannete täitmiseks vajalikku statistika kogumist.

EKPS ei ole iseseisev juriidiline isik ja tal ei ole eraldi otsustusorganeid. Tegevus EKPSi eesmärkide saavutamise nimel toimub liikmesriikide keskpankade kaudu. EKPSi ülesandeid täidavad Euroopa Keskpank (EKP) ja liikmesriikide keskpangad **keskse otsustusmehhanismi, kuid hajutatud täideviimise põhimõttel.** EKPSi juhivad EKP otsustusorganid: raha- ja finantspoliitilisi otsuseid teevad EKP nõukogu ja juhatus. Otsuste ettevalmistamisel konsulteerib EKP liikmesriikide keskpankadega ja otsuseid viivad ellu liikmesriikide keskpangad.

Eesti Panga ülesanded euroala riigi keskpangana

Pärast Eesti ühinemist euroalaga võib Eesti Panga ülesanded jagada kolmeks:

- Eesti Panga kui euroala riigi iseseisva keskpanga ülesanded;
- Eesti Panga ülesanded Euroopa Liidu majanduspoliitilise koostöö raames;
- Eesti Panga ülesanded küsimustes, mis ei kuulu otseselt Euroopa Liidu pädevusse.

Eesti Panga kui euroala riigi iseseisva keskpanga ülesanded

Eesti Pank võtab osa ühtse **rahapoliitika kujundamisest ja poliitika väljatöötamisest erinevates EKPSi pädevusse kuuluvates valdkondades;** Eesti Panga president hakkab pärast Eesti ühinemist euroalaga osalema **EKP nõukogu töös** ja seeläbi EKPSi ühtse poliitika kujundamises tipptasandil. Eesti Panga töötajad osalevad EKPSi komiteedes ja töögruppides, kus valmistatakse ette kõik EKP juhtorganite olulisemad otsused ja väljundid.

Eesti Pank **korraldab** Eesti Vabariigi keskpangana Euroopa Liidu ühtse rahapoliitika ning muid valdkondi puudutavate **EKPSi otsuste elluviimist** vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu põhimõtetele:

- teostab euroala ühtset rahapoliitikat ellu viies EKPSi juhiste **põhjal refinantseerimisoperatsioon** Eesti krediidasutustega ning rakendab **krediidasutuste kohustuslike reservide** süsteemi Eestis;
- **haldab teatud osa EKP reservidest**, järgides seejuures EKPSi ühtset raamistikku. Vajadusel teostab Eesti Pank koos EKP ja teiste liikmesriikide keskpankadega **valuutainterventsioone**;
- **korraldab euro sularaha ringlust Eestis**, muu hulgas sularaha igapäevast emissiooni Eesti elanikele ja ettevõtetele Eestis tegutsevate krediidasutuste vahendusel;
- **tagab maksesüsteemide tõrgeteta toimimise** kahel viisil – maksesüsteemide haldurina ja valdkonna poliitika kujundajana (järelevalvatajana);

- osaleb **euroala majandusprognoosi** koostamises ja laiemas **analüütilises koostöös** EKPSi ja eurosüsteemi kuuluvate keskpankade vahel;
- osaleb koos teiste liikmesriikide keskpankade ja järelevalveasutustega **Euroopa Liidu finantssektori stabiilsust toetavates tegevustes**;
- **kogub, töötleb ja vahendab EKP-le EKPSi ülesannete täitmiseks vajalikku majandus- ja finantsstatistikat**. Kuna eurosüsteemi liikmeks olevatelt keskpankadelt nõutakse ühtse rahu-süsteemi käigushoidmiseks põhjalikumate ja üksikasjalikumate andmete kogumist ja edastamist, siis pärast eurosüsteemiga ühinemist kasvavad Eesti Panga tööülesanded statistika vallas.

Eesti Panga ülesanded Euroopa Liidu majanduspoliitilise koostöö raames

Lisaks EKPSi pädevusse kuuluvatele küsimustele võtab Eesti Pank osa ka **Euroopa Liidu üldise majandus- ja finantspoliitika kujundamisest**. Eelkõige seisneb see osalemises Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni komiteedes ja töögruppides, mis kooskõlastavad Euroopa Liidu majanduspoliitikat ning korraldavad finantssektori õigusraamistikku ja järelevalvet puudutavat koostööd Euroopa Liidu asutuste ja liikmesriikide vahel.

Koos Rahandusministeeriumiga on Eesti Pank esindatud Euroopa Liidu **majandus- ja rahanduskomitees (EFC)**. EFC valmistab Euroopa Liidu Nõukogu koosolekul arutamiseks ja otsustamiseks ette olulisemaid makromajandus- ja finantssektorit puudutavaid küsimusi. Samuti on Eesti Pank esindatud EFC alamkomiteedes, mis tegelevad euro münte puudutavate küsimustega ning Euroopa Liidu ühiseisukohtade kooskõlastamisega Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) tegevust puudutavates küsimustes.

Eesti Pank on koos teiste Eesti riigiasutustega kaasatud **Euroopa Liidu finantssektori poliitikat ja finantsjärelevalvet kujundavasse koostöösse** Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni

juures moodustatud komiteede ja töögruppide kaudu. Euroopa pangandusjärelevalve komitee (CEBS) ülesanne on toetada Euroopa Liidu pangandusseadusandluse rakendamist liikmesriikides ning soodustada pangajärelevalve asutuste igapäevase tegevuse ühtlustamist Euroopa ühisel finants-turul. Samuti osaleb Eesti Pank erinevates EFC ja Euroopa Komisjoni korraldatavates finantsjärelevalve projektides.

Lisaks esindab Eesti Pank Eestit Eurostati juurde moodustatud, **Euroopa Liidu maksebilansi ja finantssüsteemi statistika** kogumist kooskõlastavates ja seadusandluse ettevalmistamisega seotud komiteedes ja töögruppides.

Eesti Panga ülesanded valdkondades, mis ei kuulu otseselt Euroopa Liidu pädevusse

Nagu muudeski valdkondades, on ka keskpanganduses Euroopa Liidu pädevus kõiki liikmesriike hõlmavate ühiste põhimõtete ning raamistike kujundamisel ja elluviimisel märkimisväärne, mistõttu olulise osa Eesti Panga ülesannetest ja ressurssidest hõlmab EKPSiga seotud tegevus Frankfurdis ning osavõtt Euroopa Liidu majandus- ja finantssektori poliitika kujundamisest Brüsselis. Vahetegemine selle vahel, mis kuulub ELi ja mis rahvusliku keskpanga pädevusse, on osalt tehislik. Siiski saab öelda, et ka pärast euroalaga ühinemist jääb Eesti Panga kompetentsi rida **keskpangapoliitika küsimusi, mis ei kuulu otseselt Euroopa Liidu pädevusse**.

- Eesti Panga kui Eesti Vabariigi keskpanga oluline eesmärk on **Eesti panganduse ja finants-süsteemi stabiilsuse tagamine** koostöös Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga juures asuva Finantsinspeksiooniga. Eesti Panga ülesandeks on ja jääb pangandussektori reguleerimine, samuti finantssüsteemi terviklik analüüs, et ennetada süsteemi usaldusväärset mõjutavaid sündmusi ja šokke.

- Eesti Panga ülesanne on **Eesti majanduse kõrgekvaliteediline analüüs ning Eesti majandusproгноosi koostamine**. See aitab hinnata erinevate majandusprotsesside mõju hinna- ja finantsstabiilsusele.
- Eesti Pank **nõustab valitsust ja laiemat avalikkust erinevates majanduspoliitilistes küsimustes**, eriti valdkondades, mis mõjutavad hinnastabiilsust ning Eesti finantsüsteemi usaldusväärust.
- Eesti Pank jääb ka pärast eurole üleminekut **hoidma Eesti ametlikke välisreserve**.
- Eesti Panga ülesandeks jääb **Eesti maksekeskonda puudutava poliitika kujundamine**.
- Eurosüsteemis osalemine ja sellega seotud täiendavad ülesanded ei vähenda samas Eesti Panga **vastutust Eesti majanduse ja finantssektori statistika kogumise ja avaldamise eest**; muu hulgas vastutab Eesti Pank Eesti maksebilansi koostamise ning pangandussüsteemi statistika kogumise ja avaldamise eest;
- Eesti Panga üheks oluliseks funktsiooniks jääb **Eesti esindamine rahvusvahelises koostöös väljaspool Euroopa Liitu**. Eesti Pank esindab Eestit Rahvusvahelises Valuutafondis, osaleb Rahvusvahelise Arvelduspanga (*Bank for International Settlements*, BIS) tegevuses ning teeb koostööd kolmandate riikide keskpankadega.

ORGANISATSIOON JA KOOSTÖÖ

RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Keskpannga rahvusvahelise koostöö korraldus lähtub eeldusest, et see, mis toimub väikese ja avatud majandusega Eestis, on enamasti tihedalt seotud Eesti-väliste protsessidega. Rahvusvaheline suhtlus on Eesti Panga töös väga olulisel kohal. Sellega on seotud kõik keskpannga põhilised tegevusvaldkonnad ja enamik töötajatest. Samas on oluline, et keskpannga välissuhtlus toimuks läbimõeldult ja koordineeritult. Kooskõllisuse tagamiseks on loodud eraldi raamistik, kuhu kuuluvad näiteks regulaarsed ülevaated erinevate riikide ja piirkondade kohta, kord kahe nädala tagant toimuvad juhtkonna töökoosolekud välissuhtlusteemade käsitlemiseks ning välissuhtluse andmebaas. Enne komiteede ja kõrgema taseme organite istungeid toimuvad nn infotunnid, kus erinevate osakondade eksperdid arutavad koos Eesti Panga esindajaga läbi olulise teabe ja ettepanekud sõnavõttudeks.

Tõhusa koostöö aluseks on oma välispartnerite ja väliskeskonna tundmine ning seetõttu pöörab Eesti Pank küllalt palju tähelepanu välisriikide, eelkõige Euroopa Liidu liikmesriikide majanduspoliitika seirele. Eesti Panga suhtluspartnerite seas on juba rohkem

kui kümne aasta jooksul olnud eriline koht naaberriikide – Põhja ja Baltimaade – keskpankadel. Ka 2006. aastal jätkuvad traditsioonilised koostööseminarid ning kahepoolsed kohtumised. Samas on viimastel aastatel järjest suuremat kaalu omandamas suhted erinevate Euroopa institutsioonidega.

Regulaarne koostöö Euroopa Liidu struktuuride raames

Eesti Panga esindajad osalevad ühtekokku ligikaudu seitsmekümne Euroopa Keskpankade Süsteemi, ministrite nõukogu ja Euroopa Komisjoni juurde loodud komitee ja töögrupi tegevuses (vt ka tabel 1). 2005. aastal võtsid Eesti Panga juhid ja eksperdid osa ligikaudu 300 ELi komiteede ja töögruppide kohtumisest. Mahukas töö komiteedes ja töögruppides on vajalik ja, nagu senised kogemused on näidanud, tõhus viis kõigi liikmesmaade ekspert- ja poliitilise arvamuse arvessevõtmiseks.

Euroopa Keskpank

Euroopa Keskpank on Eesti Panga kõige olulisem koostööpartner Euroopa Liidus. Alates Eesti ühinemisest Euroopa Liiduga on Eesti Pank Euroopa Keskpankade Süsteemi täieõiguslik liige. Eesti Panga president kuulub koos teiste ELi keskpankade presi-

Tabel 1. Eesti Panga osalemine Euroopa Liidu nõukogude ja komiteede töös

Euroopa Keskpankade Süsteemi koostööorganid	<ul style="list-style-type: none">• Euroopa Keskpanga üldnõukogu• Raamatupidamise ja rahatulu komitee• Pangajärelevalve komitee• Rahatähtede komitee• Avalike suhete komitee• Infotehnoloogia komitee• Siseauditi komitee• Rahvusvaheliste suhete komitee• Õiguskomitee• Turutehingute komitee• Rahapoliitika komitee• Makse- ja arveldussüsteemide komitee• Statistika komitee
Euroopa Liidu Nõukogu koostööorganid	<ul style="list-style-type: none">• Mitteametlik majandus- ja rahandusministrite nõukogu• Majandus- ja rahanduskomitee
Euroopa Komisjoni koostööorganid	<ul style="list-style-type: none">• Panganduseksperptide komitee• Euroopa pangajärelevalve komitee• Raha-, finants- ja maksebilansistatistika komitee• Maksebilansistatistika komitee• Rahapesu tõkestamise kontaktkomitee

dentidega EKP üldnõukogusse, kus arutatakse ELi majanduspoliitikat, euroalaväliste riikide rahapoliitikat, euroala laienemise ettevalmistusi ja teisi majandus- ja finantspoliitilisi küsimusi.

Igapäevaseks koostöövormiks on EKP komiteed, kus valmistatakse ette EKP otsustusorganite tööd ja teisi EKP väljundeid.

EKP kaudu on Eesti Pangal võimalus anda oma panus paljude rahvusvaheliste majandus- ja finantspoliitiliste küsimuste käsitlemisel.

Euroopa Liidu Nõukogu ja selle allstruktuurid

Lisaks osalemisele Euroopa Keskpankade Süsteemi koostööorganeis võtavad Eesti Panga esindajad osa ka **Euroopa Liidu Nõukogu** ehk ministrite nõukogu juures töötavate komiteede ja töögruppide tegevusest. Eesti Panga president osales 2005. aasta mais ja septembris toimunud mitteametlikel majandus- ja rahandusasjade nõukogu (ECOFIN) kohtumistel. Aruteluteemadeks oli rahvusvaheline majanduskeskkond ja üleilmastumise väljakutsetele reageerimine; finantskriiside juhtimise koostöö kokkulepe keskpankade, järelvalveasutuste ja rahandusministeeriumite vahel; ülevaade finantssüsteemi stabiilsusest Euroopa Liidus ja stabiilsuse ja majanduskasvu pakti täiendamine ning Euroopa Liidu ühiselisekohtade kujundamine Rahvusvahelise Valuutafondi aastakoosolekuks.

Ühtlasi nõustavad Eesti Panga spetsialistid iga-aastasel ECOFINi kohtumistel osalevaid rahandusministeeriumi ametnikke Eesti Panga pädevusse kuuluvates küsimustes. 2005. aastal olid sellisteks küsimusteks näiteks komisjoni ettepanekud kehtestada ühtsed reeglid uute euromüntide rahvuslike külgede kujundamiseks ning ühiskülje muutmiseks selliselt, et müntidel kujutatud Euroopa kaart vastaks laienuud euroalale. Samuti käsitleti nõudeid liikmesriikidele müntide ehtsuse kontrollimiseks ning käibekõlbmatute müntide ringlusest kõrvaldamise korda. Finantsstabiilsuse valdkonnas olid ühisteemadeks komisjoni ettepanek muuta pangandusdirektiivi artiklit, mis käsitleb oluliste osaluste omandamist

ja suurendamist krediidasutustes, ning komisjoni finantssektori reguleerimise strateegiline kava aastateks 2005–2010.

Eesti Panga esindajate jaoks on tähtsaimaks Euroopa Liidu Nõukogu struktuuriks, mille tööst nad osa võtavad, majandus- ja rahanduskomitee (EFC) ning selle töögrupid.

Euroopa Komisjon

Eesti Panga esindajad osalevad Euroopa Komisjoni juurde loodud statistikaalastes, majandusprognoose, maksesüsteeme, pangandusküsimusi, müntide emiteerimist ja nende võltsinguid käsitlevais ning rahapesu vastase tegevusega seotud komiteedes ja töögruppides.

Kaks korda aastas toimuvad kohtumised komisjoni ekspertidega, et arutada Eesti majanduse väljavaateid ja kooskõlastada Euroopa Komisjoni koostatavate liikmesriikide majandusprognooside eeldusi.

Lisaks toimus 2005. aastal pidev infovahetus Euroopa Komisjoni ja Eesti Panga ekspertide vahel Eesti lähenemisprogrammi hinnangu ning eurole ülemineku tehniliste ettevalmistuste hetkesaisu puudutavate hinnangute koostamiseks.

Koostöö Rahvusvahelise Valuutafondiga
Rahvusvaheline Valuutafond (RVF) on väga oluline majanduspoliitilise koostöö institutsioon, mis hõlmab enamikku maailma riikidest (täpsemalt 184 riiki). RVFi kesksed eesmärgid on rahvusvahelise rahasüsteemi stabiilsuse tagamine, rahvusvahelise kaubanduse arengu ning jätkusuutliku ja stabiilse majanduskasvu toetamine, maksebilansi- ja finantskriiside vältimine.

Suur osa RVFi tegevusest on seotud liikmesriikide **majanduspoliitika seirega**. Seire tulemusena annab RVF omalt poolt riikidele majanduspoliitilisi soovitusi. Seiremeetodeid täiustatakse pidevalt. RVFi tegevuses on tähtis koht kriiside ennetamisel. Et kõiki kriise siiski täielikult ära hoida ei saa, on samavõrra oluline **valmisolek finantskriiside lahendamiseks** ning ajutise finantseerimisvajaku korral **finantsabi võimaldamiseks**. Lisaks tuleb märkida RVFi tähtsust

tehnilise abi andjana, seda eriti arenguriikides, kus majanduspoliitika-alast oskusteavet napib. Kõigis nendes RVFi tegevusvaldkondades on kõigil liikmesriikidel võimalik avaldada oma arvamust.

Eesti Panga president (RVFi kõrgeima otsustusorgani, **aktsionäride nõukogu** liige) ning Rahandusministeeriumi kantsler (nõukogu asendusliige) osalevad igal aastal RVFi aastakoosolekul. Kaks korda aastas (aprillis ja septembris) koguneb aktsionäride nõukogu nõuandev organ – **rahvusvaheline rahapoliitika- ja finantskomitee**. 2005. aastal olid nõukogu ja komitee peamisteks aruteluteemadeks maailmamajanduse tasakaalustamatus ja naftahinna areng, vaeste riikide võlakoozumise vähendamine ning RVFi seiretegevuse ja krediidiinide arendamine.

RVFi ja Eesti seirealase koostöö raames toimusid 2005. aasta juulis tavapärasel, **RVFi põhikirja IV artiklist tulenevad majanduspoliitilised konsultatsioonid**. Nende põhjal valminud põhiraaport Eesti majanduse kohta avaldati pärast selle heakskiitmist RVFi direktorite nõukogus nii RVFi kui Eesti Panga veebilehel.

Igapäevane koostöö RVFIGa toimub Eestit esindava **Põhja- ja Baltimaade valijaskonna** kaudu. See koondab kaheksa riiki (Eesti, Island, Leedu, Läti, Norra, Rootsi, Soome ja Taani), kes valivad ühise esindaja RVFi direktorite nõukogusse. 2005. aastal esindas valijaskonda direktorite nõukogus hr Jon Solheim, alates jaanuarist 2006 on valijaskonna direktor hr Tuomas Saarenheimo. Valuutafondi igapäevases otsustusprotsessis osalemiseks kooskõlastab valijaskond nende kaheksa riigi seisukohad fondi direktorite nõukogus käsitletavais küsimustes. Põhja- ja Baltimaade valijaskonna demokraatlikud tööpõhimõtted on olnud juba pikka aega eeskujuks RVFi teiste valijaskondade (kokku 24) töö korraldamisele.

Põhja- ja Baltimaade huvifääri kuuluvaid strateegilisi teemasid arutatakse kaks korda aastas valijaskonna rahandus- ja finantskomitees (*Nordic-Baltic Monetary and Financial Committee*, NBMFC). Komiteesse kuuluvad igast valijaskonna riigist rahandusministeeriumi

ja keskpanga esindaja. Kord aastas toimuvad ka valijaskonna koordineerimistöös igapäevaselt osalevate ekspertide ehk koordinaatorite kohtumised.

EESTI-SISENE KOOSTÖÖ

Vajadusel osalevad Eesti Panga eksperdid erinevates pangavälistes koostööorganites. Nii oli Eesti Pank ka 2005. aastal esindatud **teadus- ja arendustegevuse strateegia väljatöötamise töörühmas** ning **arenduse nõukogus** ja sotsiaalministeeriumi juures töötavas, kolmepoolseid läbirääkimisi nõustavas **sotsiaalmajandusnõukogus**.

Varasemale koostööle lisandus 2005. aastal Eesti Panga ekspertide osalemine majanduse konkurentsivõime tõstmisele suunatud pikaajalist arengukava väljatöötavas nn **Lissaboni protsessi töörühmas**, kus eelmisel aastal valmis tööhõive suurendamise tegevuskava.

Eesti-sisese kõrgetasemelise koostöö näitena võib nimetada Eesti Panga algatusel korrapäraselt toimuvaid nn neljapoolseid töökohtumisi, kus keskpanga, Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Peaministri büroo kõrgeid ametnikud arutlevad päevakajalistel teemadel. Kohtumise päevakavas on alati Eesti majanduse ülevaade.

ELi suunalise tegevuse koordineerimine peab tagama Eestile tõhusa ja tõrgeteta osalemise Euroopa Liidu otsustusprotsessis. Oluline on nii eri ametkondade seisukohtade ühildamine kui väljatöötatud positsioonide kooskõla riigi pikaajaliste huvide ja valitsuse programmiga. 2005. aasta jaanuaris ja juulis määratleti seoses Euroopa Liidu eesistujamaa vahetumisega Eesti poliitilised prioriteedid uueks eesistumisperioodiks ning lühemaajalised eesmärgid nende elluviimiseks. Üks selliseid eesmärgi on ka euro kasutuselevõtu ettevalmistamine.

2005. aasta märtsis moodustati Euroopa Liidu otsustusprotsessis osalemise Eesti-siseseks koordineerimiseks **Euroopa Liidu koordineerimiskogus**

(KOK). KOKi töös osalevad kõik ministriumid ja Eesti Pank ning selle ülesanded on järgmised: Euroopa Liidu õigusaktide eelnõude riigisisese menetlemise koordineerimine; Euroopa Liidu õigusaktide ülevõtmise koordineerimine ning jälgimine; valitsuse istungile esitatavate, Euroopa Liidu teemadega seotud seisukohtade arutamine ning koordineerimine ja teabevahetus Euroopa Liiduga seotud asjades. KOK kohtub igal nädalal ning on osutunud väga vajalikuks ja tõhusaks Euroopa Liidu alase teabevahetuse ja siseriikliku tegevuse koordineerimise üksuseks.

AVALIKUD SUHTED JA KOMMUNIKATSIOON

Eesti Panga kommunikatsioonipoliitika lähtub järgmistest eesmärkidest:

- tagada avalikkuse arusaam keskpanga rahapoliitikast ja piisav toetus sellele;
- hoida ja väärtustada kuvandit Eesti Pangast kui pädevast, iseseisvast ja usaldusväärsest institutsioonist, kel on oluline roll riigi majanduspoliitika ja majanduse arengu suunamisel, kelle tegevus on läbipaistev ja kontrollitav ning kes on valmis kõigi ühiskonnagruppidega suhtlema;
- tagada majandusotsuseid toetava taustinfo võimalikult hea kättesaadavus majandusagentidele.

Keskpanga avalike suhete sihtrühmad ja kasutajauuringud

Eesti Panga üllitistest ja teabematerjalidest huvitub lisaks laiale avalikkusele ja meediale suurearvuline grupp kodu- ning välismaiseid finantsspetsialiste, samuti kohalikud ja rahvusvahelised äriühingud ning mitmesugused rahvusvahelised institutsioonid. Üle poole Eesti Panga kodulehe kasutajatest ja trükiste tellijatest on väljastpoolt Eestit. Eesti Panga veebilehel avaldatud materjali vahendavad edasi suured majandusteabeagentuurid (nt Reuters) ja Eesti Panga majandusuuringuid ning -ülevaateid indekseeritakse rahvusvaheliste majandusinfopankade tarvis.

Arvestades keskpanga kommunikatsiooni sihtrühmade eripalgelisust, on tähtis tunda erinevate gruppide teabehankimise eelistusi ning saada

hinnanguid Eesti Panga väljaannetele. See aitab kujundada väljundeid enam kasutajate ootustele vastavateks. Teabevajaduste väljaselgitamiseks korraldatakse kvantitatiivseid arvamuse- ja kvalitatiiv-uuringuid. Eeldatavate kasutajate huvid kaardistanud uuringute tulemuste põhjal on koostatud näiteks 2005. aastal ettevalmistatud euroraha veebileht www.euro.eesti.ee.

2005. aastal valmistati ette kahe keskpanga põhiväljundi – Rahapoliitika Ülevaate ja Finantsstabiilsuse Ülevaate – kasutajauuring, mis viiakse läbi 2006. aastal. Lisaks uuringutulemustele arvestatakse keskpanga infoväljundite sisu ja vormi kujundamisel panka laekunud teabenõudeid, erinevate materjalide kasutamise statistikat ja muud tagasisidet.

Meediasuhtlus ja avalikud esinemised

Eesti Panga tegevust ja keskpanga majanduspoliitilisi seisukohti kajastavaid kirjutisi, uudisettekste, raadio- ja teleuudiseid jms ilmus Eesti meedias 2005. aastal ligikaudu 2400 korda. Peamised teemad olid euro kasutuselevõtt, laenu- ja intressimäärad, samuti mitmesugused majanduskommentaarisid. Keskpanga töötajad esinesid aasta jooksul rohkem kui kolmekümnel konverentsil ja üritusel, eelkõige eurole ülemineku ja Eesti majandusolukorra teemadel.

2005. aastal toimus Eesti Pangas viis pressikonverentsi ning avaldati 64 pressiteadet.

Eesti Panga muuseum

Eesti Panga muuseum avati küllastajale Eesti krooni 5. aastapäevale pühendatud ürituste raames 12. juunil 1997. Muuseumi missioon on tutvustada avalikkusele Eesti Panga funktsioone Eesti Vabariigi keskpangana ja Euroopa Liidu liikmesmaa keskpangana, jäädvustada Eesti Panga ajalugu ning koguda, säilitada ja tutvustada Eesti Vabariigis 1918. aastast kuni tänapäevani käibinud maksevahendeid. Muuseumis asub ka müügipunkt, kust on võimalik soetada Eesti Panga välja lastud meenemünt, rahatahti ning trükiseid. 2005. aastal oli muuseumil üle 6400 küllastaja ning müügikäive ulatus 1,3 miljoni kroonini.

2005. aastal sai muuseumis lisaks püsiekspositsioonile tutvuda mitme erinäitusega. Eesti Panga ja Euroopa Komisjoni koostöös esitletav näitus "Euro-müntide sünd" andis ülevaate, kuidas valiti euromündi ühise külje kujundus ning kuidas leidsid eri Euroopa riigid oma motiivid rahvusliku külje jaoks. Seda näitust külastas kokku üle 1500 inimese.

2004. aasta kevadel jõudsid Eestisse tagasi kindral Laidoneri aumärgid, millega oli seejärel võimalik tutvuda Eesti Panga muuseumis. Huvi nende vastu oli nii suur, et 2005. aasta 24. veebruaril, Eesti Vabariigi aastapäeval olid aumärgid üheks külastajaterohkeks päevaks taas huvilistele vaatamiseks välja pandud.

Seoses Eesti Vabariigi Maarjamaa Risti ordeni 10. aastapäevaga korraldati 2005. aasta aprillis-mais näitus "Maarjamaa Rist ja teisi uusi Eesti teetemärke".

1. juunil, lastekaitsepäeval avati näitus "Korjanduskarbid ja hoiulaekad" – esimene näitus, mille muuseum oli suunanud lastele.

JUHTIMINE, ORGANISATSIOON JA PERSONALIPOLIITIKA

Eesti Panga juhtimis- ja otsustusorganid ning otsustusprotsessid

Eesti Panga Nõukogu

Vastavalt Eesti Panga seadusele on **Eesti Panga Nõukogu** Eesti Panga kõrgeim organ, kes teostab järelevalvet Eesti Panga tegevuse üle. Eesti Panga Nõukogu ainupädevusse kuulub:

- ettepaneku tegemine Vabariigi Presidendile Eesti Panga presidendi ametissenimetamiseks;
- Eesti Panga asepresidentide, juhatuse liikmete, pearaamatupidaja, Eesti Panga iseseisvate allasu-

tuste ja esinduste juhtide ametissenimetamine ja vabastamine, samuti Finantsinspeksiooni nõukogu¹ kahe Eesti Panga poolt nimetatava liikme nimetamine ja tagasikutsumine Eesti Panga presidendi ettepanekul;

- Eesti Panga põhikirja ning Eesti Panga iseseisvate allasutuste ja esinduste põhikirjade kinnitamine;
- Eesti Panga eelarve täitmise järelevalve;
- Eesti Panga siseaudiitorite määramine, siseauditi tööplaani kinnitamine ja siseauditi tulemuste alusel otsuste tegemine;
- Eesti Panga sõltumatute audiitorite nimetamine;
- presidendi ettepanekul Eesti Panga aastaaruande kinnitamine;
- otsuste tegemine uute rahatähtede ja müntide nimiväärtuse ja kujunduse kohta;
- Eesti Panga iseseisvate allasutuste asutamise, reorganiseerimise ja likvideerimise otsustamine Eesti Panga presidendi ettepanekul;
- Eesti Panga nimel Riigikogule esitatavate kirjalike ettepanekute ja muude dokumentide läbi vaatamine ja heakskiitmine.

Eesti Panga Nõukogu saab Eesti Panga presidendilt regulaarselt teavet Eesti majanduse, rahapoliitika, finantssektori olukorra ja Eesti Panga eelarve täitmise kohta.

Eesti Panga Nõukogu praeguse koosseisu nimetas Riigikogu ametisse 17. veebruaril 2004 ja sinna kuuluvad TÜ majandusteaduskonna professor **Mart Sörg** (esimees, ametisse nimetatud 12.06.03), TÜ majandusteaduskonna professor **Raul Eamets**, panga president **Andres Lipstok** (ametikoha järgi, alates 7. juunist 2005; kuni selle ajani **Vahur Kraft**), TTÜ majandusteaduskonna dekaan **Enn Listra**, Riigikogu liige **Mart Opmann**, poliitik ja äritegelane **Tõnis Palts**, TÜ majandusteaduskonna professor **Jüri Sepp** ja Riigikogu liige **Liina Tõnisson**. Pärast Andres Lipstoki Eesti Panga presidendi ametisse astumist 7. juunil 2005 jäi üks nõukogu koht täitmata

¹ Finantsinspeksiooni nõukogu koosneb kuuest liikmest, kellest kaks – rahandusminister ja Eesti Panga president – on liikmed ametikoha järgi ja neli on nimetatavad liikmed. Nõukogu esimees on rahandusminister. Nõukogu nimetatavatest liikmetest pooled nimetab ja kutsub tagasi rahandusministri ettepanekul Eesti Vabariigi Valitsus ja pooled Eesti Panga presidendi ettepanekul Eesti Panga Nõukogu.

kuni 24. jaanuarini 2006, mil asendusliikmeks nimetati **Harri Õunapuu**.

Eesti Panga president

Eesti Panga Nõukogu valis 10. mail 2005 uueks Eesti Panga presidendi kandidaadiks Andres Lipstoki² ja tegi Eesti Vabariigi presidendile ettepaneku nimetada Andres Lipstok Eesti Panga presidendiks. Eesti Vabariigi president kinnitas Andres Lipstoki ametisse 18. mail 2005; Eesti Panga uus president alustas tööd 7. juunil 2005.

Eesti Panga juhatus

Eesti Panga seaduse kohaselt on juhatuse ülesanne kavandada ja korraldada keskpanga tööd. Juhatuse esimees on oma ametikoha järgi Eesti Panga president. Eesti Panga juhatusse kuulusid 2005. aastal president **Andres Lipstok** (kuni 6. juunini **Vahur Kraft**) ning asepresidendid **Rein Minka**, **Märten Ross** ja **Andres Sutt**.

Eesti Panga tegevuse **üldjuht on president Andres Lipstok**. Tema ainupädevusse kuulub raha ja panganduspoliitika kujundamise korraldamine ning Eesti Panga tegevuse üldjuhtimine, Eesti Panga Nõukogu otsuste täitmise korraldamine ning selleks vajalike meetmete rakendamine, Eesti Panga eelarve kinnitamine, samuti Euroopa Keskpankade Süsteemi ülesannete täitmise korraldamine.

Eesti Panga president annab keskpanga tegevusest aru Riigikogule ja vastab Riigikogus Eesti Panga tegevuse kohta esitatud arupärimistele. Eesti Panga president annab oma tegevusest korrapäraselt aru Eesti Panga Nõukogule.

Eesti Panga president kontrollib asepresidentide tööd ning vastutab juhtimismehhanismide ülevaatamise eest.

Asepresident Rein Minka vastutab sularaharinglust korraldavate tegevuste kooskõlastamise ja töökeskkonna turvalisuse, Eesti Panga arveldussüsteemi töökindla, kuluefektiivse toimimise ja tervikliku arengu juhtimise, infotehnoloogilise töökeskkonna ja õiguskeskkonna kujundamise ning personalitöö eest.

Asepresident Andres Sutt vastutab Eesti Panga rahvusvaheliste ja avalike suhete, finantssektori poliitika koostamise ja elluviimise, finantssektorit käsitleva teabe kogumise, käitlemise ja avaldamise kooskõlastamise, makse- ja arveldussüsteemide ülevaatamise, samuti Eesti Panga finantsarvestuse ja -aruandluse ning sisemise asjaajamise ja füüsilise töökeskkonna eest.

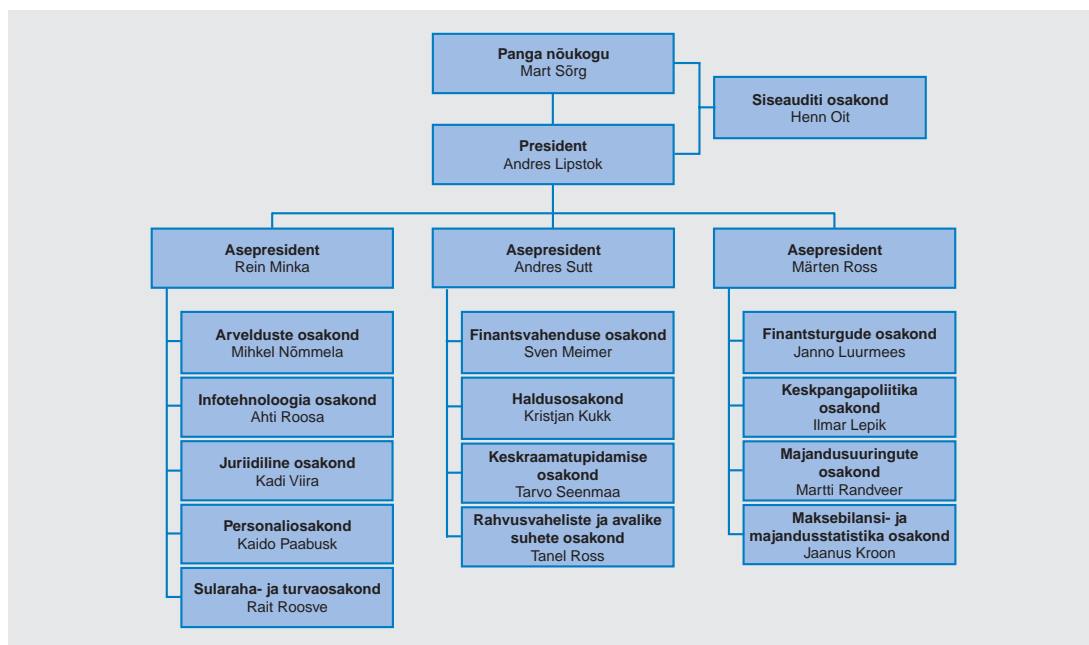
Asepresident Märten Ross vastutab rahapoliitiliste otsuste ettevalmistamise ja täideviimise, Eesti Panga finantsvarade juhtimise, riikliku statistika kogumise, koostamise ja avaldamise koordineerimise ning majandusuuringute ja majandusalase täiendõppega seotud tegevuste kooskõlastamise eest.

Rahapoliitika komitee

Raha-, majandus- ja finantssektoripoliitika alaste seisukohtade väljatöötamiseks ja Eesti Panga tegevuse kooskõlastamiseks on keskpangas moodustatud alaline rahapoliitika komitee.

Eesti Panga rahapoliitika komitee koosseisu kuulusid 2005. aastal panga juhatuse liikmed president **Andres Lipstok** (kuni 6. juunini **Vahur Kraft**), asepresidendid **Rein Minka**, **Märten Ross** ja **Andres Sutt** ning finantsturgude osakonna juhataja **Janno Luurmees**, keskpangapoliitika osakonna juhataja **Ilmar Lepik**, rahvusvaheliste ja avalike suhete osakonna juhataja **Tanel Ross** (kuni 1. septembrini 2005 **Martin Pöder**), sularaha- ja turvaosakonna juhataja **Rait Roosve** ning finantsvahenduse osakonna juhataja **Sven Meimer**.

² Kuni selle ajani oli Andres Lipstok Eesti Panga Nõukogu lihtliige.

Joonis 1. Eesti Panga organisatsioonikaart seisuga 1. aprill 2006

Selleks, et valmistada ette Eesti Panga ekspertide osalemist pangavälistes töörühmades ja avalikkuse tähelepanu pälvivates aruteludes, korraldatakse pangasiseseid seminare ja ajurünnakuid. 2005. aasta kevadseminaril Kuressaares käsitleti näiteks Eesti majanduse konkurentsivõime probleeme; sügis-seminaril Roostal oli üks teemasid üleilmse majanduskeskkonna tasakaalustamata areng ja võimalikud tulevikustsenaariumid. Muu hulgas on kohtunud ka tervishoiusektori esindajatega, arutamaks tervishoiu rahastamise väljavaateid.

Juhtimise üldine raamistik

Strateegiline juhtimine

Strateegilise juhtimise arendamisel jätkati 2001. aastal valitud teed, mille suunaks on panga arendusprioriteetide ja rutiinsete tööde kirjeldamine kolmeaastases vaates ning inim- ja raharessursi täpsem plaanimine. Tööjõuvajaduse täpsemale kavanda-

misele on kaasa aidanud panga juhtimissüsteemi arendamine.

2005. aastal kinnitas panga juhatus Eesti Panga juhtimissüsteemi, milles on omavahel seotud erinevad juhtimistegevused, määratletud nende tegevuste omavahelised seosed ja tegevuste eest vastutajad.

Juhtimissüsteemi arendamise eesmärki teenis ka Eesti ja Inglise Panga koostöös veebruaris 2005 korraldatud pikem seminar üldjuhtimise teemal, kus osalesid panga juhatuse liikmed ja osakonna-juhatajad.

Tööd jätkati ka finants- ja juhtimisarvestuse arendamisel. 2005. aastal oli peatähelepanu arvestussüsteemide ettevalmistamisel euro kasutuselevõtuks. Selleks juurutati finantsvarade arvestuse moodul ja rakendati 2006. aasta alguseks euro-süsteemi keskpankadele kohustuslikud finantsarvestuse ja aruandluse standardid. Panga prot-

sessikeskse kuluarvestuse mudeli parendamisel ja tulemuste võrreldavamaks muutmiseks kasutati EKPSi keskpankade kogemusi ning meetodikat.

Viiendat aastat jätkati pangas arenguestlustega, mille eesmärk on vaadata juhtide ja töötajate koostöös üle ja plaanida töö- ja arenguülesandeid, samuti saada töötajatelt ettepanekuid panga strateegiliste suundade ja töökorralduse kohta.

2005. aasta novembris viidi pangas läbi ka regulaarne töötajate rahulolu uuring, kus juba traditsiooniliselt küsiti tagasisidet juhtimiskvaliteedi, struktuuri- ja inimkapitali teemal, esmakordselt oli see aga ühendatud panga töötajate pühendumuse uurimisega. Uuring võimaldas panga juhatusel saada töötajatelt tagasisidet ning määratleda võimalikud probleemid.

Uuringu andmetel on Eesti Panga töötajate pühendumus Eesti avalikus sektoris ja üleilmses võrdluses³ keskmisest veidi kõrgem. Nelja suurema kaardistatud valdkonna lõikes andsid töötajad kõige kõrgemaid rahuloluhinnanguid juhtidele ja madalamaid struktuurikapitali komponentidele. Esmakordselt uuringsusse kaasatud ressursside, maine ja inimkapitali valdkondade tulemused jäid keskmisele tasemele. Hinnangud olid suhteliselt sarnased 2003. aastaga, samas kui 2001. aasta hinnangud olid keskmiselt madalamal tasemel.

Koos arenguestluste käigus saadud tagasisidega on uuringu tulemused töötajatepooleks panuseks panga töö paremasse plaanimisse ja korraldamisse.

Protsessijuhtimine

2005. aasta alguses kinnitas Eesti Panga juhatuse ülepangaliste protsesside nimekirja. Ülepangalised protsessid seoti panga juhtimissüsteemis eelnevalt osakondade tasemel koostatud protsessikirjeldustega. Ülepangalised protsessid, nende regulaarne

ülevaatamine ja parendamine on panga aastase strateegilise juhtimise tsükli loomulik osa.

Bureau Veritas Eesti OÜ kinnitas auditi käigus sularaha- ja turvaosakonnale 2002. aastal omistatud ISO 9001:2000 kvaliteedisertifikaadi kehtivust. Kvaliteedisertifikaat kinnitab Eesti Panga sularaha menetlemise ja selle turvamise protsesside vastavust standardi nõuetele.

Riskijuhtimine

Eesti Panga riskide hindamise komisjon viis läbi kõikide panga põhifunktsioonidega seonduvate riskide hindamise. Selle tulemusena kaardistati panga põhiprotsesside riskiprofiil – st avatus erinevatele riskidele.

Kuna pank tegeleb valuuta-reservide (ligi 26 miljardit) investeerimisega, siis seostuvad suurimad riskid kõigiti ootuspäraselt finantsturgudega (valuutarisk, hinnarisk jne). Ka tegevus- ja maineriskide kõrge tase on keskpangale omane. Teisalt on loomulik raamatupidamisrisiki madal tase, kuna valdkond on väga suures ulatuses automatiseeritud, nii Eestisiselt kui EKPSi tasemel tugevalt reglementeeritud ning mitmekordselt (siseaudit, välisaudit, EKPSi auditid) järelevalvatud. Rahapoliitika protsessi kõrge riskitase tuleneb eelkõige funktsiooniga seonduvatest maineriskidest. Nii sularaharingluse kui turvalisuse tagamise funktsioonide korral on määravateks vääramatu jõu ja tegevusriskid (kokkupuutumine sularahaga).

Kui hindamisprotsess on lõpetatud ja sellele järgnevalt hinnanguid täpsustatud, alustatakse riskide käsitlemist kahetasemelise juhtimisskeemi alusel, milles rollid on jaotatud vastavalt kokkulepitud põhimõtetele. Viimased on koondatud nn "riskijuhtimise raamistikku" ning näevad ette erinevaid ülesandeid Eesti Panga Nõukogule, juhatusele, osakonnajuhatajatele või

³ TNSi korraldatud uuringutel põhinev üleilmne võrdlus hõlmab ligi 1,4 miljonit töötajat erinevatest avaliku ja erasektori organisatsioonidest.

osakondade riskijuhtidele. Seda riskijuhtimise protsessi läbitakse kord aastas, sünkroonselt strateegilise planeerimise tsükliga.

e-Eesti Pank

Lähtudes infotehnoloogia pakutavatest võimalustest ja Eesti Panga muutuvatest vajadustest Eesti loimumisel Euroopa Liiduga, kinnitas panga juhatus 2003. aastal dokumendi- ja teabehalduse ning asjaajamise arengustrateegia. 2005. aastal lõppes esimene arendusetapp.

e-EP eesmärk on etapiviisiline üleminek e-asjaajamisele ning parimale rahvusvahelisele kogemusele vastava dokumendiloome ja -halduse süsteemi üleehitamine ühtses integreeritud keskkonnas. Lisaks pakub e-EP kaasaegseid võimalusi tööprotsesside juhtimiseks ja seireks. Esimeses projektietapis valmis Eesti Panga tegevuse analüüs, määratleti vajalik infovara, kirjeldati meetodikad ning koostati metaandmete sõnaraamat.

Juhtimise infosüsteemi elementidena on rakendatud:

- grupitöö (projekti) vahendite kasutamine (nt arendustegevuste ja eelarve koostamise puhul);
- mitmed dokumendi loomise ja menetlemise töövood (nt korraldused, arved, juhatus otsused);
- ühiskalendrid (nt töөрühmad, juhatus, juht ja sekretär);
- ülesandeloendid (nt tööplaanid).

e-EP juurutamise tulemusena saavutatakse tõhusam dokumendi- ja teabehaldus ning suurem haldus-suutlikkus, samuti vähenevad asjaajamise riskid.

Eesti Panga personalipoliitika

Eesti Panga personalipoliitika eesmärk on tagada pangale tema peaeesmärkide täitmiseks vajalike töötajate värbamine, nende arendamine ja koolitus, motiveerimine ning õiglane tasustamine.

Panga töötajad

Töötajate värbamisel eelistatakse sisekonkurssi, mille peamine eesmärk on motiveerida töötajaid pangasisese horisontaalse karjääri abil. Väliskonkurssi kasutatakse sisekonkurssi ebaõnnestumisel või juhtudel, mil vajatakse keskpanga omast erineva kogemusega töötajat. Juhtide ja teiste vastutusrikaste ametikohtade täitmisel kasutatakse ametikoha kompetentsimudelit, mis on parim võimalus kandidaatide teadmiste ja oskuste ning isikuomaduste hindamiseks.

Eesti Panga **kompenseerimispoliitika** lähtub vajadusest värvata ja säilitada võimalikult pädevaid töötajaid, motiveerida neid tulemuslikule tööle ning aidata kaasa panga kui tööandja hea maine kujundamisele. Kompensatsiooni keskmine suurus pangas peab olema konkurentsivõimeline tööturul, kus pank töötajate pärast konkureerib. Üldjuhul tähendab see finantssektori tööturгу Tallinnas (Harjumaal). Töötasude konkurentsivõimelisuse määramisel kõrvutatakse palgaturu möödunud perioodi näitajaid jooksva perioodil tegelikult kehtivate töötasudega.

Tippjuhtkonna töötasu määramisel arvestab Eesti Panga Nõukogu Eesti tippjuhtide palku üle 500 miljonilise käibega riigi- ja eraomanduses olevates ettevõtetes. Tippjuhtide töötasu suurust mõjutavad palgaturuandmetemuutused Harjumaafinantssektoris ning kaudselt ka läti ja Leedu keskpankade juhtide töötasud. Eesti Panga presidendi töötasu ei tohiks olla väiksem kui võrreldavate ettevõtete ja asutuste tippjuhtide keskmine palk.

2005. aastal oli Eesti Panga tippjuhtkonnale (nõukogu ja juhatuse liikmetele) väljamakstud tasu (põhitöötasu ja lisatasud) kogusuurus 7 598 357 krooni.

Panga juhtkonda mittekuuluvate töötajate ametikohad on hinnatud Hay meetodil. Olenevalt hindamistulemustest jagunevad kõik ametikohad kesk-

panga ametikohtade klassifikatsioonis toodud palgagrupidesse. Eesti Pangas on kehtestatud kõiki palgagruppe läbiv palgaastmestik. Panga töötajad (v.a juhatuse liikmed) saavad palgaastmele vastavat töötasu, mida on võimalik tööperekondade kaupa kõrvutada nii pangas kui ka pangaväliselt.

2005. aasta alguses oli pangal sõlmitud tööleping 259 töötajaga (neist realselt tööl 231 töötajat, 28 töötaja tööleping oli peatatud), aasta lõpul aga 255 töötajaga (neist realselt tööl oli 233 töötajat, 22 töötaja tööleping oli peatatud). Peamised töölepingu peatamise põhjused olid lapsehoolduspuhkusel viibimine, töötamine Euroopa Keskpangas ja teistes rahvusvahelistes organisatsioonides.

Eesti Panga töötajate keskmine vanus 2005. aastal oli 41 aastat. Pangas töötas 107 meest (42%) ja 148 naist (58%).

Arendamine ja koolitus

2005. aastal toimus terve hulk **pangasiseseid koolitusprojekte ja seminare**. Tõsiselt tegeleti **tasemekoolitusega**.

Koolituseks plaanitud ressursid olid ligikaudu 4,3% palgakulust, aasta lõpuks moodustasid **koolituskulud 4% palgakulust**. Koolituskulu ühe panga töötaja kohta oli 15 729 krooni. 2005. aastal registreeriti 182 töötaja osalemine koolitustel, see moodustab 77% kogu töötajakonnast. Koolituste kogumaht oli 11 827 tundi, st **keskmiselt viibis iga töötaja koolitusel kuus päeva aastas**.

2005. aasta põhilised koolitusteemad määratleti Eesti Panga sisekoolitusplaanis. Osakonnasisese koolitusvajaduse määratlesid osakonnad iseseisvalt.

Kokku osalesid panga töötajad **214 koolitusüritusel**, neist ligi poolte puhul oli tegemist väliskoolitustega. Sisekoolituskursusi toimus 29, neist 26 kaasvald-

konnas (infotehnoloogia, õigusteadus, juhtimine ja suhtlus) ja kolm põhivaldkonnas (finantsstabiilsus, keskpangandus ning majandusteooria ja -poliitika). 2005. aastal korraldati kokku 20 panga avatud seminari, millest üheksa puhul olid lektoriteks külalis-esinejad piiri tagant, 11 puhul aga panga enda uurimistöde esitlejad.

Koolitusteemadest pöörati enam tähelepanu **juhtimise ja suhtlemise erinevatele aspektidele, majandusteooriale ja -poliitikale ning finantsstabiilsusele**. Jätkuvalt mahukas oli ka keeleõpe.

Tasemekoolituses osales 2005. aastal kokku 45 töötajat, pea pooled neist olid omandamas magistrakraadi (23), kolmandik doktorikraadi (15) ja ülejäänud bakalaureusekraadi. Aasta jooksul oli Euroopa Keskpangas stažeerimas üks Eesti Panga töötaja, samuti stažeerib ühe aasta jooksul üks töötaja Soome keskpangas. Kahe kuu jooksul stažeerisid aga Eesti Pangas kaks Rahandusministeeriumi töötajat – nemad osalesid majandusprognoosi koostamise protsessis.

Eesti Panga töötajate harrastused ja traditsioonid

2005. aasta lõpuks oli **spordiklubil** 214 liiget. Populaarsemad alad olid korvpall, aeroobika, ujumine, *bowling* ja võrkpall. Lisaks tegeletakse jalgrattasõidu, suusatamise, maletamise, purjetamise ja orienteerumisega.

Kammerkoor. Eesti Panga ja Finantsinspektsiooni töötajatest koorimuusikasõprade ühendus tuli esmakordselt kokku 15. mail 1998. Koori juhatab dirigent Peeter Perens. Koori tegevust koordineerib igaks uueks tegevusaastaks valitud juhatas.

E E S T I - P A N K

PANGATAHD ON VALJAANTVD RIIGIKOGV POOLT 23 APRILLIL 1927 A VASTVYOETVD RAHASEADVSE § 12 A L V S E L

K V M M E K R O O N I

2 8

Eesti Panga
raamatupidamise
aastaaruanne

31. detsembril 2005 lõppenud
majandusaasta kohta

JUHATUSE KINNITUS 31. DETSEMBRIL 2005 LÖPPENUD MAJANDUSAASTA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANDELE

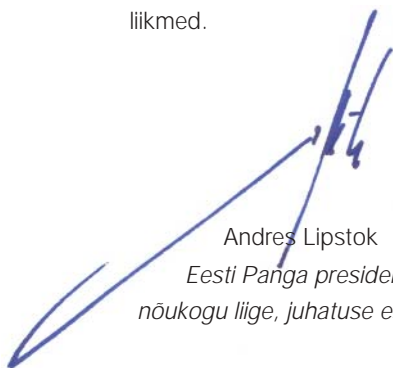
Juhatus deklareerib oma vastutust bilansist, tulude-kulude aruandest, omakapitali muutuste aruandest ning nende aruannete lisadest koosneva Eesti Panga raamatupidamise aastaaruande koostamise eest 31. detsembril 2005 lõppenud majandusaasta kohta.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on lähtutud Eesti Panga seadusest ja Eesti Panga raamatupidamise sise-eeskirjast. Küsimustes, mida need õigusaktid ei reguleeri, tuginetakse rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditele. Raamatupidamise aastaaruanne kajastab õigesti ja õiglaselt Eesti Panga vara, kohustusi, omakapitali ja majandustegevuse tulemust.

Raamatupidamise aastaaruande koostamine vastavalt hea raamatupidamistava nõuetele eeldab juhatuselt hinnanguid, mis mõjutavad Eesti Panga varasid ja kohustusi aruandekuupäeva seisuga ning tulusid ja kulusid aruandeperioodil. Need hinnangud põhinevad hetkel kättesaadaval informatsioonil Eesti Panga seisundist ning kavatsustest ja riskidest raamatupidamise aastaaruande koostamispäeva seisuga. Raamatupidamise aastaaruandes kajastatud majandustehingute lõplikud tulemused võivad erineda juhatuse antud hinnangutest.

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised varade ja kohustuste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmsid aruande koostamise kuupäevani ehk 15. märtsini 2006.

Raamatupidamise aastaaruandele on 27. märtsil 2006 alla kirjutanud kõik sellel päeval juhatusse kuulunud liikmed.

Andres Lipstok
*Eesti Panga president,
nõukogu liige, juhatuse esimees*

Rein Minka
juhatuse liige, asepresident

Märten Ross
juhatuse liige, asepresident

Andres Sutt
juhatuse liige, asepresident

BILANSID SEISUGA 31. DETSEMBER 2005 JA 2004 (tuhat krooni)

	Kirje	31.12.2005	31.12.2004
VARAD			
Välisvarad		27 026 925	21 787 426
Kuld	1	56 017	41 400
Konverteeritav välisvaluuta	2	25 715 967	20 562 047
SDRi konto RVFis	3	1 037	953
Osalus RVFis	3	1 231 491	1 161 271
Muud nõuded RVFile	3	11 540	10 882
Osalus Euroopa Keskpangas	4	10 873	10 873
Kodumaised varad		346 919	284 890
Laenud ja muud nõuded	5	45 546	53 520
Aktsiad	6	3 441	73
Muud varad	7	54 815	17 070
Põhivarad	8	243 117	214 227
Varad kokku		27 373 844	22 072 316
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL			
Väliskohustused		1 291 347	1 672 277
Välisvõlad	2	56 117	506 705
RVFi kroonikontod	3	1 231 399	1 161 184
Mitteresidentide kontod	9	3 831	4 388
Kodumaised kohustused		22 221 378	16 713 513
Sularaha ringluses		10 101 716	8 895 053
Krediitiasutuste kontod ja muud jooksvad kohustused	10	12 069 166	7 776 968
krediitiasutuste kontod		11 984 644	7 701 894
muud		84 522	75 074
Kohustused välisvaluutas	3	5 178	4 883
Muud kohustused	11	45 318	36 609
Omakapital		3 861 119	3 686 526
Kapital ja reservid	12	3 623 724	3 435 323
Kasum		237 395	251 203
Kohustused ja omakapital kokku		27 373 844	22 072 316

Selgitused lk 68–84 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatu osa.

2005. JA 2004. AASTA TULUDE-KULUDE ARUANDED (tuhat krooni)

	Kirje	2005	2004
Netointressid ja muu puhastulu välisvaradelt ja -kohustustelt	13	502 330	477 502
Netointressid ja muu puhaskulu kodumaistelt varadelt ja kohustustelt	14	-88 665	-56 801
Intressid ja muud tulud		12 421	11 829
Intressid ja muud kulud		-101 086	-68 630
Muud tegevustulud	15	10 959	20 043
Põhitegevuskulud	16	-186 953	-189 489
Personalikulu		-84 957	-78 805
Rahatähtede ja müntide valmistamine		-3 716	-15 405
Haldus- ja majanduskulu		-73 593	-69 546
Põhivara kulum		-24 687	-25 733
Kasum enne allahindluseid		237 671	251 255
Allahindluste netomuutus	17	-276	-52
Kasum	18	237 395	251 203

Selgitused lk 68–84 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatu osa.

OMAKAPITALI MUUTUSTE ARUANNE (tuhat krooni)

	Põhikapital	Reservkapital	Erireserv	Kasum	Kokku
Jääk 2003. aasta lõpul	100 000	500 000	2 628 509	275 751	3 504 260
2003. aasta kasumi jaotus	-	-	206 813	-206 813	-
Eraldised riigieelarvesse	-	-	-	-68 938	-68 938
2004. aasta kasum	-	-	-	251 203	251 203
Jääk 2004. aasta lõpul	100 000	500 000	2 835 323	251 203	3 686 526
2004. aasta kasumi jaotus	-	-	188 401	-188 401	-
Eraldised riigieelarvesse	-	-	-	-62 802	-62 802
2005. aasta kasum	-	-	-	237 395	237 395
Jääk 2005. aasta lõpul	100 000	500 000	3 023 724	237 395	3 861 119

Selgitused lk 68–84 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatu osa.

EESTI PANGA RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANDE LISAD

RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANDE KOOSTAMISEL KASUTATUD ARVESTUSPÕHIMÕTTED

Üldpõhimõtted

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on lähtutud Eesti Panga seadusest ja Eesti Panga raamatupidamise sise-eeskirjast. Küsimustes, mida need ei reguleeri, tuginetakse rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditele.

Majandustehingud on kirjendatud soetusmaksumuse meetodit järgides nende toimumise momendil, välja arvatud juhtudel, mida on lähemalt selgitatud seoses vastavate kirjetega.

Vastavalt Eesti Panga seaduse paragrahvi 30 lõikele 7 ei maksa Eesti Pank tulumaksu ega muid majandustegevusega seotud makse riigieelarvesse ega kohalikesse eelarvetesse, välja arvatud füüsiliste isikutega seotud maksud. 1. maist 2004 kehtima hakanud käibemaksuseaduse paragrahvist 21 tulenevalt on Eesti Pank alates 14. maist 2004 registreeritud piiratud käibemaksukohustuslaseks ja arvestab tasumisele kuuluva käibemaksu Euroopa Ühenduse siseselt soetatud või imporditud kaupade ja teenuste käibelt.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud tuhandetes Eesti kroonides (tuhat krooni), kui ei ole eraldi viidatud mõnele teisele mõõtühikule.

Peamised arvestuspõhimõtted, mida kasutati Eesti Panga raamatupidamise aastaaruande koostamisel, on toodud allpool.

Välisvaluutas toimunud tehingute kajastamine

Välisvaluutapõhiste majandustehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Eesti Panga valuutakursid. Välisvaluutas väljendatud nimiväärtusega varad ja kohustused on ümber hinnatud Eesti kroonidesse bilansipäeval ametlikult kehtinud Eesti Panga välisvaluutakurside alusel. Kõik ümberhindamise tulemusena tekkinud kursikasumid ja -kahjumid on kajastatud tulude-kulude aruandes perioodi tulu või kuluna.

2005. ja 2004. aasta 31. detsembril kasutati järgmisi valuutakursse:

	2005	2004
USD	13,2206	11,4711
SDR	18,8879	17,8109
EUR	15,6466	15,6466

Finantsvarad ja -kohustused

Finantsvaradeks loetakse raha, lepingulist õigust saada teiselt osapoolelt raha või muid finantsvarasid ja lepingulisi õigusi vahetada teise osapoollega finantsvarasid potentsiaalselt kasulikel tingimustel. Finantskohustusteks loetakse lepingulisi kohustusi tasuda teisele osapoollele raha või muid finantsvarasid või vahetada teise osapoollega finantsvarasid potentsiaalselt kahjulikel tingimustel.

Eesti Panga bilanss on esitatud kujul, mis eraldab finantsvarad ja -kohustused ning nendega seotud tulud ja kulud residentsuse lõikes (kodumaised ja välismaised). Selline esitus võimaldab jälgida Eesti krooni

tagatust kulla ja konverteeritava välisvaluutaga. Välisvaluutatehingud on seotud eelkõige välisvaluutareservi haldamisega. Tehingud Eesti kroonides on seotud peamiselt raharingluse, turuoperatsioonide ning Eesti Panga igapäevase tegevusega.

Finantsvarad ja -kohustused võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, milleks on vastava finantsvara või -kohustuse eest makstava või saadava tasu õiglase väärtus. Tavapärasel turutingimustel toimuvaid finantsvarade oste ja müüke kajastatakse tehingupäeval. Finantsvarade ja -kohustuste edasine arvestus toimub olenevalt nende tüübist kas õiglase väärtuse, soetusmaksumuse või korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil.

Õiglase väärtuse all mõistetakse summat, mille eest informeeritud, mitteseotud ning huvitatud osapooled vahetavad varasid või likvideerivad kohustusi. Kui finantsvarade ja -kohustuste õiglase väärtus erineb märkimisväärselt nende bilansilisest väärtusest, siis on need erinevused raamatupidamise aastaaruande lisades eraldi välja toodud.

Õiglates väärtuses kajastatavaid finantsinstrumente hinnatakse ümber igal bilansipäeval. Õiglase väärtuse muutused kajastatakse aruandeperioodi tulude-kulude aruandes.

Eesti Panga finantsvarade ja -kohustuste õiglase väärtuse ning bilansilise väärtuse vahel ei esinenud seisuga 31.12.2005 ja 31.12.2004 olulisi erinevusi.

Kuld

Kulla kogus on hinnatud aasta lõpu turuväärtuses, mis on võrdne Eesti Panga määratud Eesti krooni ja kulla vahelise päevakursiga. Kulla turuväärtuse muutus aruandeperioodi lõpul võrreldes selle algusega on kajastatud tulude-kulude aruandes real "Netointressid ja muu puhastulu välisvaradelt ja -kohustustelt".

Investeeringud konverteeritavas välisvaluutas

Välisriikide võlakirjad ja muud noteeritavad väärtpaberid konverteeritavas välisvaluutas on kajastatud aasta lõpu õiglates väärtuses. Tulud ja kulud võlakirjade ümberhindamisest seoses nende õiglase väärtuse muutumisega on kajastatud tulude-kulude aruandes real "Netointressid ja muu puhastulu välisvaradelt ja -kohustustelt".

Repotehingud ehk väärtpaberite müügi- ja tagasiostutehingud on kajastatud väärtpaberite tagatisel võetud laenuna nende õiglates väärtuses, st väärtpaberid kajastatakse Eesti Panga bilansis varadena ning tagasiostusumma kohustusena. Õiglase väärtus on leitud diskonteeritud rahavoogude meetodil. Õiglase väärtuse muutus on kajastatud tulude-kulude aruandes tekkepõhiselt real "Netointressid ja muu puhastulu välisvaradelt ja -kohustustelt".

Pöördrepotehingud ehk väärtpaberite ostu- ja tagasimüügitehingud on kajastatud väärtpaberite tagatisel antud laenuna nende õiglates väärtuses. Õiglase väärtus on leitud diskonteeritud rahavoogude meetodil. Õiglase väärtuse muutus on kajastatud tulude-kulude aruandes tekkepõhiselt real "Netointressid ja muu puhastulu välisvaradelt ja -kohustustelt". Pöördrepotehingute tagatiseks olevaid väärtpabereid ei kajastata Eesti Panga bilansis.

Tuletistehingud

Tuletistehinguid kasutatakse valuutakursi- ja intressiriski juhtimisel ja need hõlmavad välisvaluuta *forward*-lepinguid, vahetuslepinguid (*swap*'id) ja futuurlepinguid. Tuletistehingud kajastatakse bilansis nende õiglasest väärtusest tehingupäevapõhiselt ridadel "Konverteeritav välisvaluuta" (positiivse väärtusega lepingud) ning "Välisvõlad" (negatiivse väärtusega lepingud). Õiglase väärtuse muutus on kajastatud tulude-kulude aruandes real "Netointressid ja muu puhastulu välisvaradelt ja -kohustustelt". Eesti Pank ei kasuta tuletisinstrumentide puhul riskimaandamisinstrumentide arvestuse (*hedge accounting*) põhimõtteid.

Investeeringud aktsiatesse

Investeeringud aktsiatesse on kajastatud õiglase väärtuse meetodil, kui õiglane väärtus on usaldusväärset hinnatav. Aktsiate õiglane väärtus ei ole usaldusväärset hinnatav juhul, kui nendega ei kaubelda aktiivselt ning puuduvad alternatiivsed meetodid nende väärtuse usaldusväärseks hindamiseks. Sellisel juhul kajastatakse aktsiad korrigeeritud soetusmaksumuses (algne soetusmaksumus, mida on vähendatud aktsiate väärtuse püsiva languse korral alla bilansilise väärtuse). Aktsiate müügitulud ja -kulud on kirjendatud tulude-kulude aruandes pärast seda, kui kõik müügingimused on täidetud. Dividenditulu on kajastatud perioodi tuluna.

Põhivarad

Põhivaraks loetakse varasid kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja maksumusega alates 50 000 kroonist. Põhivara võetakse arvele soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnast ja muudest põhivara kasutuselevõtmisega otseselt seotud väljaminekutest. Põhivarana on bilansis kajastatud maa, hooned, hoonete tehnosüsteemid, infotehnoloogia riistvara, tarkvara ja muud pikaajalise kasutusega varad. Samuti kajastatakse põhivara hulgas ettemaksud põhivara eest.

Maa ja kunsti- ning kultuurivarade soetusmaksumust ei amortiseerita. Ülejäänud põhivaralt arvestatakse kulumit lineaarse meetodi alusel järgmiste määrade järgi, lähtudes varade eeldatavast kasutuseast:

	2005	2004
Hooned ja ehitised	3%	3%
Hoonete tehnosüsteemid	20%	20%
Riistvara	33%	33%
Tarkvara	20–50%	20–50%
Muu põhivara	20%	20%

Tarkvara kulumisnormide eristamise vajadus tuleneb kõrge soetusmaksumuse ja erineva kasuliku tööeaga rakendustarkvara kasutuselevõtust.

Rekonstrueeritud põhivarade soetusmaksumust on suurendatud rekonstrueerimiskulude võrra, kui on suurendatud hoonete ja ehitiste välismõõtmeid või muudetud olemasolevate hoonete ja ehitiste otstarvet. Jooksvad remonditööd on kajastatud perioodi kuluna. Juhul kui on teada või on tõenäoline, et varade reaalkäärtus on püsivalt madalam raamatupidamises kajastatud väärtusest, on põhivara alla hinnatud.

Arenguväljaminekud kajastatakse nende tekkimise perioodil tulude-kulude aruandes kuluna.

Laenude ja muude nõuete allahindlus

Ebatõenäoliselt laekuvad laenud ning muud nõuded on alla hinnatud. Allahindluse tulemusel tekkinud aruandeperioodi kulu on kajastatud tulude-kulude aruandes. Bilansis on samal ajal vähendatud vastavat nõuet.

Laenuportfellis sisalduvate laenukahjumite katteks on teostatud laenuportfelli üldine allahindlus, katmaks laenuportfellis sisalduvaid võimalikke, otseselt identifitseerimata kahjumeid. Üldkorras allahindlust rakendatakse vaid madala riskiklassiga laenude puhul. Üldine allahindlus peegeldab Eesti Panga juhatuse hinnangut võimalike kahjumite suuruse kohta, arvestades laenude riskiklassi ning senist kogemust.

Laenude ja muude nõuete arvestus jätkub kuni laenude ja muude nõuete laekumiseni või nende lõpliku mahakandmiseni bilansist. Laenud ja muud nõuded kantakse maha vaid juhul, kui on kasutatud kõiki õigusaktides ettenähtud meetmeid vara sissenõudmiseks või kui vara sissenõudmine ei ole majanduslikult otstarbekas. Aruandeperioodil laekunud, kuid eelnevalt kuludesse kantud nõuded on kajastatud samal kulukirjel vastukandena.

Vara väärtuse langus

Igal bilansipäeval hinnatakse, kas esineb tunnuseid, mis viitavad soetusmaksumuses või korrigeeritud soetusmaksumuses kajastatud finantsvara või soetusmaksumuse meetodil kajastatava materiaalse põhivara väärtuse langusele.

Oluliste finantsvarade väärtuse langust hinnatakse iga objekti puhul eraldi. Selliste finantsvarade, mis ei ole individuaalselt olulised ja mille suhtes ei ole otseselt teada, et nende väärtus oleks langenud, väärtuse langust hinnatakse kogumina. Finantsvarade allahindlusi kajastatakse aruandeperioodi kasumiaruandes kuluna.

Soetusmaksumuse meetodil kajastatava materiaalse põhivara väärtuse testi käigus leitakse vara kaetav väärtus. Juhul kui üksiku vara (objekti) väärtust ei saa testimisega kindlaks määrata, viiakse väärtuse test läbi väikseima võimaliku varade grupi lõikes. Kaetav väärtus on võrdne kas vara neto müügihinna või kasutusväärtusega – olenevalt sellest, kumb kahest on kõrgem. Kasutusväärtus on vara kasutamisest ja kasutusjärgsest müügist eeldatavalt saadavate rahavoogude nüüdisväärtus, mille leidmisel on diskontomäärana kasutatud sarnase riskitasemega investeringute oodatavat tulusust. Juhul kui vara kaetav väärtus on väiksem selle bilansilisest jääkmaksumusest, hinnatakse vara alla. Allahindlus kajastatakse tekkepõhiselt aruandeperioodi kuluna tulude-kulude aruandes.

Kohustused

Kõik teadaolevad kohustused ja eraldised kajastatakse bilansis, kui nende suurust on võimalik usaldusväärselt hinnata ning nende realiseerumine on tõenäoline. Potentsiaalseid kohustusi, käendusi ja garantiisid arvestatakse bilansiväliselt.

Sularaha ringluses

Sularaha ringluses hõlmab Eesti Panga emiteeritud rahatähti ja münte nimiväärtuses, mis on kajastatud bilansis kohustusena sularaha hoidja suhtes. Sularaha valmistamise kulud kajastatakse tulude-kulude aruandes maksekohustuse tekkimisel tarnija ees.

Finantsinspeksiooniga seotud nõuded ja kohustused

Finantsinspeksiooniga seondult on Eesti Panga bilansis nõue Finantsinspeksiooni vastu seoses Eesti Panga osutatud teenustega ja käibevara hankimisega (vt kirje 7) ning kohustus seoses Eesti Pangas asuva Finantsinspeksiooni arvelduskontoga (vt kirje 10).

Tulud ja kulud

Tulud ja kulud on kajastatud tulude-kulude aruandes arvestusperioodi jooksul tekkepõhiselt, sõltumata raha laekumisest või tasumisest.

Hinnangud

Raamatupidamise aastaaruande koostamine vastavalt hea raamatupidamistava nõuetele eeldab juhatuse hinnangu andmist Eesti Panga varasid ja kohustusi ning aruandeperioodi tulusid ja kulusid mõjutavate asjaolude kohta bilansikuupäeva seisuga. Need hinnangud põhinevad raamatupidamise aastaaruande koostamispäeva seisuga kättesaadaval teabel Eesti Panga seisundi ning kavatsuste ja riskide kohta.

KIRJE 1 – KULD

Eesti Panga kullareserve väärtuse muutusest annab ülevaate alltoodud tabel:

	Kogus (untsi)	Unsi turuhind (krooni)	Turuväärtus (tuhat krooni)
Jääk 2004. aasta lõpus	8 250,171	5 018,0400	41 400
Ümberhindlus	-	-	14 617
Jääk 2005. aasta lõpus	8 250,171	6 789,7800	56 017

KIRJE 2 – KONVERTEERITAV VÄLISVALUUTA, VÄLISVÕLAD

Konverteeritava välisvaluuta ning välisvõlgade kirjetel kajastuvad Eesti Panga välisvaluutareservid ning nende reserve haldamisega seotud kohustused konverteeritavas välisvaluutas. Reserve juhtimiseks kasutatakse järgmisi finantsinstrumente: nõudmiseni ja tähtajalised hoised, võlakirjad, välisvaluuta hetke- ja tulevikutehingud (*spot*-id, futuurid, *forward*-id, *swap*-id) ning repo- ja pöördreotehingud.

tuhat krooni

	Jääk 2004. aasta lõpul	Järelejäänud tähtaja struktuur				
		kuni 3 kuud	3–12 kuud	1–3 aastat	3–5 aastat	üle 5 aasta
Konverteeritav välisvaluuta	20 562 047	14 272 032	2 543 989	1 913 911	752 223	1 079 892
Sularaha ja jooksevkontod	391 732	391 732	-	-	-	-
Tähtajalised hoised	-	-	-	-	-	-
Võlakirjad	17 191 651	10 902 096	2 543 900	1 913 911	751 852	1 079 892
Pöördreotehingud	2 926 978	2 926 978	-	-	-	-
Tuletistehingute õiglane väärtus	51 686	51 226	89	-	371	-
	Jääk 2005. aasta lõpul	Järelejäänud tähtaja struktuur				
		kuni 3 kuud	3–12 kuud	1–3 aastat	3–5 aastat	üle 5 aasta
Konverteeritav välisvaluuta	25 715 967	14 808 752	5 842 146	2 265 445	1 209 089	1 590 535
Sularaha ja jooksevkontod	426 290	426 290	-	-	-	-
Tähtajalised hoised	998 082	998 082	-	-	-	-
Võlakirjad	21 900 002	11 006 305	5 840 940	2 265 445	1 200 457	1 586 855
Pöördreotehingud	2 362 413	2 362 413	-	-	-	-
Tuletistehingute õiglane väärtus	29 180	15 662	1 206	-	8 632	3 680

	Jääk 2004. aasta lõpul	Järelejäänud tähtaja struktuur				
		kuni 3 kuud	3–12 kuud	1–3 aastat	3–5 aastat	üle 5 aasta
Välisvõlad	506 705	506 705	-	-	-	-
Repotehingud	489 728	489 728	-	-	-	-
Tuletistehingute õiglane väärtus	12 630	12 630	-	-	-	-
Muud kohustused	4 347	4 347	-	-	-	-
	Jääk 2005. aasta lõpul	Järelejäänud tähtaja struktuur				
		kuni 3 kuud	3–12 kuud	1–3 aastat	3–5 aastat	üle 5 aasta
Välisvõlad	56 117	25 454	893	-	4 468	25 302
Repotehingud	-	-	-	-	-	-
Tuletistehingute õiglane väärtus	43 477	12 814	893	-	4 468	25 302
Muud kohustused	12 640	12 640	-	-	-	-

2005. aastal suurenesid Eesti Panga neto-välisvaluutareserveid 5,6 miljardit krooni.

Eesti Pangalt osteti 2005. aasta jooksul välisvaluuta eest Eesti kroone 62,3 miljardi krooni ulatuses ja Eesti Pangale müüdi Eesti kroone välisvaluuta eest 57,1 miljardi krooni ulatuses. Valuutakomitee põhimõtte kohaste tehingute netotulemina suunati täiendavalt ringlusesse 5,2 miljardit krooni. Välisvaluutareserve suurendas ringluses olevate Eesti kroonide mahu kasv ning reserveid õiglase väärtuse kasv.

Eesti Panga välisvaluutareserveid peavad tagama ringluses oleva sularaha, raha krediidiasutuste kontodel Eesti Pangas ning muud Eesti Panga bilansilised kohustused. Seetõttu lähtutakse nende investeerimisel Eesti krooni kattevarale kehtestatud konservatiivsetest riskipiirangutest, mis seavad investeerimistulu teenimisel prioriteetideks vahendite säilivuse ja likviidsuse.

2005. aasta lõpul moodustasid eurodes väljendatud nimiväärtusega finantsinstrumendid 93% välisvaluutareserveidest. Kui siia lisada välisvaluuta vahetustehingutest (*forward'id* ja *swap'id*) lisanduvad valuutaposisioonid, siis oli euro osakaal Eesti Panga välisvaluutareserveid ligi 100%.

tuhat krooni

	Jääk 2005. aasta lõpul		Jääk 2004. aasta lõpul	
	Konverteeritav välisvaluuta	Struktuur	Konverteeritav välisvaluuta	Struktuur
Kokku	25 715 967	100%	20 562 047	100%
EUR	23 865 365	93%	18 862 308	92%
USD	1 754 921	7%	1 678 725	8%
Muud valuutad	95 681	0%	21 014	0%

	Jääk 2005. aasta lõpul		Jääk 2004. aasta lõpul	
	Välisvõlad	Struktuur	Välisvõlad	Struktuur
Kokku	-56 117	100%	-506 705	100%
EUR	-22 317	40%	-4 241	1%
USD	-8 607	15%	-495 010	98%
Muud valuutad	-25 193	45%	-7 454	1%

Bilansivõlgade netopositsioon

	2005. aasta lõpul	Struktuur	2004. aasta lõpul	Struktuur
Kokku	-1 739 174	100%	-1 202 368	100%
USD	-1 665 767	96%	-1 393 670	116%
Muud valuutad	-73 407	4%	191 302	-16%

Eesti Panga välisvaluutareserveid juhtimise reeglid lubavad tehinguid sooritada üksnes kõrge rahvusvahelise krediidireitinguga pankade ja finantsinstitutsioonidega ning limiteerivad krediidiriski, mida Eesti Pank oma välisvarade juhtimisel võtta saab. Emitendirisk on lubatud rahvusvaheliste reitinguagentuuride (S&P/Moody's) järgmiste minimaalsete krediidireitingute puhul – kuni üheaastase kestusega võlakirjade puhul A-1 või P-1, üle üheaastase kestusega võlakirjade puhul AA- või Aa3. Eesti Panga välisvaluutareserveid olid 2005. aastal paigutatud peamiselt euroala juhtivate tööstusriikide ja Ameerika Ühendriikide madala riskiastmega võlakirjadesse keskmise tähtjaga veidi üle ühe aasta.

KIRJE 3 – SUHTED RAHVUSVAHELISE VALUUTAFONDIGA (RVF)

SDRi konto RVFis

Igale RVFi liikmesriigile avatakse Rahvusvahelise Valuutafondi arveldusühiku (SDR) konto, mida kasutatakse laenuhingute ja mitmesuguste muude samalaadsete operatsioonide läbiviimiseks liikmesriigi ja RVFi vahel. Järgnev tabel kajastab liikumisi Eesti Vabariigi SDRi kontrol RVFis.

tuhat krooni

	2005	2004
SDRi konto RVFis		
Jääk aasta algul	953	969
Intressi- ja muud tulud	51	35
Kursivahed	33	-51
Jääk aasta lõpul	1 037	953

Osalus RVFis

Suhtes Eesti Vabariigi ja RVFi vahel tegutseb Eesti Pank fiskaalagendina ning RVFi kroonihoiuste ja võlakohustuste depositaarina. Igale RVFi liikmesriigile on kehtestatud kvoot, mis määrab tema osaluse (liikmemaksu) suuruse ja hääleõiguse RVFis. RVFi liikmeks olek on kajastatud varades ja see võrdub liikmesriigi kvoodiga. 2005. aasta lõpul oli Eesti Vabariigi kvoot Rahvusvahelises Valuutafondis 65 200 000 SDRi ehk 1 231 491 080 krooni.

Eesti Vabariik on tasunud oma liikmemaksu valitsuse võlakohustustega, mis on deponeeritud Eesti Pangas ja kajastuvad kirjel "RVFi kroonikontod". Nimetatud võlakohustused ei kannu intressi.

tuhat krooni

	2005	2004
Osalus RVFis (aktiva)		
Jääk aasta algul	1 161 271	1 202 326
Kursivahed	70 220	-41 055
Jääk aasta lõpul	1 231 491	1 161 271
RVFi kroonikontod (passiva)		
Jääk aasta algul	1 161 184	1 202 237
Kursivahed	70 215	-41 053
Jääk aasta lõpul	1 231 399	1 161 184

Muud nõuded RVFile

Alates 1997. aasta märtsist kajastatakse sellel kirjel summasid, mida RVF on reserveerinud oma finantsseisundi tugevdamiseks ning mille allikaks on valmisolekulaenu (*Stand-by Arrangement; SBA*) ja majandusarengu soodustamise sihtlaenu (*Systemic Transformation Facility; STF*) intressimääradele lisatud protsendimäär.

tuhat krooni

	2005	2004
Muud nõuded RVFile		
Jääk aasta algul	10 882	11 267
Kursivahed	658	-385
Jääk aasta lõpul	11 540	10 882
Eesti Pank, SBA laenuga seotud nõue	6 362	5 999
Valitsus, STF laenuga seotud nõue	5 178	4 883
Kokku	11 540	10 882

Kohustused välisvaluutas

Kirjel kajastatakse Eesti Vabariigi Valitsuse nõuet Rahvusvahelise Valuutafondi vastu, mis kajastatakse Eesti Panga bilansis kohustusena Eesti Vabariigi Valitsuse ees. Nõue on seotud Eesti Vabariigi osalemisega RVFi finantsseisundi tugevdamises majandusarengu soodustamise sihtlaenu (STF) pealt arvestatud lisaintresside kaudu. Varasematel aastatel kajastati sellel kirjel ka Eesti Vabariigi Valitsuse nõudmiseni hoouseid Eesti Pangas.

tuhat krooni

	2005	2004
Kohustused välisvaluutas		
Jääk aasta algul	4 883	5 056
Kursivahed	295	-173
Jääk aasta lõpul	5 178	4 883

KIRJE 4 – OSALUS EUROOPA KESKPANGAS

Kirjel kajastatakse Eesti Panga osalust Euroopa Keskpangas (EKP).

2004. aasta 1. mail ühines Eesti Vabariik Euroopa Liiduga, mille tulemusena sai Eesti Pank Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) liikmeks. Vastavalt EKPSi ja EKP põhikirja artiklile 28 sai Eesti Pangast EKP kapitali märkija. Märgitava kapitali arvutamisel on aluseks kapitaliosaluse määr, mis on kehtestatud vastavalt EKPSi põhikirja artiklile 29.3 ning mida korrigeeritakse iga viie aasta järel. Eesti Vabariigi osalus EKP kapitalis on 0,1784%, mis arvutati vastavalt EKPSi põhikirja artiklile 29 Euroopa Komisjonilt saadud andmete põhjal, võttes arvesse elanikkonna arvu ja sisemajanduse koguprodukti. Kuna Eesti Vabariik ei kuulu euroalasse, kohaldus talle põhikirja artikli 48 üleminekusäte, mille järgi kohustus Eesti Pank EKPSiga liitumisel maksma EKP-le 7% märgitud kapitalist summas 694 916 eurot (10,9 miljonit krooni). Ülejäänud 93% märgitud kapitalist tuleb Eesti Pangal tasuda Eesti Vabariigi liitumisel majandus- ja rahaliiduga.

KIRJE 5 – LAENUD JA MUUD NÕUDED

Alljärgnevalt on toodud laenude ja muude nõuete üksikasjalikum liikumine 2005. aastal koos täiendavate selgitustega:

tuhat krooni

	Jääk 2005. aasta lõpul	Suurenemine	Vähennemine	Allahindluse muutus	Jääk 2004. aasta lõpul
Kokku	45 546	7 060	-14 758	-276	53 520
Tagatisfond	178	657	-626	-	147
Laenud	45 368	6 403	-14 132	-276	53 373
Eesti Panga töötajatele	45 188	4 703	-12 430	-276	53 191
Kogunenud intressid	180	1 700	-1 702	-	182

Tagatisfond

Eesti Pank sõlmis 2002. aastal Tagatisfondiga varahalduslepingu, mille kohaselt Tagatisfond maksab Eesti Pangale teenustasu Tagatisfondi vahendite paigutamise eest. Kirjel kajastatakse 2005. aasta IV kvartali teenustasu nõue, mille Tagatisfond on tasunud 2006. aastal.

Laenud Eesti Panga töötajatele

Eesti Panga töötajatele on antud kinnisvaraga tagatud eluasemelaene maksimaalselt 25 aastaks ja tarbimislaene tähtajaga kuni kaks aastat. Tarbimislaenu intressimäära kehtestab igaks eelarveaastaks oma otsusega Eesti Panga Nõukogu. Tarbimislaenu intressimäär on võrreldav Eesti krediitiasutuste poolt samasugustel tingimustel väljastatavate laenude intressimääraga. Eluasemelaenu intressimäära aluseks on Eesti Panga poolt krediitiasutustele makstav reserviintressimäär, millele lisandub riskimarginaal. Reserviintressimäär oli võrdne Euroopa Keskpanga hoiuseintressimääraga, mis 2005. aasta jooksul oli 1,0–1,25% vahemikus. Peale selle on antud õppelaene tähtajaga kuni 10 aastat ja intressimääraga 5%. Laenude allahindluse kohta on täiendav teave esitatud kirjel 17.

KIRJE 6 – AKTSIAD

Eesti Panga omanduses olevad aktsiad:

	Jääk 2005. aasta lõpul		Jääk 2004. aasta lõpul	
	Osalus (%)	Tuhat krooni	Osalus (%)	Tuhat krooni
Kokku		3 441		73
Rahvusvaheline Arvelduspank (BIS)				
214 aktsiat (200 hääleõigusega)	M/A	3 397	M/A	2
Tallinna Börs (TB)				
29 aktsiat nimiväärtusega à 10 000 krooni	1,1	44	1,1	71

M/A – mitte arvestatud

Tallinna Börs

Tulenevalt Tallinna Börsi aktsionäride korralise üldkoosoleku otsusest 10% aktsiate tagasiostmise ja aktsiakapitali suurendamise kohta müüs Eesti Pank 2005. aastal Tallinna Börsile tagasi kolm aktsiat. Aktsiakapitali suurendamise tulemusel on Eesti Pangal 29 aktsiat ja 1,1%ne osalus Tallinna Börsis.

Rahvusvaheline Arvelduspank (BIS)

Vastavalt Rahvusvahelise Arvelduspanga juhatuse 10. jaanuari 2005. aasta otsusele müüs Rahvusvaheline Arvelduspank aktsiate ümberjaotamise käigus keskpankadest aktsionäridele 35 933 hääleõigusega aktsiat. Eesti Pank ostis Rahvusvaheliselt Arvelduspangalt 14 hääleõigusega aktsiat hinnaga 23 978 Šveitsi franki aktsia kohta. Eesti Panga senine staatus ja õigused Rahvusvahelises Arengupangas säilivad – keskpank omab 200 hääleõiguslikku ja 14 hääleõigusega aktsiat.

KIRJE 7 – MUUD VARAD

Sellel kirjel on kajastatud mitmesugused ettemaksed teenuste ja kaupade eest, mille kättesaamise tähtajad langevad 2006. aastasse, samuti Finantsinspektsiooni kohustus Eesti Panga ees seoses ostetud teenustega, laovarud ning muud käibevarad.

KIRJE 8 – PÕHIVARAD

2005. aasta algusest on hangitava põhivara soetusmaksumuse piirmäär senise 5000 krooni asemel 50 000 krooni.

Tulenevalt põhivara soetusmaksumuse piirmäära muutusest on infotehnoloogia kulu (riistvara remont ja hooldus) tulude-kulude aruandes 2005. aastal võrreldes 2004. aastaga 1,5 miljoni ja kinnisvara halduskulu 1,2 miljoni krooni võrra suurem. Põhivara kulumi kulu on 800 000 krooni võrra väiksem.

Põhivara liikumise aruanne 2005. aastal on järgmine:

tuhat krooni

	Hooned	Riistvara	Inventar	Tarkvara	Kokku
Soetusmaksumus					
Jääk 2004. aasta lõpul	205 453	66 960	82 776	46 498	401 687
Soetatud	4 976	4 075	2 924	3 594	15 569
Maha kantud, müüdüd	0	-6 594	-5 469	-206	-12 269
Jääk 2005. aasta lõpul	210 429	64 441	80 231	49 886	404 987
Arvestatud kulum					
Jääk 2004. aasta lõpul	33 531	56 746	67 797	32 566	190 640
Arvestatud	7 392	6 716	4 206	6 434	24 748
Maha kantud, müüdüd	-	-6 594	-5 214	-206	-12 014
Jääk 2005. aasta lõpul	40 923	56 868	66 789	38 794	203 374
Jaakväärtus					
2004. aasta lõpul	171 922	10 214	14 979	13 932	211 047
2005. aasta lõpul	169 506	7 573	13 442	11 092	201 613
Ettemaksud põhivara eest					
Jääk 2004. aasta lõpul	3 180	-	-	-	3 180
Jääk 2005. aasta lõpul	15 250	17	20 811	5 426	41 504
Põhivara kokku					
2004. aasta lõpul	175 102	10 214	14 979	13 932	214 227
2005. aasta lõpul	184 756	7 590	34 253	16 518	243 117

Põhivarasid soetati 2005. aastal 15,6 miljoni krooni eest. Peamise osa hoonete hankest moodustasid Estonia pst 13, Tallinn hoone parendustööd. Riistvarahanked sisaldavad arvuteid, servereid, printereid ja mitmesuguseid tarvikuid. Inventarihangetest moodustasid enamiku turvaseadmed ning mitmesugused büroomasinad. Tarkvarahangetest olid olulisemad kulutused süsteemitarkvarale ning olemasoleva tarkvara täiendavate kasutajalitsentside soetamine.

2005. aasta lõpu seisuga oli ettemakseid põhivarade eest tehtud peamiselt tarkvara, inventari, turvaseadmete ning Sakala 6, Tallinn hoone ehitustööde eest.

KIRJE 9 – MITTERESIDENTIDE KONTOD

Sellel kirjel on kajastatud Maailmapanga ja Põhjamaade Investeerimispanga intressita nõudmiseni hoiuste kontod, mille kaudu on toimunud nimetatud organisatsioonidelt Eesti Vabariigile antud välislaenude vahendus.

KIRJE 10 – KREDIIDIASUTUSTE KONTOD JA MUUD JOOKSVAD KOHUSTUSED

Sellel kirjel on kajastatud Eesti krediidasutuste arvelduskontod Eesti Pangas. Krediidasutuste hoised kasvasid 2005. aasta jooksul 4,3 miljardi krooni võrra. Krediidasutuste arvelduskontodel hoitava raha eest makstavaks intressimääraks on Eesti Pank kehtestanud aruandekuu viimasel pangapäeval kehtinud Euroopa Keskpanga hoiseintressimäär, mis 2005. aastal tõusis 1,0%lt 1,25%ni (vt kirje 14). Intressi arvestatakse arvelduskonto kuu keskmiselt järgilt.

Alates 2002. aastast kajastuvad sellel kirjel ka Finantsinspektsiooni Eesti Pangas avatud arvelduskontol olevad vahendid, mida finantsjärelevalve subjektid tasuvad järelevalvetasuna. Finantsinspektsiooni arvelduskontol olevatele vahenditele arvestatakse intresse alates 2004. aastast.

KIRJE 11 – MUUD KOHUSTUSED

Sellel kirjel kajastatakse Eesti Panga võlgnevusi mitmesuguste 2005. aasta majandustegevusega seotud arvelduste eest, mille maksetähtajad langesid 2006. aastasse. Suurema osa moodustavad kohustused seoses maksudega ja võlgnevustega tarnijatele.

KIRJE 12 – KAPITAL JA RESERVID

Kapitali ja reservide liikumine 2005. aastal:

tuhat krooni

	Jääk 2005. aasta lõpul	2004. aasta kasumi jaotus	Jääk 2004. aasta lõpul
Kokku	3 623 724	188 401	3 435 323
Põhikapital	100 000	-	100 000
Reservkapital	500 000	-	500 000
Erireserv	3 023 724	188 401	2 835 323

Vastavalt Eesti Panga seaduse paragrahvile 30 suunatakse vähemalt 25% aastakasumist nii põhikapitali kui ka reservkapitali suurendamiseks. Pärast nimetatud eraldiste tegemist võidakse osa kasumist Eesti Panga Nõukogu otsusel suunata sihtkapitalide ja -fondide moodustamiseks ja täiendamiseks. Kasumi ülejäänud osa kantakse riigieelarvesse.

KIRJE 13 – NETOINTRESSID JA MUU PUHASTULU VÄLISVARADELT JA -KOHUSTUSTELT

Käesolev kirje sisaldab netotulusid Eesti Panga välisvaluutareservide haldamisel sooritatud tehingutelt riiklike võlakirjadega, sh pöördrepotehinguid, kursikasumeid koos kulla hinnavahedega, intressitulust tähtajalistelt hoistelt, tulust valuutavahetustehingutelt ja saadud dividende.

2005. aasta neto-välisvaluutareservide tootlus oli 2,17%, mis oli 0,43% võrra prognoositust vähem. Selle peamiseks põhjuseks oli intresside oodatust kiirem tõus Ameerika Ühendriikides. Kuna reservide mahu kasv 2005. aastal ületas ootusi, siis rahaliselt mõõdetuna ületas investeerimistulu prognoositut (490 miljonit krooni) 12 miljoni krooni võrra.

tuhat krooni

	2005	2004
Kokku	502 330	477 502
Tulud		
Tähtajalised hoiused	13 947	8 635
Võlakirjad	429 178	401 060
Pöördrepitehingud	71 910	57 557
Dividendid (BISI aktsiad)	890	849
Välisvaluuta tuletistehingud	-	14 659
Kursikasumid	4 562	-
Muud tulud	2 087	2 936
Kulud		
Repitehingud	-10 363	-3 673
Välisvaluuta tuletistehingud	-7 155	-
Kursikahjumid	-	-4 519
Muud kulud	-2 726	-2

KIRJE 14 – NETOINTRESSID JA MUU PUHASKULU KODUMAISTELT VARADELT JA KOHUSTUSTELT

Suure osa sellel kirjel kajastatavatest summadest moodustavad krediidasutuste arvelduskontodel hoitavate vahendite eest makstud intressid ning krediidasutuste arvelduskontode teenindamisega seotud tulud. Lisaks sellele on kirjel kajastatud intressitulud Eesti Panga töötajatele antud laenudelt.

tuhat krooni

	2005	2004
Kokku	-88 665	-56 801
Intressitulud	1 700	1 916
Intressikulud	-517	-468
Krediidasutuste hoiuste tasustamine ja teenustasud		
Intressikulud	-100 112	-67 924
Tulud arveldusteenustest	9 821	8 941
Muud tulud	899	971
Muud kulud	-456	-237

Netointressid ja muu puhaskulu on 2005. aastal võrreldes 2004. aastaga kasvanud 31,9 miljonit krooni. Selle peamiseks põhjuseks on krediidasutuste arvelduskontodel hoitavatele vahenditele makstud intresside kasv, mis tuleneb krediidasutuste hoiuste kasvust (vt kirje 10). Tulud arveldusteenustest on 2004. aastaga võrreldes samal tasemel.

KIRJE 15 – MUUD TEGEVUSTULUD

Suure osa muudest tegevustuludest moodustavad laekumised Finantsinspeksioonile osutatud teenuste eest summas 7,8 miljonit krooni. Vastavalt Finantsinspeksiooni ja Eesti Panga vahel sõlmitud koostööprotokollile tasus Finantsinspeksioon Eesti Pangale 2004. ja 2005. aastal igakuiste maksete näol osutatud tugiteenuste eest 100% nende tugiteenuste maksumusest. Eesti Pank osutab Finantsinspeksioonile järgmisi teenuseid: infotehnoloogia-, raamatupidamis- ning kinnisvara- ja haldusteenus.

Numismaatilis-bonistiliste toodete müügituludena laekus 2005. aastal 2,2 miljonit krooni, millest enamiku moodustasid tulud 2004. aastal valminud toodete müügist.

Rendituludes kajastatakse Eesti Panga koolituskeskuste rendituluseid. Vara müügituludes sisaldub Eesti Pangale mittevajaliku põhivara ning laovarude müügitulu.

Muudest tuludest moodustavad 2005. aastal enamiku Eesti Panga trükiste müügitulud. Muud tulud vähenesid seoses söökla üleandmisega operaatorile 2004. aastal.

tuhat krooni

	2005	2004
Tegevustulud	10 959	20 043
Finantsjärelevalve hüvitatavad kulud	7 826	7 956
Müntide ning numismaatilis-bonistiliste toodete müügitulu	2 154	10 465
Renditulu	703	700
Tulu vara müügist	223	304
Muud tulud	53	618

KIRJE 16 – PÕHITEGEVUSKULUD

2005. aasta põhitegevuskulud vähenesid 2004. aastaga võrreldes 1%. Võrreldes eelmise aastaga suurenesid personalikulu, haldus- ja majanduskulu ning vähenesid rahatähtede ja müntide valmistamise kulu ning põhivara kulum.

tuhat krooni

	2005	2004
Personalikulu	-84 957	-78 805
Palgad	-62 191	-57 589
Hüvitised ja soodustused	-1 653	-1 694
Sotsiaalmaks	-20 826	-19 245
Töötuskindlustusmaks	-287	-277

Võrreldes 2004. aastaga kasvas personalikulu 2005. aastal 8%. Personalikulu sisaldab peamiselt palgakulu koos maksudega. Palgakulu kasv tulenes üldisest palgatõusust ja töötajate karjääri ja individuaalse arenguga seotud palgatõusust. Lisaks suurendasid palgakulu presidendi vahetumisel väljamakstud ühekordsed tasud.

Hüvitiste ja soodustuste kulu moodustavad Eesti Panga töötajale makstavad ühekordsed toetused, osaluspensioni hüvitised ning eluasemelaenu intressimääraga seotud erisoodustuste maksukulu. Hüvitiste ja soodustuste kulu oli 2005. aastal eelmise aastaga võrreldes mõnevõrra väiksem, kuna rahandusministri kehtestatava intressimäärana langetamise tõttu vähenesid töötajate laenudelt arvatud erisoodustus ja sellelt tasutud maksud.

2005. aasta lõpul oli Eesti Pangas täidetud 233 ametikohta (2004. aasta lõpul 231).

2005. aastal osales Eesti Pank oma töötajate ja Eesti Panga Nõukogu liikmete investeeringutes vabatahtlikku pensionikindlustusse kokku 0,7 miljoni krooni ulatuses. Eesti Pank maksab kahele isikule ka teenetepensioni

tunnustusena Eesti raha- ja pangasüsteemi arendamisel osutatud eriliste teenete eest. Teenetepensiooni suurus on 1,6kordne Eesti keskmine palk. 2005. aastal moodustas teenetepensiooni kulu pangale 0,3 miljonit krooni.

Rahatähtede ja müntide valmistamise kulud on 2005. aastal 2004. aastaga võrreldes vähenenud 11,7 miljoni krooni võrra. Sularaha valmistamise kuludes sisaldasid käibemüntide ja pangatähtede valmistamise kulud (1,9 miljonit krooni) ning numismaatilis-bonistiliste toodete valmistamise kulud (0,2 miljonit krooni). 2005. aastal vermiti 20sendiseid käibemüntide ja tasuti taliolümpiamängude meenemündi ettevalmistuskulude ning Eesti lipule pühendatud hõbemüntide eest. Pangatähti 2005. aastal ei valmistatud.

Haldus- ja majanduskulu on 2004. aastaga võrreldes kasvanud 4,0 miljonit krooni, eelkõige suurenenud infotehnoloogia hoolduskulude ja finantsvara halduskulude tõttu.

Riistvara hanke- ja andmesidekulude ning tarkvara hoolduskulude kasvu tõttu olid infotehnoloogia hoolduskulud 2004. aastaga võrreldes 3,2 miljoni krooni võrra suuremad. Põhivara soetusmaksumuse piirmäära tõstmisega suurenesid riistvara hoolduskulud 1,5 miljoni krooni võrra – osteti personaalarvuteid ja seadmeid. Tarkvara hoolduskulude 0,6 miljoni kroonise kasvu põhjustasid uute soetatud tarkvaramoodulite lisandunud hoolduskulud ja hoolduskulude hinnatõus. Andmesidekulud kasvasid tulenevalt Euroopa Keskpanga Nõukogu otsusest tuumvõrgu hoolduskulude katmise kohta. Eesti Pank tasus Euroopa Keskpangale 2005. aastal tuumvõrgu hoolduskulusid täisaasta eest – 1,1 miljonit krooni rohkem.

Finantsvara halduskulud on 2004. aastaga võrreldes kasvanud 1,3 miljoni krooni võrra. Ühe välisvalduri lisandumisega tõusid välisreservide haldustasud ja välisarvelduste mahu suurenemisega kasvasid teenustasud ning arvelduskulud.

Koolitus- ja lähetuskulud kasvasid 2004. aastaga võrreldes 0,9 miljoni krooni võrra, millest koolituskulud suurenesid 1,0 miljoni ja lähetuskulud vähenesid 0,1 miljoni krooni võrra.

Töölähetuskuluna käsitletakse lähetatu reisi- ja majutuskulusid, päevarahasid ning konverentside või seminaride osavõtutasusid. Välislähetuste kulud, mis on tingitud Euroopa Keskpankade Süsteemi ning Euroopa Liidu erinevates komiteedes ja töögruppides osalemisest, jäid 2004. aasta tasemele. 2005. aastal käis ELiga seotud 241 töölähetuses kokku 83 panga töötajat; lähetuskulud ulatusid 4,0 miljoni kroonini.

Muude kulude hulgas moodustas peamise osa bürookulu summas 3,8 miljonit krooni ning panga korraldatavate seminaride ja ürituste kulu summas 3,7 miljonit krooni.

tuhat krooni

	2005	2004
Haldus- ja majanduskulu	-73 593	-69 546
Kinnisvara remondi- ja halduskulu	-13 103	-13 875
Infotehnoloogia hoolduskulu	-16 558	-13 406
Side- ja transpordikulu	-3 361	-2 826
Avalikud suhted ja trükised	-6 311	-6 597
Õigusteeninduse, -ekspertiisi ja kohtukulu	-770	-954
Koolitus- ja lähetuskulu	-10 995	-10 052
Finantsvara halduskulu	-11 446	-10 157
Muud kulud	-11 049	-11 679

KIRJE 17 – ALLAHINDLUSTE NETOMUUTUS

Sellel kirjel kajastatakse tulusid ja kulusid, mis on seotud eraldiste moodustamisega ja laenuportfelli allahindluste läbiviimisega.

tuhat krooni

	2005	2004
Allahindluste netomuutus	-276	-52
Netomuutus laenuportfelli allahindlustest	-276	-52
Eesti Panga laenuportfelli allahindluse tulu	99	63
Eesti Panga laenuportfelli allahindluse kulu	-375	-115

Lähtudes heast raamatupidamistavast ning kajastamaks võimalikult õiglaselt ja objektiivselt Eesti Panga välja antud laene, teostatakse Eesti Panga laenuportfellile allahindlust. Kuna õppelaenude ning tarbimislaenude laenuportfelli riskimäärad vähenesid 2005. aastal, tekkis allahindluse tulu 99 000 krooni. Eluasemelaenude riskimäärade suurenemise tõttu tekkis allahindluse kulu 375 000 krooni. Laenuportfelli allahindlusest tulenev netokulu 2005. aastal oli 276 000 krooni.

KIRJE 18 – KASUMI JAOTUS

Eesti Panga kasumijaotuse strateegia aluspõhimõte on vältida Eesti Panga omakapitali ja kohustustevaba välisvaluutareservi liiga kiiret vähenemist kesksete majandusnäitajate suhtes enne Eesti ühinemist majandus- ja rahaliiduga.

Hinnanud 2005. aasta aprillis kasumijaotuse strateegiat, otsustas Eesti Panga Nõukogu jätkata eelnimetatud kasumijaotuse strateegiat ning kanda 2004. aasta kasumist riieelarvesse 62,8 miljonit krooni ja erireservi 188,4 miljonit krooni.

KIRJE 19 – TULETISTEHINGUD

tuhat krooni

	Lepinguline väärtus	Tegelik väärtus	
		Varad	Kohustused
Tuletistehingud			
Seisuga 31.12.2004 kokku	4 145 056	51 686	-12 630
Välisvaluuta <i>forward</i> -tehingud	675 972	19 041	-11 978
Välisvaluuta <i>swap</i> -tehingud	3 460 919	30 988	-413
Futuurttehingud	8 165	1 657	-239
Seisuga 31.12.2005 kokku	10 389 426	29 180	-43 477
Välisvaluuta <i>forward</i> -tehingud	1 431 171	9 508	-10 134
Välisvaluuta <i>swap</i> -tehingud	1 323 749	4 721	-2 462
Intresside <i>swap</i> -tehingud	836 496	12 311	-29 769
Futuurttehingud	6 798 010	2 640	-1 112

Välisvaluutareservide juhtimisel riskide maandamise eesmärgil kasutatavate lõpetamata välisvaluuta vahetustehingute (*swap*-tehingud) lepinguline väärtus ulatus 2005. aasta lõpus 1,3 miljardi kroonini ja *forward*-tehingute lepinguline väärtus 1,4 miljardi kroonini. Futuurttehingute lepinguline väärtus ulatus 2005.

aasta lõpus 6,8 miljardi kroonini ning intresside vahetustehingute (*swap*-tehingud) lepinguline väärtus 836,5 miljoni kroonini. Tehingute lõpptähtajad langevad 2006. aasta algusse.

KIRJE 20 – POTENTIAALSED KOHUSTUSED

tuhat krooni

	Jääk 2005. aasta lõpul	Jääk 2004. aasta lõpul
Potentsiaalsed kohustused	160 082	154 408
BISI aktsiate 75%ne sissemaksmata osa	8 352	8 352
EKP osaluse 93%ne sissemaksmata osa	144 456	144 456
Lepingulised kohustused sularaha valmistamiseks	7 274	1 600

Rahvusvaheline Arvelduspank

Alates 1930. aastast eksisteerib tinglik kohustus Rahvusvahelise Arvelduspanga suhtes. See kujutab endast 75%st sissemaksmata osa Šveitsi kuldfrankides nomineeritud Rahvusvahelise Arvelduspanga aktsiate eest, mille summa bilansipäeval oli 8,4 miljonit krooni (vt kirje 6).

Euroopa Keskpank

Kuna Eesti ühines Euroopa Liiduga ja Eesti Pank sai Euroopa Keskpankade Süsteemi liikmeks, sai Eesti Pangast Euroopa Keskpanga kapitali märkija. Eesti Pank on tasunud 7% märgitud kapitalist summas 694 916 eurot (10,9 miljonit krooni; vt kirje 4). Eesti Pangal lasub kohustus tasuda ülejäänud 93% märgitud kapitalist summas 9,2 miljonit eurot (144 miljonit krooni) Eesti ühinemisel majandus- ja rahaliiduga.

Rahatähtede ja müntide valmistamine

2005. aasta lõpul ulatusid Eesti Panga lepingulised kohustused sularaha valmistamiseks 2006. aastal 7,3 miljoni kroonini, millest enamik tuleneb euromüntide verimise ettevalmistustööde suurimate võimalike kulude tekkimisest.

AUDIITORI JÄRELDUSOTSUS

Eesti Panga nõukogule:

Oleme auditeerinud Eesti Panga (edaspidi "Pank") 31. detsembril 2005 lõppenud majandusaasta kohta koostatud raamatupidamise aastaaruannet. Selle aruande õigsuse eest vastutab Panga juhatus. Meie vastutame arvamuse eest, mida avaldame raamatupidamise aastaaruande kohta meie auditi põhjal.

Meie audit on läbi viidud vastavalt Rahvusvahelistele Auditeerimise Standarditele. Nimetatud standardite kohaselt planeerime ja viime oma auditi läbi saamaks piisavat kinnitust asjaolule, et raamatupidamise aastaaruanne ei sisalda olulisi vigu ning valeandmeid. Audit hõlmab tõendusmaterjalide, millel põhinevad raamatupidamise aastaaruandes esitatud näitajad, väljavõtetist kontrolli. Audit hõlmab ka hinnangu andmist kasutatud arvestuspõhimõtetele ja juhtkonna poolt tehtud olulisematele raamatupidamislikele hinnangutele ning seisukoha võtmist raamatupidamise aastaaruande üldise esitusviisi suhtes. Usume, et meie poolt läbiviidud audit annab piisava aluse arvamuse avaldamiseks.

Oleme seisukohal, et raamatupidamise aastaaruanne kajastab olulises osas õigesti ja õiglaselt Panga finantsseisundit seisuga 31. detsember 2005 ja aruandeaasta majandustegevuse tulemust kooskõlas Eesti Panga seaduse ja raamatupidamise aastaaruandes kirjeldatud „Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtetega“.

Veiko Hintsov
Vannutatud audiitor

Villu Vaino
Vannutatud audiitor

AS Deloitte Audit Eesti
27. märts 2006

VARRANG

Lisad

KR000

ÜLEILMNE MAJANDUS 2005. AASTAL

Üleilmne majandusaktiivsus püsis 2005. aastal trendipärasel tasemel ning ligilähedaselt sama kiire majanduskasvu jätkumist oodatakse ka lähitulevikuks. Rahvusvahelise Valuutafondi hinnangul kasvas 2005. aastal arenenud riikide koguprodukt 2,7% (2004. aastal 3,3%; vt tabel 1)¹. 2006. aastaks prognoositakse kasvutempo kiirenemist 2,9%ni.

Piirkonniti oli 2005. aastal majanduskasv suhteliselt erinev. See püsis endiselt kõrgeim Aasia arenevates tööstusriikides. Hiina 2005. aasta majanduskasv oli 9,9% ning koos eelnevate aastate majanduskasvu korrigeeritud andmetega tõusis Hiina SKP kogumahult maailma kuuendaks majanduspiirkonnaks. Arenenud riikidest alanes majanduskasvu tempo aasta jooksul veidi USAs (aastakasv 3,5%), kuid jäi siiski euroala ja Jaapani omast kiiremaks. Euroala majanduskasv 2005. aastal oli 1,3% ja Jaapani majanduskasv 2,8%. Võrreldes aasta alguses prognoosituga² oli tegelik majanduskasv USAs oodatust 0,1 protsendipunkti ja euroalal 0,4 protsendipunkti võrra nõrgem ning Jaapanis 1,7 protsendipunkti võrra kõrgem.

2005. aastal avaldas üleilmsele majanduskasvule tugevat mõju väga muutlikuna püsinud ja mitmel korral ajaloolistele kõrgtasemetele tõusnud naftahind (hind tõusis aasta alguse 40–45 dollari vahemikust augusti lõpus üle 65 dollari barrelist, langedes aasta lõpuks tagasi 55–60 dollari vahemikku). Olulisteks mõjuteguriteks olid ka suured ja püsivad tasakaalustamatused mitmetes majanduspiirkondades (eelkõige jätkuvalt suurenev USA jooksevkonto puudujääk) ning rahapoliitika normaliseerimisprotsess USAs, euroalal, Kanadas, Rootsis, Norras jt arenenud riikides. III kvartalis kiirenes suuremates majanduspiirkondades hinnakasv – peamiselt naftahinna tõusu tõttu. Aasta lõpus langes inflatsioonitempo taas. Mitmetes piirkondades kiirenes kinnisvara hinnakasv viimaste aastate kõrgtasemetele; sama täheldati ka mitme väärismetalli (nt kuld, hõbe) hindade puhul. Tööturu statistika järgi alanes tööpuudus kõikides suuremates majanduspiirkondades.

Tabel 1. Arenenud riikide majandusnäitajad

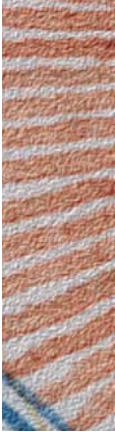
	SKP kasv (%)		THI aasta keskmine kasv (%)		Töötuse aasta keskmine tase (%)		Riigieelarve ülevõi puudujääk (% SKP suhtes)		Jooksevkonto saldo (% SKP suhtes)	
	2004	2005*	2004	2005*	2004	2005*	2004	2005*	2004	2005*
Maailm	5,3	4,8								
Arenenud riigid	3,3	2,7								
Ameerika Ühendriigid	4,2	3,5	2,7	3,4	5,5	5,1	-4,7	-4,1	-5,7	-6,4
Jaapan	2,3	2,7		-0,3	4,7	4,4	-6,6	-5,8	3,8	3,6
Euroala	2,1	1,3	2,1	2,2	8,8	8,5	-2,7	-2,5	0,8	0,2
Saksamaa	1,6	0,9	1,8	1,9	9,2	9,1	-3,7	-3,5	3,8	4,6
Prantsusmaa	2,1	1,5	2,3	1,9	9,5	9,6	-3,7	-3,0	-0,4	-1,4
Soome	3,6	1,9	0,1	0,9	8,8	8,3	2,3	2,6	5,1	2,8
Muud ELi liikmesriigid										
Ühendkuningriik	3,2	1,8	1,3	2,1	4,8	4,8	-3,2	-3,0	-2,0	-2,2
Rootsi	3,7	2,7	1,1	0,8	5,5	5,6	1,8	2,9	6,8	6,6

* 2005. aasta andmed on esialgsed.

Allikad: Rahvusvahelise Valuutafondi *World Economic Outlook*, aprill 2006; Eurostat, märts 2006

¹ Rahvusvahelise Valuutafondi *World Economic Outlook*, märts 2006.

² *Consensus Forecasts*, jaanuar 2005.

AMEERIKA ÜHENDRIIGID JA JAAPAN

2005. aastal püsis Ameerika Ühendriikide roll üleilmse majanduskasvu mootorina: USA majanduskasv ületas selgelt teiste arenenud riikide oma. Nagu 2004. aastal, toetus majanduskasv ka 2005. aastal põhiliselt eratarbimisele. Suur oli ka investeringute osa. Väliskaubanduse panus majanduskasvu oli negatiivne; jooksevkonto puudujääk tõusis üle 6% SKPst. Ekspansioonina püsis ka USA eelarvepoliitika, kuid 2004.–2005. eelarveaasta defitsiit (368,9 miljardit dollarit ehk ligi 2,5% SKPst) oli siiski väiksem kui eelmisel eelarveaastal. Nii jooksevkonto kui eelarve puudujääki kattis aasta jooksul rekordiliselt tugev kapitali netosissevool USA väärtpaberitesse.

Aasta lõpuks USA majanduskasv aeglustus, olles peamiselt orkaanikahjustustest tingitult madalaim IV kvartalis. Endiselt trendipärase majanduskasvu ning naftahinna tõusust tingitud inflatsiooniohu tõttu jätkas Föderaalreserv senise stimuleeriva rahapoliitika normaliseerimist: aasta jooksul tõsteti baasintressimäära kaheksal korral 25 baaspunkti võrra – 2,25%lt 4,25%ni.

Inflatsioon, mis Ameerika Ühendriikides oli aasta alguses 3,0%, tõusis septembriks naftahinna tõusu tõttu 4,7%ni ning langes aasta lõpuks tagasi 3,4%le. Tööpuudus vähenes jaanuari 5,2%lt aasta lõpuks 4,7%le (viimase nelja ja poole aasta madalaim), kuid hõive kasv seevastu ei kiirenenud kuigivõrd.

Jaapani majanduskasv hoogustus aasta jooksul ning jõudis IV kvartalis 4,0%ni. Enim kasvas tööstustoodang (aastakasv oli detsembris 3,7%), mida toetas ekspordinõudluse kiire tõus (ekspordi aastakasv oli detsembris 17,5%). Jõudsalt suurenesid ka investeringud ettevõtete põhivarasse. Eratarbimine oli nõrgem – aastakasv oli detsembris vaid 1,3%. Aasta kokkuvõttes kujunes majanduskasvuks 2,8%. Kuigi 2004. aasta lõpus hakkasid viis aastat alanenud

tarbijahinnad tõusma ning kolme kuu vältel oli hinnakasv positiivne, jäi tarbijahindade kasv 2005. aastal endiselt negatiivseks. Seejuures ei aidanud erinevalt teistest suurematest majanduspiirkondadest inflatsiooni kiirendada ka naftahinna tõus. Tööpuudus vähenes Jaapanis aasta alguse 4,5%lt aasta lõpuks 4,4%le (viimati oli tööpuudus nii madalal tasemel seitse aastat tagasi).

EUROALA

Euroala riikide majanduskasv kiirenes 2005. aasta jooksul, kuid jäi aasta kokkuvõttes siiski 2004. aastast madalamaks (vastavalt 1,3% ja 2,1%). Komponentide lõikes oli majanduskasv ühtlane: positiivse panuse andsid nii eratarbimine, erainvesteeringud, valitsussektor kui netoeksport. Samas aasta lõpus netoeksporti panus vähenes ning kaupade ja teenuste bilansi ülejääk asendus IV kvartalis puudujäägiga.

Inflatsioonidünaamika oli euroalal USAga sarnane: naftahinna tõusust tingitud hinnasurved tõstsid tarbijahindade aastakasvu septembris 2,6%ni, kuid aasta lõpuks langes inflatsioon tagasi 2,2%le. Tarbijahindade alusinflatsioon vähenes jaanuari 1,6%lt detsembris 1,4%le. Euroala tööpuudus langes kogu aasta vältel, alanedes jaanuari 8,8%lt detsembris 8,4%le.

Trendipärase majanduskasvu püsimise ja naftahinna tõusust tingitud inflatsioonisurve tõttu alustas ka Euroopa Keskpank baasintressimäära normaliseerimist, tõstes seda ühel korral 25 baaspunkti võrra 2,25%ni. Mitme suurema euroala riigi eelarvepuudujääk püsis 2005. aastal juba kolmandat neljandat aastat üle stabiilsuse ja majanduskasvu paktis sätestatud 3% taseme.

Euroala majanduse väljavaated 2006. aastaks on positiivsed ning majanduskasv kiireneb oodatavasti 2,1%ni.³

³ Consensus Forecasts, märts 2006.

RAHVUSVAHELISED FINANTS- JA TOORMETURUD

Peamistel **aktsiaturgudel** jätkus 2005. aastal tõusutrend, mida toetas üleilmse majanduse jätkuv elavnemine, ja seda isegi hoogsamalt kui eelneval aastal. Tõus oli eriti kiire teisel poolaastal. Seda ei pidurdanud ka naftahinna kallinemine rekordilistele tasemetele. Hinnad kasvasid enim Jaapani aktsiaturul, kus Nikkei 225 indeks tõusis 40,2%, andes märku investorite suurenenud huvist Jaapani majandusse investeerimise vastu. Euroala majanduse väljavaadete märgatavat paranemist näitas FTSE Eurobloc 300 indeksi 21,8%ne kasv. Selle taustal jäi suhteliselt kahvatuks USA aktsiaturg, kus S&P 500 indeks tõusis aastaga vaid 3%.

Võlakirjaturgudel kajastasid lühiajaliste intressimäärade muutused riikide rahapoliitikat, mis oli piirkonniti küllaltki erinev. Ameerika Ühendriikides jätkas Föderaalreserv elavneva majanduse tõttu rahapoliitiliste intressimäärade tõstmist. Aasta jooksul tõsteti baasintressimäära kokku kaheksal korral 2,25%lt 4,25%ni. Euroalal tõsteti baasintressimäära vaid üks kord – detsembris. Alates 2003. aasta juunist muutumatuna püsinud baasintressimäära tõsteti siis 0,25 protsendipunkti võrra 2,25%ni. Hoolimata Jaapani majanduse edusammudest ei õnnestunud riigil ületada mitmeid aastaid kestnud hinnalangust (deflatsiooni), mistõttu Jaapani keskpank säilitas varasema nullintressimäära poliitika. Pikaajaliste intressimäärade muutused olid aasta jooksul üsna vahelduvad ja erinesid märgatavalt ka piirkonniti. 10 aasta intressimäärad tõusid USAs 17 ja Jaapanis 4 baaspunkti võrra, euroalal aga langesid 37 baaspunkti võrra.

Valuutaturgudel toimus pööre dollari trendis. Kui varasematel aastatel USA dollar nõrgenes, siis aasta alguses hakkas see teiste põhivaluutade suhtes tugevnema. Dollari kursi tõus tulenes USA positiivsetest majandusandmetest ja sellega kaasnenud intressimäära tõstmistest, mis suurendasid dollari atraktiivsust nn *carry*-valuutana (valuuta, mille intressimäär on teiste valuutade omast

kõrgem). Kui eelmisel aastal muretseti valuutaturul USA jooksevkonto suure puudujäägi pärast, siis 2005. aastal tugevnes veendumus, et USA säilitab lähitulevikus majanduskasvu liidrirolli teiste G3 riikide hulgas ning suudab puudujääki rahastada kapitali jätkuva sissevooluga. Aastaga tugevnes dollar euro suhtes 12,6% (tasemeni 1,1849) ja jeeni suhtes 14,7% (tasemeni 117,75).

Toormeturgudel oli üks olulisemaid arengutendentse naftahinna jätkuv tõus. See kulmineerus septembri alguses, mil USA naftatootmispiirkondi tabasid mitmed orkaanid, kergitades toornafta barrelihinna 70 dollarini. Aastaga tõusis naftahind 40% ehk 61 dollarini barrelist. Naftahinna kallinemine tõi kaasa inflatsioonisurve kasvu ja ergutas seega ka kullahinna tõusu. Aasta lõpus maksti ühe kullaunsi eest 517 dollarit (aastakasv 18%). Viimati ületas kullahind 500 dollari piiri 1983. aastal. Peamiste toormete üldist hinnataset kajastav CRB indeks tõusis aga ligikaudu sama palju kui eelmisel aastal (3,4%).

EESTI MAJANDUS 2005. AASTAL

REAALSEKTOR

Rahapoliitiline keskkond

Vastupidiselt turuosaliste ootustele tõstis EKP rahapoliitilisi intressimäärasid alles 2005. aasta detsembris. Intressitaseme erinevuste vähenemise tõttu alanesid Eesti pankade väljastatud eluaseme-laenude intressimäärad suveni. Päris aasta lõpul hakkas EURIBORi tõus mõju avaldama ka Eestis ja intressimäärade pikaajaline langustrend pöördus.

Eesti krooni nominaalkurss kallines 2004. aastaga võrreldes aasta keskmisena 0,3%. See oli viimase viie aasta madalaim näitaja ning 2005. aasta viimases kvartalis kurss isegi odavnes 0,6%. Kroon kallines mõõdukalt enamiku partnermaade vääringute suhtes, erandiks oli odavnemine Rootsi krooni suhtes.

Keskkond oli soodne kaupade väljaveo kiireks kasvuks. Madalad intressimäärad soodustasid paraku ka pangalaenudel põhinevat sisenõudluse kasvu.

Välis- ja sisenõudlus

Nõudluse kasv Eestis peamistel eksporditurgudel oli viimaste aastate kiiremaid. Et viimaste aastate kõrge investeerimisaktiivsus on suurendanud majanduse

kasvupotentsiaali, siis ei olnud ka pakkumispoolseid piiranguid ning ekspordisektor oli võimeline välis-keskkonna paranemist ära kasutama. Vastupidiselt ootustele kaupade ja teenuste väljaveo kasvutempo ei alanenud, vaid isegi kiirenes. Kaupade väljaveo kasv kiirenes seejuures ligikaudu 29%.

Kasv oli laiapõhjaline ning haaras peaaegu kõiki tegevusalasid ja töötleva tööstuse harusid (vt tabel 1). Tänu hoogsale kasvule oli viimaste aastate kiiremaid ka hõive kasv. Aasta keskmisena suurenes hõivatute arv 2%. Seejuures loodi keskmisest kiiremini töökohti teenindussektoris, kus lisandus ligi 16 000 töökohta. Võrreldes 2004. aastaga langes töötuse määr 9,7%lt 7,9%le; sealhulgas vähenes oluliselt pikaajaliselt töötute arv. Tööturul osalemise määr püsis kolme esimese kvartali jooksul muutumatuna, kuid tõusis märgatavalt viimases kvartalis.

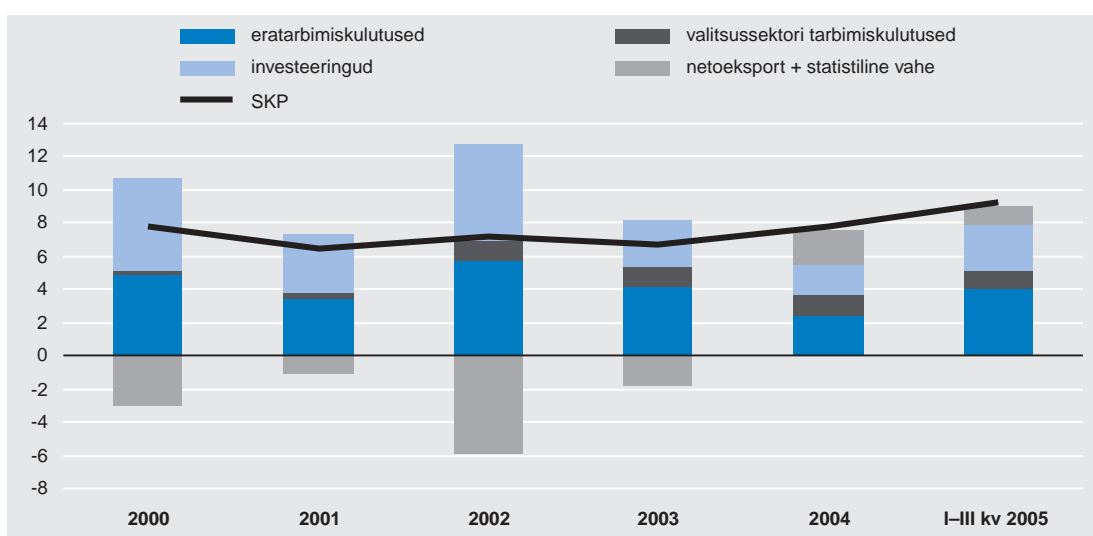
Majanduskasvu kiirendas ka kasvav sisenõudlus (vt joonis 1). Kuigi eratarbimise kasvutempo kiirenes, jäi see sissetulekute kasvust aeglasemaks ning leibkondade säästud suurenesid. Madalad laenu-intressimäärad ja tihe konkurents pangandusturul soodustasid laenupakkumist, mis koos suurenenud säästudega andsid uue tõuke elamuehitusele.

Tabel 1. Sisemajanduse koguprodukti muut tegevusalade lõikes aastatel 2003–2005

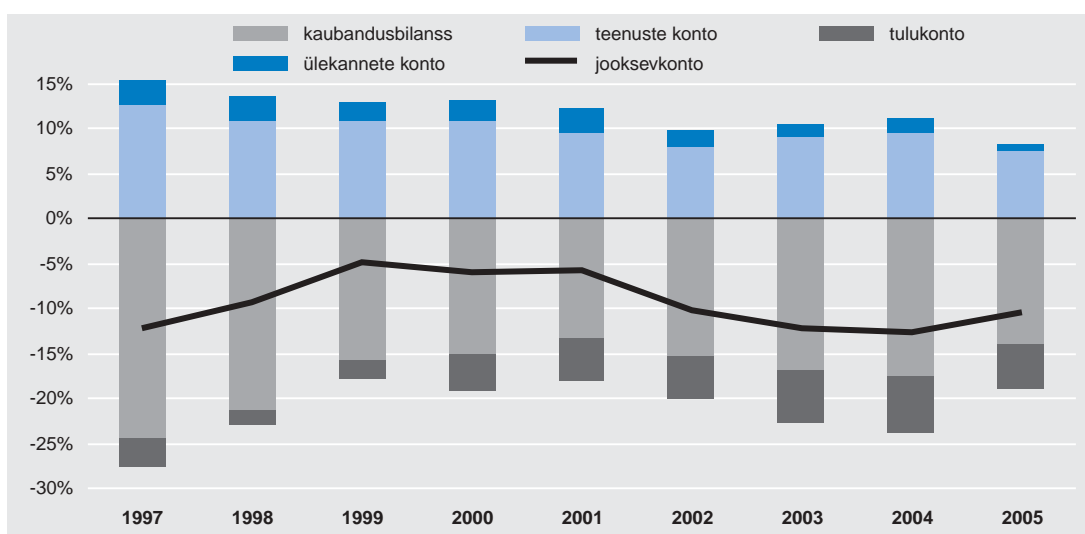
	2003	2004	I–III kv 2005
Põllumajandus ja jahindus	2,0%	6,2%	-1,9%
Metsamajandus	-7,5%	-4,7%	-7,2%
Kalandus	-34,4%	-3,8%	-3,3%
Mäetööstus	10,3%	-7,5%	6,0%
Töötlev tööstus	10,5%	10,7%	11,9%
Energeetika, gaasi- ja veevarustus	9,1%	1,3%	4,4%
Ehitus	6,3%	10,5%	13,2%
Hulgi- ja jaekaubandus	9,2%	5,4%	11,8%
Hotellid ja restoranid	5,1%	14,1%	19,7%
Veondus, laondus ja side	9,4%	7,2%	9,9%
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	1,5%	5,5%	5,2%
Finantsvahendus	20,7%	29,3%	26,6%
Avalik haldus ja riigikaitse	2,4%	0,1%	2,7%
Haridus	0,6%	1,4%	1,3%
Tervishoid ja sotsiaalhooldus	-3,4%	5,0%	2,8%
Muud teenindusliigid	2,5%	7,1%	9,7%
SKP kokku	6,7%	7,8%	9,3%

Just kasvav ehitustegevus koos kinnisvaraarendusega kiirendasid aasta kokkuvõttes sisemajanduse koguprodukti kasvu potentsiaalset taset ületava 9,8%ni. Ehituses olid seejuures selgelt märgatavad nii pakkumispoolsed piirangud kui sellest johtuv tootmiskulude kasv. See tõi kiireneva laenukasvu toel kaasa kinnisvara kallinemise 30%.

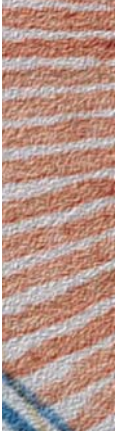
Kuna aktiivse elamuehituse tõttu jäi investeeringute tase kõrgeks, siis ei paranenud ka välistasakaal nii palju, kui leibkondade suurenenud säästmine seda eeldanuks. Eelneva aastaga võrreldes paranes jooksevkonto ja SKP suhe 2005. aastal siiski umbes 2 protsendipunkti võrra, langedes ligikaudu 10,5% tasemele (vt joonis 2). Püsivalt suure

Joonis 1. SKP tarbimiskomponentide panus majanduskasvu (protsendipunkti)

Joonis 2. Jooksevkonto saldo ja maksebilansi kontod (% SKPst)

investeeringuvajaduse katteks ei piisanud sisemaistest säästudest ega välismaistest otseinvesteeringutest ning ligikaudu pool vajalikest vahenditest tuli välismaalt laenata. Aasta lõpuks suurenes Eesti välisvõlg 89,9%ni SKP suhtes.

Valitsussektor

Eelarveaasta algas ettevõtte ja üksikisiku tulumaksu vähendamise eesmärgiga 26%lt 24%le. Aastaks 2009 on kavandatud vähendada üksikisiku tulumaksu 20%le. Üldine maksukoormus seejuures siiski ei muutunud. Selle põhjuseks olid 2004. aastal Euroopa Liiduga ühinemise hetkel maksupoliitika ühtlustamise eesmärgil tõstetud kaudsed maksud, millele järgnes veel tubaka ja alkoholi aktsiisimäärade mõningane suurendamine 2005. aastal.

Oodatust kiirem majanduskasv III kvartalil alates tähendas valitsuse jaoks kavandatust suuremat tulude laekumist. Nii nagu varem, kasutati osa ülelaekunud maksutuludest lisaeelarve vastuvõtmiseks. Lisaeelarve ei tõstnud ainult kulusid, vaid osa lisalaekumistest suunati valitsuse reservide suurendamiseks.

Maksutulude kiire kasv jätkus ka aasta lõpukuudel ning eelarveaasta lõppes viiendat korda järjest tulude ülejäägiga. See moodustas 1,6% SKP suhtes ning oli veidi suurem kui 2004. aastal. Valitsussektori sääst toetas oluliselt välistasakaalu paranemist. Valitsussektori võlakoormus alanes aasta lõpuks 4,8%ni SKP suhtes.

Detsembri alguses kiitis Riigikogu heaks 2006. aasta riigieelarve, mille eesmärk on mõõdukas ülejääk.

Inflatsioon

Kui 2004. aastale oli iseloomulik toidukaupade kallinemine pärast Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika rakendamist, siis 2005. aastal mõjutasid tarbijahindu enim kütuse ja energia hinnad.

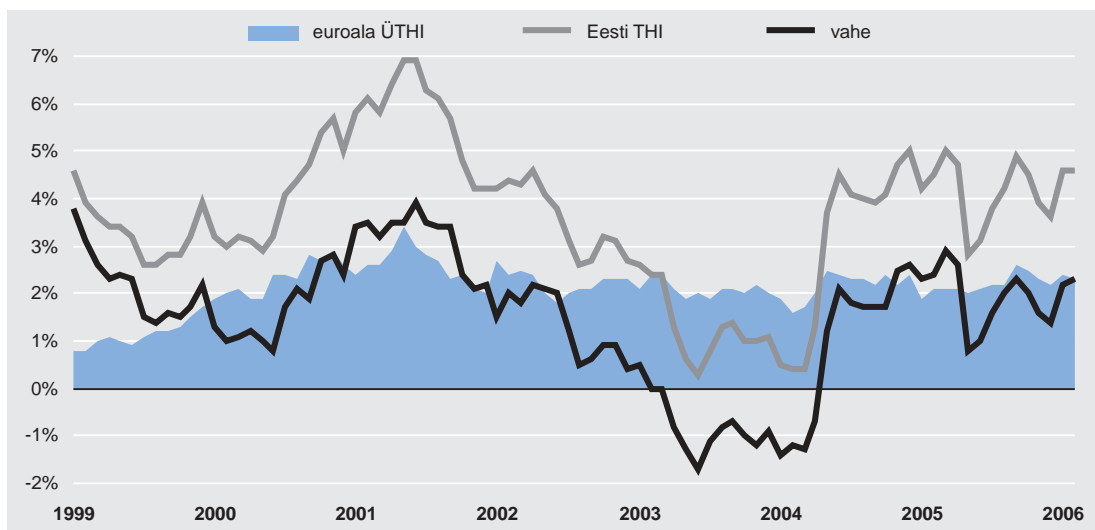
Märtsi algusse kavandatud elektrienergia tõstmisele järgnes ootuspärane inflatsiooni alanemine, mille peatas juunis naftahinna tõus maailmaturul. Mootorkütuse jätkuv kallinemine kandus üle transpordi-

teenuste hindadesse ning tõi sügisel küttehooaja alguses kaasa ka ahjukütuse hinnatõusu. Tarbijahindade kasv oli seetõttu heitlik ning aasta keskmiseks inflatsioonitempoks kujunes 4,1% (vt joonised 3 ja 4).

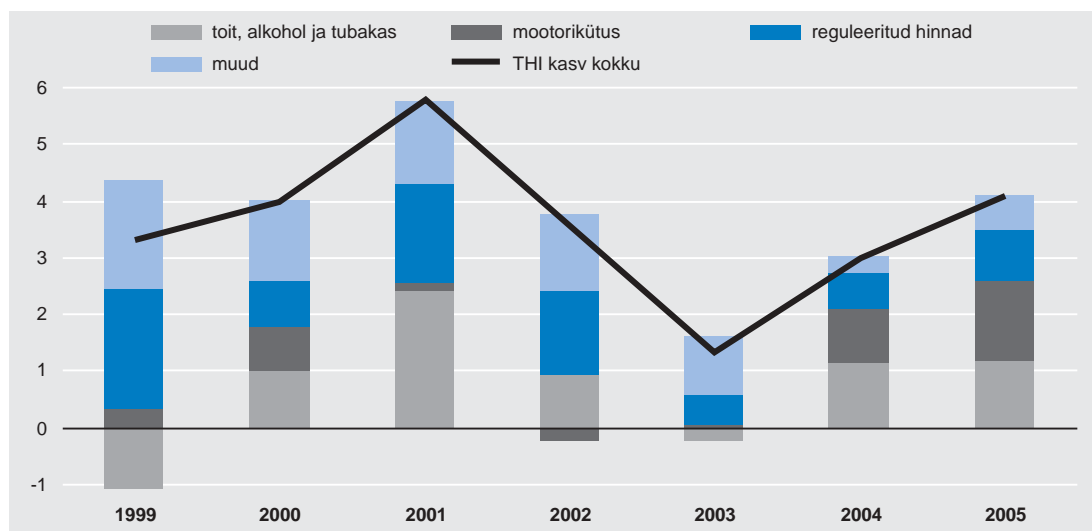
Madalama elatustaseme tõttu moodustavad kütustega seonduvad kaubad ja teenused Eesti leibkondade ostukorvist suurema osa kui Euroopa Liidus keskmiselt. Seega oli naftahinna tõusu mõju inflatsioonile Eestis suurem. Inflatsioonitempo erinevus euroala riikidega võrreldes kasvas ligikaudu 2 protsendipunkti. Kui arvestada, et Eestis suureneb tootlikkus kiiremini kui Euroopa Liidus keskmiselt ning seetõttu toimub nii elatustaseme kui hindade pidev ühtlustamine, võib sellist inflatsioonitasemete erinevust üsna ootuspäraseks pidada ka ilma naftahindade hüppelise kallinemiseta 2005. aastal.

Ka 2005. aastal oli vähe märke sisemaistest inflatsioonisurveid, erandiks vaid ehituse ja kinnisvaraga seonduv. Ehkki nominaalpalkade kasv kiirenes ligi 11%ni, oli see tasakaalus suureneva tootlikkusega ning püsivalt mõõdetud tööjõu ühikukulud alanesid teist aastat järjest. Seetõttu kiirenes ka alusinflatsioon mõõdukas tempos ega ületanud aasta keskmisena 2% (vt joonis 5).

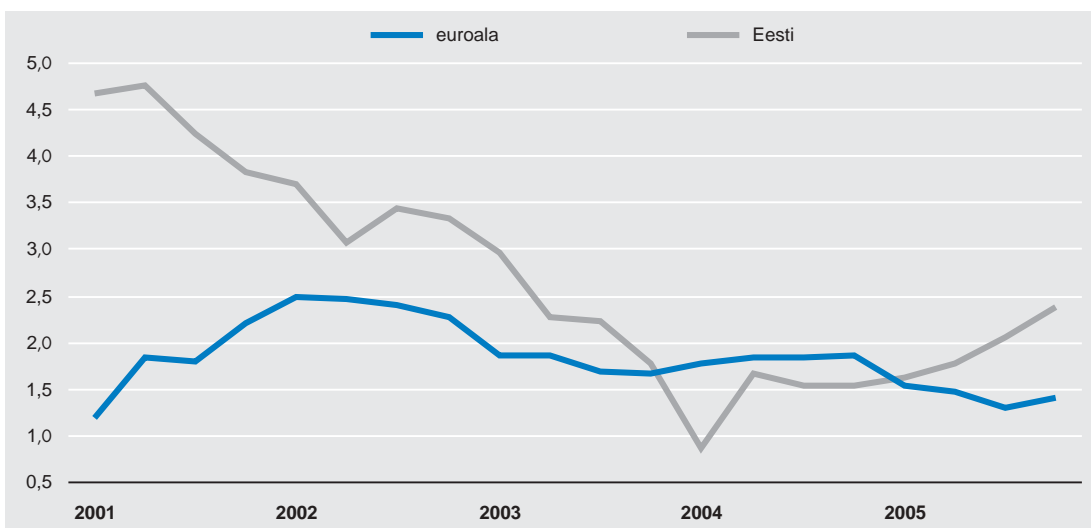
Eesti krooni reaalkurss kallines tööstusriikide suhtes aastaga 3,2%. Teiste kaubanduspartnerite vääringute suhtes oli kallinemine minimaalne, kuna inflatsioonitempo oli Eestis isegi suhteliselt aeglane (vt joonis 6).

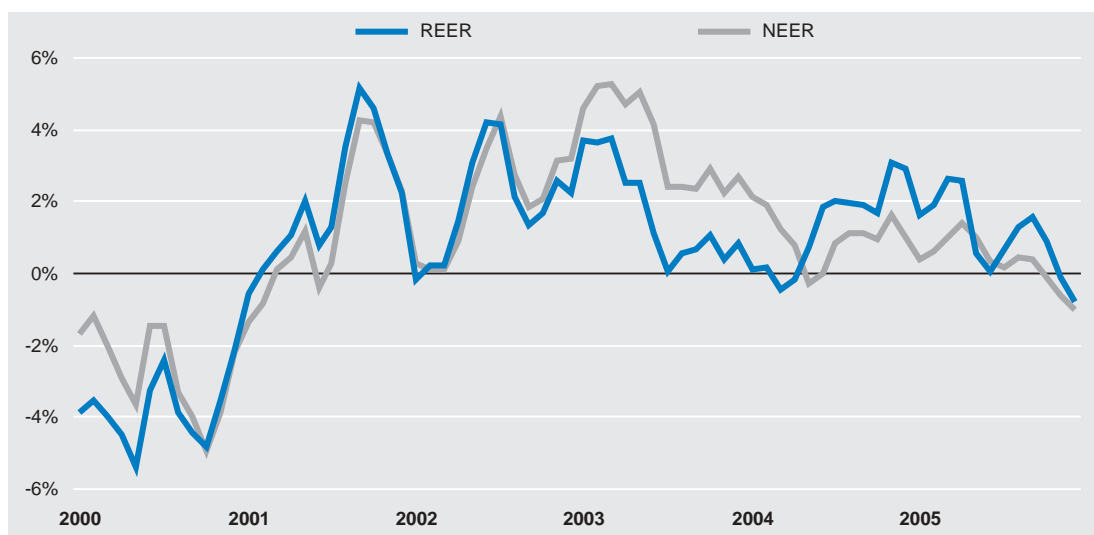
Joonis 3. Eesti ja euroala 12 kuu tarbijahindade kasv

Joonis 4. Tarbijahindade kasv komponentide lõikes (protsendipunkti)

Joonis 5. Ühtlustatud tarbijahinnaindeksi kasv energia-, toidu-, alkoholi- ja tubakahindadeta (%)

Joonis 6. Eesti krooni reaali- ja nominaalkursi 12 kuu muut

FINANTSSEKTOR

Finantssektori olulisemad arengusuunad 2005. aastal

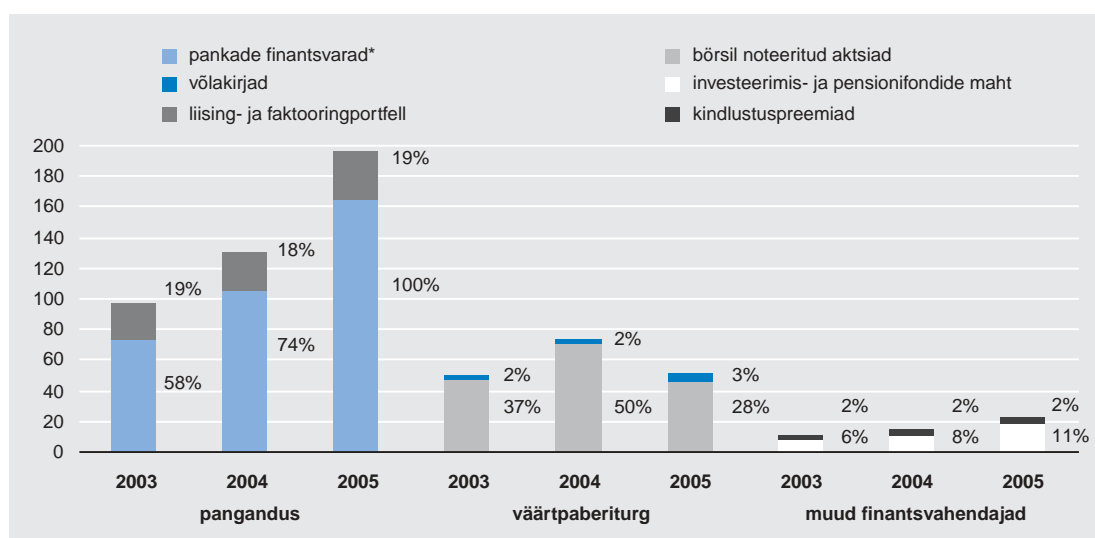
Kiire majandusareng ja stabiilne välisusaldus loiid võimalused kõigi finantssektori segmentide edenemiseks 2005. aastal (vt joonis 7).

Suurenev laenu- ja liisingunõudlus tõi kaasa nii pankade varade kui tulukuse kasvu. Nii nagu 2004. aastal, suurenes eriti tempokalt kinnisvaraga seotud laenude ja liisingute jääk. Hoogustunud majandusaktiivsuse tingimustes vajasisid ettevõtted laienemiseks finantseerimist ning majandusagentide säästusid investeerimist, mistõttu sagesenisid emissioonid ning tõusid järelturu käibed nii aktsia- kui võlakirjaturul. Investeerimis- ja pensionifondide maht suurenes nii lisandunud investeeringute kui nende turuväärtuse tõusu toel. Pensionisäästude kasvu kajastas pensionifondide varade ja osaliselt elukindlustusseltside poolt aasta jooksul kogutud preemiate suurenemine.

Pangandus

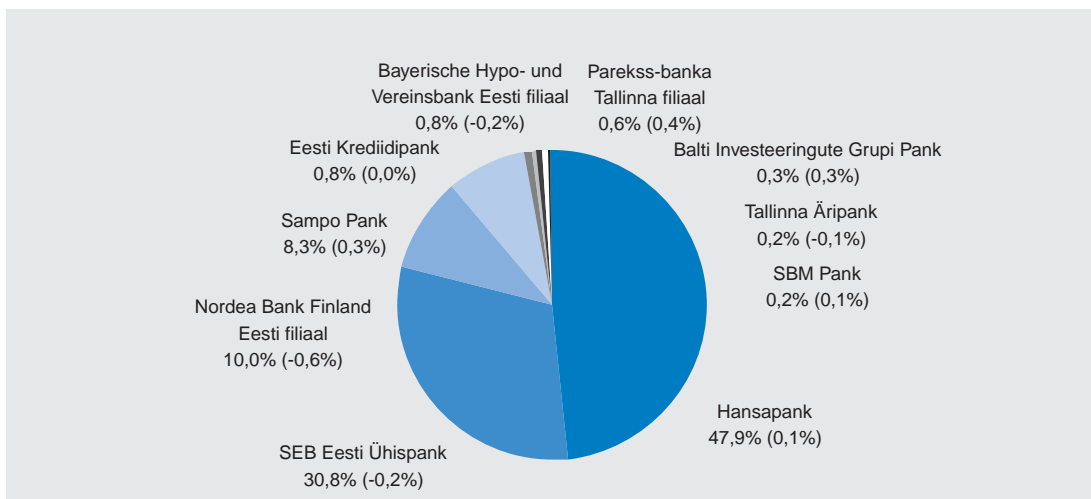
Institutsionaalne areng

Finantseerimisportfellide kiire kasv ning järjest tihenev konkurents iseloomustasid Eesti pangandusturu arengut ka 2005. aastal. Seni Eestis tegutsenud **krediitiasutustele** (AS Hansapank, AS SEB Eesti Ühispank, AS Sampo Pank, AS Eesti Krediidipank, Tallinna Äripanga AS ja AS SBM Pank) ning Nordea Bank Finland Plc, Parekss-banka ja Bayerische Hypo- und Vereinsbanki **filiaalidele** lisandus 2005. aastal krediitiasutuse litsentsi saanud Balti Investeeringute Grupi Pank ning oma filiaalid avasid Eestis ka krediitiasutused NORD/LB Latvija, Scania Finans AB, Svenska Handelbanken AB ja Siemens Financial Services AB (vt joonis 8). **Esindust** omasid Eestis 2005. aasta 31. detsembri seisuga neli väliskrediitiasutust: AP Anlage & Privatbank AG, HSH Nordbank AG, OKO Bank ning AS "Rietumu Banka". Aastaga on enam kui kahekordistunud (lähenedes 2005. aasta lõpuks 100-le) Finantsinspeksioonile esitatud sooviavalduste arv Eestis **piiriüleste pangateenuste** osutamiseks.

Joonis 7. Eesti finantsvahendajate struktuur (mld kr ja % SKPst)

* v.a finantseerimisasutustele antud laenud

Joonis 8. Pangagruppide turuosad Eestis reaal- ja avaliku sektori finantseerimise mahu (pangalaen, liising ja faktooring) järgi 2005. aasta lõpul (sulgudes turuosa muutus võrreldes 2004. aastaga)

Eesti pangaturu arengut iseloomustas 2005. aastal laenumahtude jõuline kasv. Soodne majanduskeskkond toetas klientide suurt laenuõudlust. Vaatamata sellele, et Euroopa Keskpank tõstis aasta teisel poolel rahapoliitilisi intressimäärasid, on laenuõudlust soodustanud pankade laenuintressimarginaalide jätkuv kahanemine. Tänu soodsamatele laenuitingimustele on ettevõtted senisest rohkem võtnud laenu kohalikul pangasektorilt. Eraisikud on asunud järjest julgemalt kasutama laenatud ressursse eluaseme soetamiseks ja renoveerimiseks.

Rahvusvahelised reitinguagentuurid on 2005. aastal hinnanguid Eesti pangandusele hoidnud stabiilsena ning veelgi tõstnud (vt tabel 2).

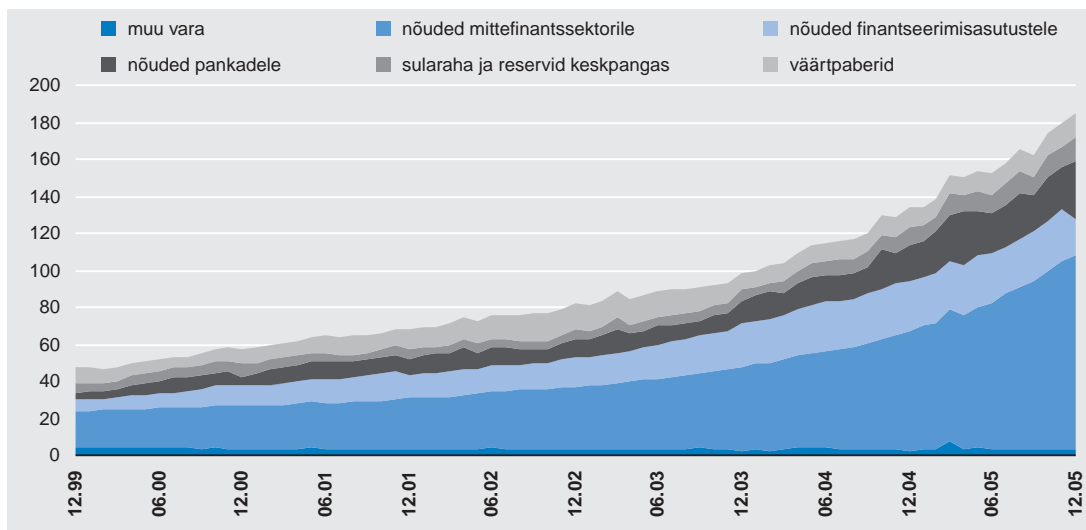
Tabel 2. Pankadele Moody's Investors Service'i poolt omistatud reitingud 2005. aasta lõpu seisuga

Moody's	Hansa-pank	Ühis-pank	Sampo Pank
Pikaajalised võlakohustused	A 1	A 1	A 2
Lühiajalised võlakohustused	Prime 1	Prime 1	Prime 1
Finantstugevus	C+	C-	D+

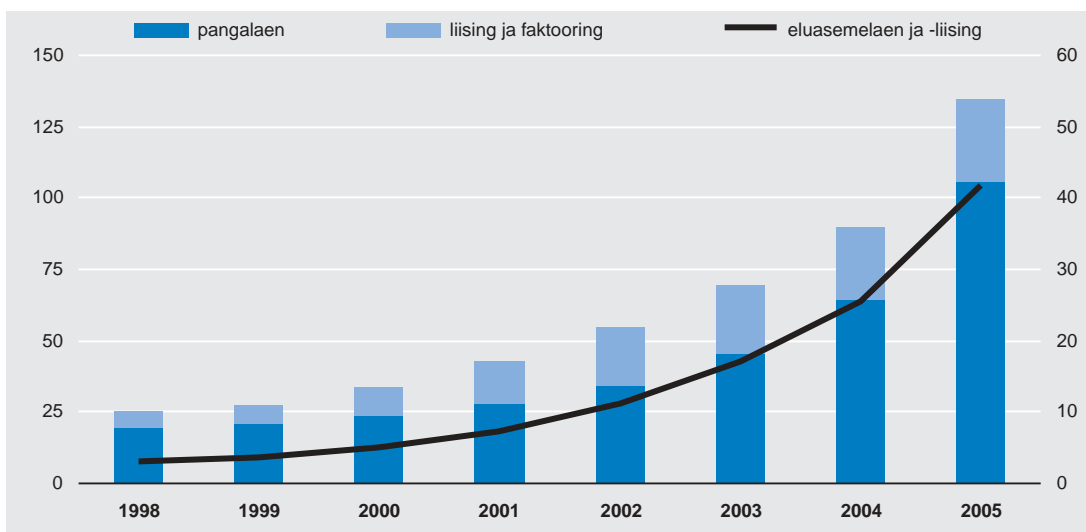
Pankade varad ja kohustused

Tugeva laenuõudluse mõjul kasvasid pankade varad 2005. aastal koondarvestuses ligi 52 miljardi krooni võrra ehk 39%, ulatudes aasta lõpus juba 185 miljardi kroonini (vt joonis 9). Ettevõtete võlg kohalikule pangasektorile kasvas aastaga 49%, mistõttu pankade ning liisingettevõtete finantseerimisportfellide koondmaht lähenes detsembri lõpus 134 miljardile kroonile. Pankade väärtpaberiportfellide kasv jäi 2005. aastal mõõdukaks. Koondbilansi struktuuris kajastuv nõuete kasv välismaiste krediidasutuste suhtes kajastab peamiselt grupisest tütarettevõtete tegevuse rahastamiskorralduse muutust.

2005. aastal jätkus Eestis senisest veelgi hoogsam eluaseme- ja kommerts-kinnisvaralaenu kasv (vt joonis 10). Eraisikute eluasemelaenu ning -liisingu jääk kasvas 2005. aastal enam kui 60% võrra, lähenedes aasta lõpuks juba 42 miljardi kroonini. Eraisikute muude võlgnevuste kasvutempo jäi eluasemelaenu kasvule mõnevõrra alla: nii on eraisikute muude laenu ja liisingu osatähtsus eraisikute koguvõlas kohaliku pangasektori ees taandunud 2005. aasta lõpuks 22%le.

Joonis 9. Pankade koondvarade struktuur (mld kr)

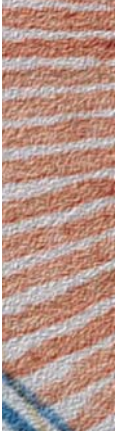

Joonis 10. Avaliku ja reaalsektori finantseerimine (mld kr)

Ka ettevõtete kodumaise võla enam kui 30%ses aastakasvus on mänginud olulist rolli kinnisvaraturu areng. 2005. aastal kasvas kommerts-kinnisvara ettevõtete laenujääk kokku 7,6 miljardi krooni võrra. Jõudsalt (ligi 4 mld krooni võrra) on kasvanud ka äriteeninduse ettevõtete laenujääk. Avatud sektori ettevõtete võla 30%ne aastakasv tuleneb osaliselt varem välismaalt kaasatud ressursside asendamisest

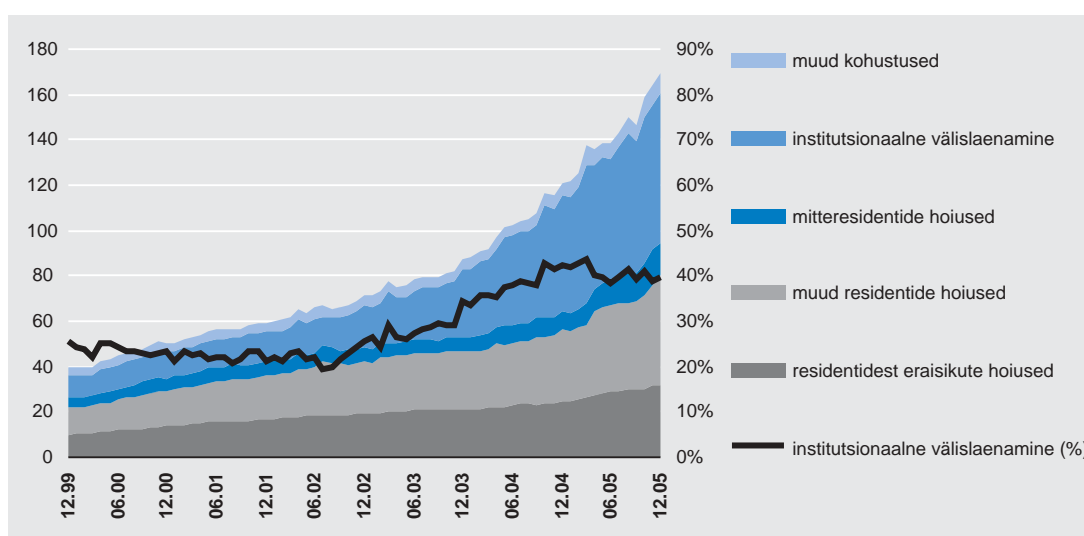
kohalikul pangaturul kaasatud vahenditega. Avatud sektori ettevõtete osas kasvas enim transpordi- ning side- ja töötleva tööstuse ettevõtete finantseerimine (vastavalt 3 ja 2 mld krooni võrra).

Hoiuste kasv oli kiire. 2005. aastal suurenesid hoiused 46% ehk ligikaudu 95 miljardi krooni võrra (2004. aastal 21%). Vaatamata sellele kaasasid

pankad suure laenuõudluse rahuldamiseks täiendavalt ka ligi 16 miljardi krooni ulatuses ressursse mitteresidentsetelt institutsioonidelt (vt joonis 11). Institutsionaalsete välisvahendite osatähtsus pangasektori kohustustes jäi 2005. aastal siiski 2004. aasta lõpu näitajast mõnevõrra madalamaks (39%), milles oli oma osa ka ümberkorraldustel pankade

tütarettevõtete finantseerimises. Kui varasematel aastatel kaasasid pangad välisressursse nii emapankade vahendusel kui ka otse rahvusvahelistelt turgudelt võlakirju emiteerides, siis 2005. aastal vähenes turupõhiste ressursside roll pangasektori institutsionaalse välislaenamise koosseisus ning suurenes välispankadelt saadud vahendite osakaal.

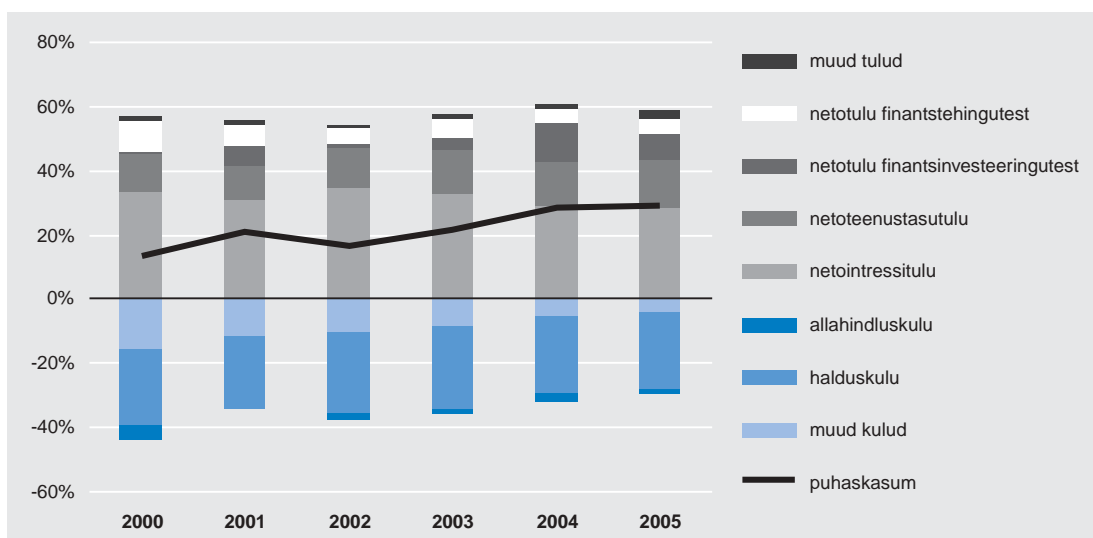

Joonis 11. Pankade ressursi struktuur (mld kr; vasak telg) ja välislaenamise osakaal (parem telg)

Tulukus

Kiire majandusareng ja sellest tulenev jätkuvalt suur laenuõudlus tõi kaasa ka pangasektori tulukuse kasvu. Kuigi tulubaas laienes jõudsalt, kahanes netointressitulu osakaal kogutulus veelgi, ehkki aeglasemas tempos kui 2004. aastal. Eelkõige oli see tingitud intressikulu suurenemisest (vt joonis 12). Intressikulu kasv ja intressitulu vähenemine intressi teenivate varade suhtes kajastus ka hinnavahe jätkuvas languses 2004. aasta 2,3%lt 2005. aasta 1,9%le. Kuna nõudlus laenude ja muude pangateenuste järele suurenes, kasvas teenustasutulu osakaal kogutulus veelgi. Seega teenis pangasektor netoteenustasutulu 2005. aastal juba rohkem kui pool ulatuses netointressitulust.

Tegevusmahu jõudsa laienemise ja ELi võrdluses kõrge kuluefektiivsuse juures on pankadel järjest raskem saavutada täiendavat kulude kokkuhoidu. Nii on kulu-tulu suhe kahanenud 2004. aasta 45,8%lt 2005. aastal üksnes 45,6%le. Tulukuse kasvu toetas ka nõuete allahindluse kulu kahanemine kogutulu suhtes. Seda võimaldas ühelt poolt rahuldavana püsinud laenukvaliteet ja teisalt rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite (IFRS/IAS) rakendamisest tingitud eraldiste moodustamis- põhimõtete muutumine. Nende tegurite koosmõjul tõusis pangasektori omakapitali tulukus 2004. aasta 20,0%lt 2005. aastal 21,0%ni. Pangagruppide konsolideeritud omakapitali tulukust kujundasid üldjoontes samad suundumused – need viisid näitaja 2004. aasta 22,8%lt 2005. aastal 24,4%ni.

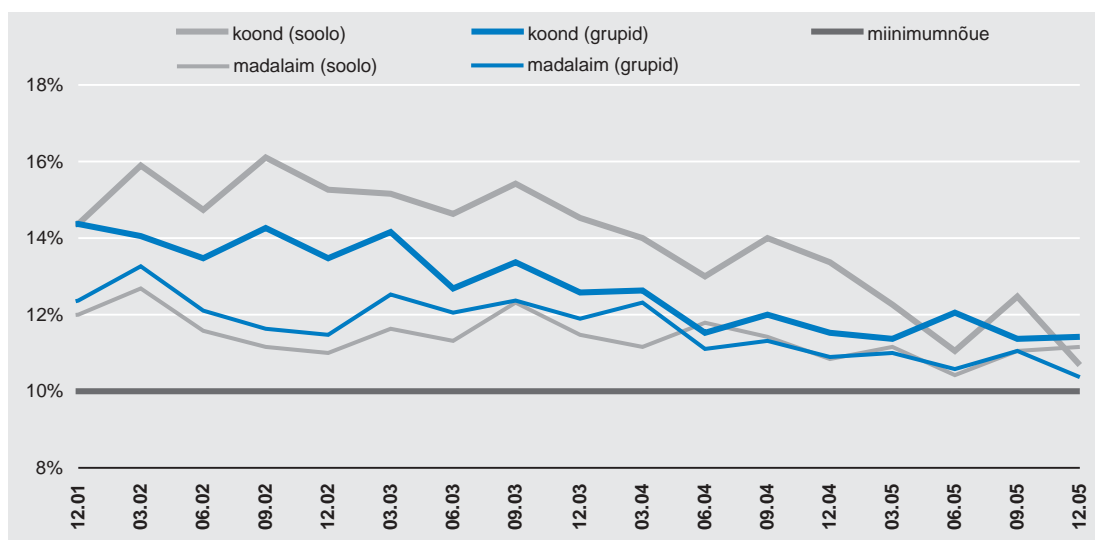

Joonis 12. Pankade tulud ja kulud (% kogutulust)

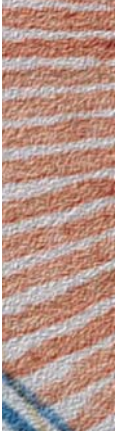
Kapitali adekvaatsus ja riskid

Vaatamata mitme panga otsusele 2005. aastal dividende mitte maksta ja kaasata eelmise aasta auditeeritud kasum omavahendite koosseisu, langesid pankade kapitali adekvaatsuse näitajad 2005. aastal kokkuvõttes riskivarade

tugeva kasvu mõjul. Kui pankade riskivarad kasvasid 2005. aastal koondarvestuses kolmandiku võrra, siis omavahendite kasv jäi alla 17%. Nii kujunes pangasektori kapitali adekvaatsuse koondnäitajaks soolo arvestuses 2005. aasta detsembri lõpus 11,7% ning konsolideeritud arvestuses 10,7% (vt joonis 13).

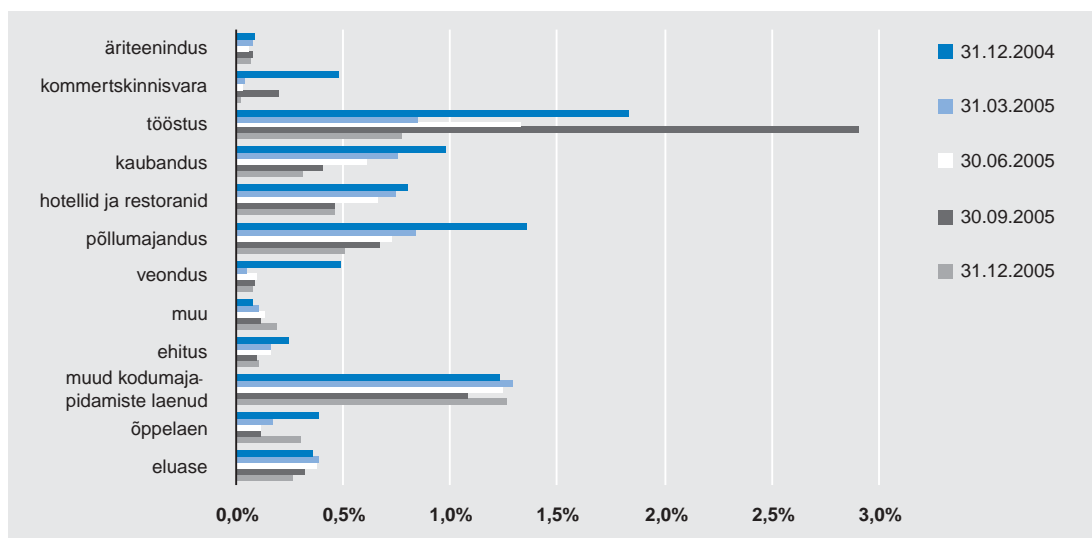

Joonis 13. Pankade kapitali adekvaatsus soolo ja konsolideeritud arvestuses

Pangasektori klientide laenu teenindamisvõime on soodsa majanduskeskkonna tingimustes püsinud küllaltki hea. Üle 60 päeva maksetähtaega ületanud laenude osakaal laenuportfellis oli 2005. aasta lõpuks langenud isegi alla 0,3%. Nende laenude

osakaal on kõrgeim (1,3%) eraisikute tarbimislaenudes (vt joonis 14). Kõigi muude sektorite puhul on üle 60 päeva maksetähtaega ületanud laenude osatähtsus 2004. aasta näitajatega võrreldes vähenenud.

**Joonis 14. Üle 60 päeva maksetähtaega ületanud laenude osakaal laenuportfellis majandus-
harude lõikes**

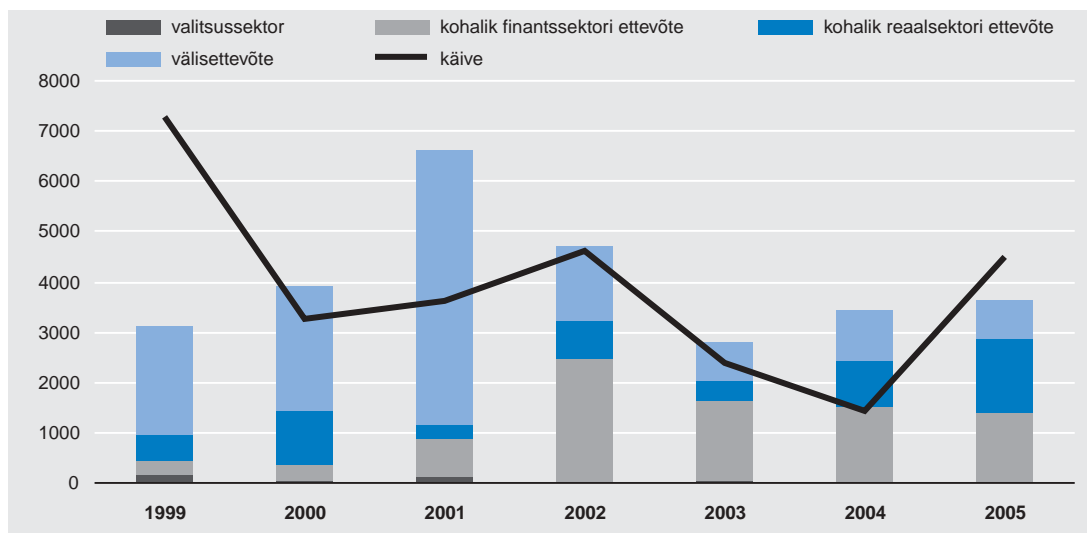
Väärtpaperiturg

Võlakirjaturg

Võlakirjaturgu iseloomustas 2005. aastal nii aktiivsem esmasturg kui järelturu käibe oluline kasv (vt joonis 15). 2004. aastast taas suurenenud hakanud võlakirjaturu kapitalisatsioon kasvas 2005. aastal lausa 57% ehk üle 4,8 miljardi krooni. Seda põhjustas residentide võlakirjaemissioonide maht, mis suurenes 17%. 2005. aastal emiteerisid ligi 80% uutest võlakirjadest kohalikud reaal- ja finantssektori ettevõtted, millest omakorda veidi alla poole on pankade poolt võlakirjaturul kaostatud vahendid.

Käsikäes aktiivsema esmasturuga kasvas võlakirjade järelturu päevakäive 2004. aasta 6 miljoniilt kroonilt

2005. aastal 17 miljoni kroonini. Nii nagu eelneval aastalgi, olid 2005. aasta lõpu seisuga võlakirja-investoritest kolmveerand residentid, kellest põhiosa moodustavad eraettevõtted (sh krediidasutused ja investeerimisfondid).

Joonis 15. Aasta jooksul välja lastud võlakirjade maht emitentide löikes (mln kr; vasak telg) ja järelturu käive (mln kr; parem telg)

Aktsiaürg

Tallinna Börsi areng oli 2005. aastal vastakas.

Kevadel elavdas turgu oluliselt kauplemine Hansapanga aktsiatega, kui ettevõtte strateegiline omanik Swedbank tegi pakkumise selle ülevõtmiseks. See päädis juuni lõpus Tallinna Börsi suurima kapitalisatsiooniga ettevõtte lahkumisega börsilt. Vastukaaluks Hansapanga aktsiate börsinimekirjast väljaarvamisele toimusid Tallinna Börsil 2005. aasta jooksul üle mitme aasta taas aktsiate esmaemissioonid. Alates 1. juunist 2005 on börsi põhinimekirjas noteeritud kommunaalteenuseid pakkuva ASi Tallinna Vesi aktsiad turuväärtusega 4,2 miljardit krooni, 28. juunist telekommunikatsiooniettevõtte, ASi Starman aktsiad turuväärtusega 0,8 miljardit krooni ning 9. detsembrist laevandusettevõtte, ASi Tallink Grupp aktsiad turuväärtusega 10,6 miljardit krooni¹.

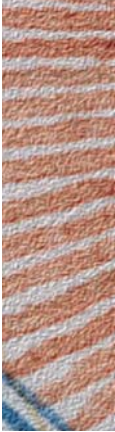
Hansapanga ülevõtmispakkumise ning uute ettevõtete aktsiate Tallinna Börsil noteerimise mõjul

saavutas börsiindeks OMXT² 4. oktoobril 2005. aastal 700 punktiga oma rekordtaseme (vt tabel 3 ja joonis 16). Oktoobri algusest langustrendi järginud indeksi aastakasv alanes detsembri lõpuks aga 48%ni (2005. aasta kasvu tipp – 90% – jäi III kvartali lõppu).

Tänu Hansapanga ülevõtmistehingutele ja uute ettevõtete aktsiate noteerimisele ulatus börsitehingute keskmine päevakäive 2005. aastal 118 miljoni kroonini, mis ületas eelneva aasta taseme peaaegu kolmekordselt.

¹ Turuväärtused 31.12.2005 seisuga.

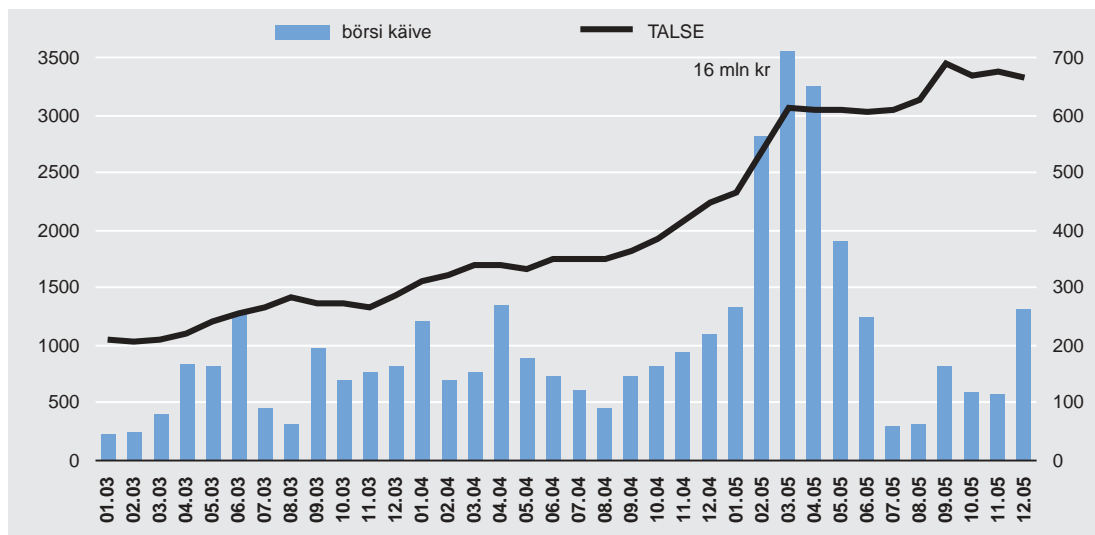
² Alates 3. oktoobrist 2005 on OMX gruppi kuuluvate börside, sealhulgas Tallinna Börsi indekse nimes ühtlustatud. Tallinna Börsi uueks nimeks sai OMX Tallinn (OMXT).

Tabel 3. Väärtpaberituru koondnäitajad (mld kr)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Väärtpaberituru kapitalisatsioon*	10,6	19,1	12,6	31,9	35,2	31,9	42,2	53,5	80,0	60,1
Instrumentid										
börsil noteeritud aktsiad	8,0	13,1	8,3	28,3	31,0	26,4	36,2	47,3	71,9	46,9
võlakirjad	2,4	4,0	3,7	3,2	3,7	4,4	3,3	2,9	3,1	4,8
investeeringufondide osakud ja aktsiad	0,3	1,8	0,4	0,4	0,4	0,9	1,7	2,6	4,5	8,4
märkimistunnistused		0,1	0,2	0,0	0,0	0,2	1,0	0,7	0,5	0,0
Kogu turu käive*	3,2	32,8	32,8	12,4	10,1	10,2	13,0	14,9	13,9	68,4
Tallinna Väärtpaberibörsi kapitalisatsioon	8,0	13,1	8,3	28,3	31,0	26,4	36,2	47,3	72,4	46,9
mitteresidentsed investorid	36%	42%	54%	74%	78%	78%	81%	81%	83%	58%
Tallinna Väärtpaberibörsi käive	2,3	21,8	13,4	4,5	5,5	4,1	4,0	7,6	10,3	30,3
Kogu turu kapitalisatsioon* / SKP	19%	29%	17%	39%	38%	31%	36%	42%	58%	46%
Kogu turu käive / kapitalisatsioon	30%	172%	260%	39%	29%	32%	31%	28%	17%	90%
Börsi käive / kapitalisatsioon	29%	167%	161%	16%	18%	16%	11%	16%	14%	47%

* Väärtpaberituru kapitalisatsioonist ja kogu turu käibest on välja jäetud börsil noteerimata aktsiad.

Joonis 16. Tallinna Börsi kuukäibed (mln kr; vasak telg) ja indeks TALISE kuu lõpus (punkti; parem telg)

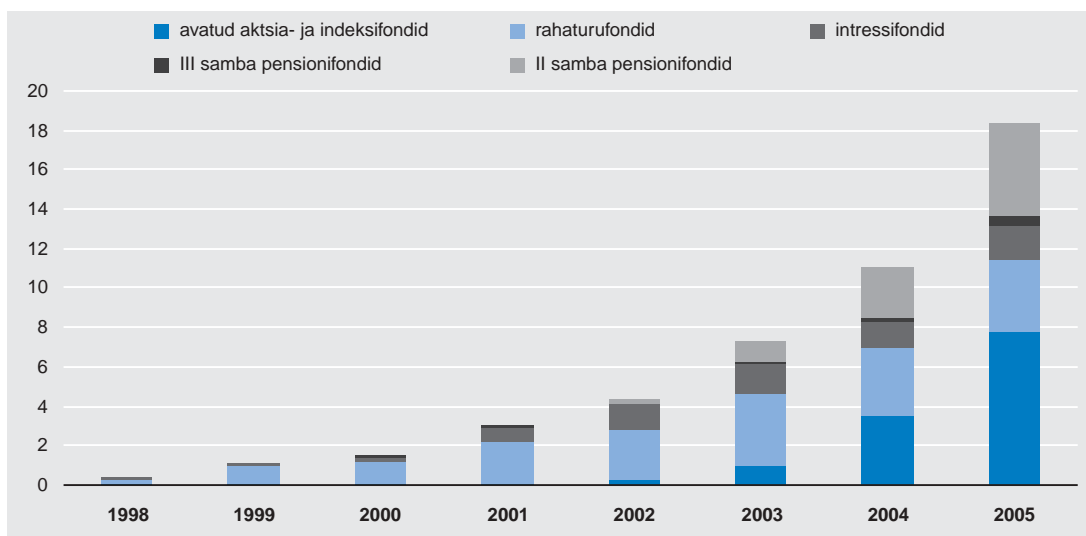
Muud finantsvahendajad

Investeeringis- ja pensionifondid

Arenevate turgude jõulise kasvu toel kiirenes 2005. aastal mitu aastat väldanud investeeringisfondide mahu kasv. Aasta kokkuvõttes suurenes investeeringisfondide maht 7,4 miljardi krooni võrra – rohkem kui 18 miljardi kroonini. Suurima kasvupa-nuse andsid aktsiafondidesse ning kohustusliku pensionisamba fondidesse tehtud investeeringud (vt joonis 17). Kesk- ja Ida-Euroopa ning Venemaa börside tõusu mõjul kasvas aktsiafondide maht aastatagusega võrreldes ligi 2,2 korda – 7,8 miljardi kroonini. Madalate baasintressimäärade tõttu oli ka rahaturu- ja intressifondide tootlus madal, mistõttu

nende fondide maht ei muutunud 2004. aasta lõpuga võrreldes kuigivõrd.

Pensionisüsteemi teise sambaga liitunute arv suurenes 2006. aasta algusest kogumise alustamise tähtajaks (31. oktoober 2005) ligikaudu 475 400 inimeseni, mis moodustab 78% hõivatutest. Teise samba fondide maht kasvas aasta jooksul 1,9 korda ehk 4,7 miljardi kroonini. Pensionisüsteemi kolmanda sambaga liitunute arv küündis 2005. aasta lõpus 90 000 inimeseni ehk 14,6%ni töötavast elanikkonnast. Vabatahtlikku pensionikogumissüsteemi, sh pensionifondidesse ja -kindlustusse, 2005. aasta lõpuks paigutatud säästud ulatusid ligikaudu 1,5 miljardi kroonini, millest fondide väärtus moodustab umbes 30%.

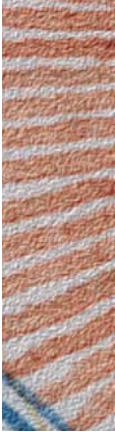
Joonis 17. Investeeringisfondide maht aasta lõpus (mld kr)

Kindlustus

Elukindlustusturu kasv kiirenes 2005. aastal viiendat aastat järjest, brutopreemiaid koguti 57% rohkem kui 2004. aastal. 2005. aastal kujunes elukindlustusseltside kogutud brutopreemiate mahuks ligi 1,3 miljardit krooni, millest suurema osa moodustasid investeeringisriskiga elukindlustuse

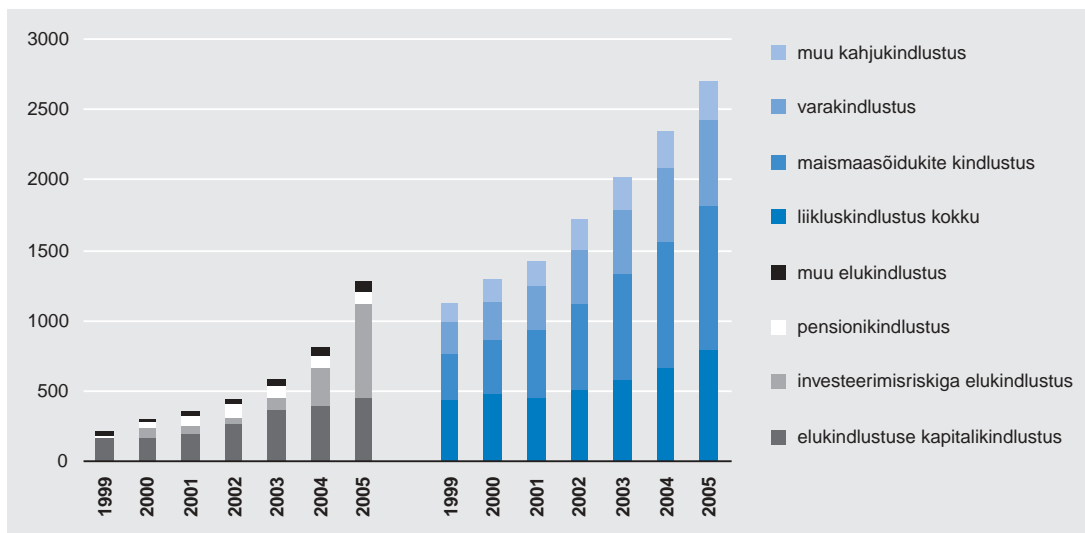
ning kapitalikogumiskindlustuse brutopreemiad (vt joonis 18). Investeeringisriskiga elukindlustuse brutopreemiate kasvu üks põhjusi on inimeste süvenenud huvi kolmanda samba pensionitoodete vastu.

Kahjukindlustusseltside kogutud brutopreemiad suurenesid 2005. aastal 15,2%, jäädes

2004. aastaga võrreldavale tasemele, mil kasvutempo oli 15,7%. Suurem osa kahjukindlustusseltside brutopreemiast kogutakse maismaasõidukite-, vara- ning liikluskindlustuse toodetelt. Muu kahjukindlustus moodustab vaid ligi 10% seltside poolt kogutud brutopreemiast ning selle osakaal väheneb pidevalt. Erinevate toodete lõikes on kõige kiiremini viimastel aastatel kasvanud liikluskindlustuse brutopreemiad.

Kui elukindlustusturu institutsionaalne struktuur on viimastel aastatel olnud stabiilne, siis kahjukindlustusturu oma veel areneb. Alates 20. aprillist 2005 on Nordicum Kindlustuse Eesti ASI uueks ärinimeks QBE Kindlustuse Eesti AS, mille omandas Tryg Vestalt Austraalia suurim kindlustus- ja edasikindlustusfirma QBE Insurance Group.

Joonis 18. Kindlustusseltside kogutud brutopreemiad (mln kr)

EESTI PANGA 2005. AASTA MAJANDUSPROGNOOSIDE PÕHISÕNUMID

Üleilmsed kasvuväljavaated kujunevad eelseisvatel aastatel soodsateks. Ehkki maailmamajanduse kasv aeglustub ligikaudu 4%ni, vastab selline tempo pikaajalisele keskmise tasemele. 2005. aasta esimesel poolel tõstsid mitme riigi keskpangad korduvalt baasintressimäärasid. Vaatamata sellele püsib nominaalsete ja reaalsete intressimäärade tase endiselt suhteliselt madal. 2005. aasta teisel poolel süvenes ootus, et euroala majandusaktiivsus hoogustub peatselt, kuigi struktuursete kitsaskohtade (eelkõige kõrgena püsiva tööpuuduse) taustal olid mitmed prognoosikeskused kasvuväljavaateid varasemast madalamaks hinnanud. Põhjamaades kujuneb ootuste kohaselt majandusareng (eelkõige sisenõudluse toel) kiiremaks kui euroalal või Euroopas keskmiselt. Suhteliselt kiireks kujuneb aastate 2006–2007 majanduskasv ka Euroopa Liidu uutes liikmesriikides.

Eesti viimaste aastate majanduskasv on olnud kiire. Kuigi osaliselt on kõrge kasv saavutatud suureneva võlakoormuse arvelt, võib siiski tõdeda, et väljavaated järgnevateks aastateks on positiivsed. Sisenõudluse poolelt toetab majanduse kasvuperspektiivi jätkuvalt kiire sissetulekute kasv, endiselt odav laenuressurs ja majandusagentide optimistlikud ootused. Väliskeskonna väljavaadete järkjärguline paranemine ning hoogne väliskaubanduslik lõimumine pärast ELiga ühinemist tagavad järgnevatel aastatel ekspordinõudluse kasvu.

Ekspordile suunatud tegevusaladest edendavad kasvu elektroonika-, metalli- ja puidutööstus, ent suletud sektori (sh kinnisvaraga seotud tegevusalade) roll majanduskasvus püsib jätkuvalt suur. Omapoolse tugeva kasvupanuse annavad ehitus, kinnisvaraarendus, jae- ja hulgikaubandus ning finantsvahendus. Ootused soosivad kinnisvarasektori hea käekäigu jätkumist järgnevatel aastatel ning seega jääb suletud sektor ka lähiaastatel oluliseks kasvumootoriks.

Sügisprognoosis on majanduskasvuga seotud **pikemaajalisi riske nähtud just majanduse pakkumis- poolele, mis peab tulema toime lisandväärtusahe- las ülespoole liikumisega**. See tähendab üleminekut teadmistemahukamatele toodetele ja teenustele, millele seab aga piire tööjõuressursi puudus. Ka Eesti

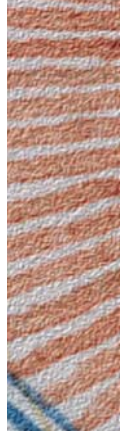
demograafiline situatsioon on kõike muud kui soodne – tööjõuressursi vähesus võib pikemas perspektiivis tekitada tõsisemaid probleeme.

Eratarbimise osakaal SKPs on viimasel aastal vähenenud ning majapidamised eelistavad oma sääste üha enam investeerida kinnisvarasse. 2005. aastal jätkus kinnisvarabuim ning seetõttu püsib ka kogu sisenõudluse kasv kiire. Sügisprognoosi kohaselt kasvavad majapidamiste sissetulekud järgnevatel aastatel kiiremini kui eratarbimiskulutused. Sellisteks ootusteks annavad alust nii kavandatud maksumuudatused kui ka intressimäärade oodatav tõus, mis piirab just tarbimise kasvu.

Majapidamiste tulude kasv oleks võimaldanud viimastel aastatel tarbida märksa enam, kui seda on tehtud – majapidamised on hakanud seega rohkem säästma. Eeldatavasti selline areng jätkub, peamiselt eluasemeinvesteeringute kiire kasvu mõjul. Lisaks toetab säästmist pensionireformiga seotud kohustuslik kogumine ning finantssektori säästu- ja investeerimistoodete suurenenud pakkumine.

Eratarbimisega seotud riskid majandusele tervikuna, nähtuna 2005. aasta sügisel, peituvad **majapidamiste säästukäitumise võimalikus muutuses**. Tööturust lähtuvate riskide realiseerumise korral võib palgakasv sedavõrd kiireneeda, et majapidamised saavad märksa rohkem kulutada.

Aastatel 2002–2004 püsib investeringute osakaal SKPs võrdlemisi kõrge – üle 30%. Sügiseste hinnangute kohaselt moodustab investeringute osatähtsus eelseisvatel aastatel ligikaudu 29% SKPst, mis on küll viimase kolme aasta keskmisest madalam, kuid paistab endiselt Kesk- ja Ida-Euroopa riikide hulgas silma. 2005. aastal olid investeringute kasvumootoriks majapidamiste investeringud, mis on kasvanud tunduvalt kiiremini kui ettevõtete põhivarainvesteeringud. Arvestades jätkuvalt soodsat intressikeskkonda ning häid nõudlustingimusi, peaks makromajanduskeskkond kogu prognoosiperioodi vältel investeerimistegevust soosima.

Riskide seisukohast on Eesti jaoks **oluline, kui suureks kujuneb ekspordile suunatud investeeringute edasine kasv**. Kui jätkuvad viimase aja arengutendentsid ning investeeringud kasvavad peamiselt kinnisvarainvesteeringute toel, võib see teatud aja möödudes kaasa tuua majanduskasvu aeglustumise ning Eesti ettevõtete konkurentsivõime languse.

Tööhõive kasv on 2005. aasta algusest kiirenenud – **suurema majandusaktiivsuse taustal on oluliselt kasvanud nõudlus tööjõu kui tootmisteguri järele**. Selle tulemusena on palgakasv samuti 2005. aasta algusest saadik hoogustunud. Tööhõive kasvas kiiresti ka 2005. aasta kokkuvõttes. Sügisprognoosi põhjal on aastatel 2006–2007 oodata hõive kasvu pidurdumist.

Tööturul on tähelepanuväärne see, et tööjõuturg liigub järjest enam n-ö töövõtjaturu suunas, kuna tööjõunõudlus ületab pakkumist ning surve tootlikkuse kasvu ületavaks palgakasvuks suureneb. Selleks, et tagada tootmisressursside efektiivsem jaotus, on seega **oluline, et palgaläbirääkimistel seostataks omavahel tootlikkus ja palgakasv**. Reaalpalga ja tootluse kasv on järgnevatel aastatel eeldatavasti kooskõlas. Tööturult lähtuv risk on palgakasvu liigne kiirenemine, mis tuleneb tööjõu pakkumise ja nõudluse suurest vahest.

Arvestades oodatust pisut soodsamaid arengusuundumusi 2005. aasta esimesel poolel, võis sügisel olla välistasakaalu edasise paranemise osas mõnevõrra optimistlikum kui 2005. aasta kevadel. Eesti eksport on suutnud säilitada kiire kasvutempo ja see lubab prognoosida jooksevkonto puudujäägi kahanemist pikema ajaperioodil. Selline areng eeldab aga ühelt poolt jätkuvalt kõrget välisnõudlust ja teisalt sisenõudluse kasvu aeglustumist.

Välistasakaal paraneb eelolevatel aastatel peamiselt kaupade ja teenuste konto toel. Maksebilansi tulukonto negatiivse saldo osakaal jooksevkonto struktuuris muutub järjest suuremaks: 2007. aastaks võib see ulatuda 7,1%ni SKPst. Tulukonto puudujäägi kasvu tekitavad välisomandi suur osakaal ja ettevõtete head majandustulemused, mis soodustavad kasumi

väljavoolu. Ülekannete konto saldo jääb prognoosi kohaselt tagasihoidlikuks – püsivalt alla 2% SKPst. Ülekannete konto ülejääki toetavad Euroopa Liidu struktuurifondidest laekuvad rahavood.

Eelnevatel aastatel on **erasektori finantseerimisvajak püsinud suur** ning see on aasta-aastalt kasvanud. Krediidiasutused on vajaku katmiseks kaasanud jõudsalt välisvahendeid. Võttes arvesse ka finantseerimist muude kanalite kaudu ning välismaiste otseinvesteeringute osatähtsust, moodustas koguvälisvõlg 2005. aastal 89,9% SKPst (2005. aasta lõpu seisuga) ning suureneb aastaks 2007 ligi 100%ni.

Inflatsioon osutus 2005. aastal oodatust oluliselt kiiremaks. Peamine põhjus on kallinenud nafta, mis sundis sügisprognoosis inflatsiooni kõrgemaks korrigeerima. Arvestades nafta hinda börsi tulevikutehingutes (futuurides), ei lange see tõenäoliselt kuigi kiiresti, mis tähendab lisaks naftale ka muud liiki energia hindade stabiliseerumist šokieelsest kõrgemal tasemel. Eestis on pärast naftahinna tõusu suhteliselt kiiresti kasvanud transporditeenuste hinnad ning kallinenud on ka muud liiki energia (nt küttepuit, põlevkiviõli). Sügisprognoosi põhjal peaks toidukaupade hinnakasv mõnevõrra aeglustuma. Toidukaupade hindadega seotud riskidest tuleb aga arvestada eelkõige surveid, mis võivad kaasneda ekspordinõudluse kasvule. 2006. aastal on peamine administratiivne aktsioon, mis toob kaasa hinnakasvu surve suurenemise, soojusenergia hinnatõus. Siin on tausteguriks olulisemate tootmissisendite, eelkõige põlevkiviõli kallinemine. Alusinflatsiooni muutused peaksid kõige täpsemalt järgima kodumaiste hindade kasvu, mis sügisese vaate kohaselt mõnevõrra kiireneb. Selle peapõhjus on tulutasemetete hoogne ühildumine.

Täiendavate inflatsioonisurve allikana näeb sügisprognoos naftahinna jätkuvat kasvu maailmaturul. Tarbijahindade kasv võib aga aeglustuda, kui alusinflatsioon jääb oodatust madalamaks – seda juhul, kui transporditeenuste kallinemine peatub, tugev konkurents telekommunikatsioonisektoris jätkub, rõiva- ja jalatsikaubanduse konkurents tiheneb ning majapidamiskaubad odavnevad seoses impordi jätkuva ümberorienteerumisega Aasia turule.

2005. AASTAL VASTU VÕETUD EESTI PANGA PRESIDENDI MÄÄRUSED

Nr 1, 25. jaanuar

Krediitiasutuse konsolideerimisgrupi nõuete jääkide aruande, intressiriski aruande ja bilansist mahakantud nõuete liikumise aruande kehtestamine

Nr 2, 16. veebruar

Eesti Panga presidendi 2. juuli 2002. a määruse nr 12 "Krediitiasutuste usaldatavusnormatiivid" muutmine

Nr 3, 22. veebruar

Eesti Panga presidendi 2. veebruari 2004. a määruse nr 2 "Investeeringufondi osakuomanike residentsuse aruanne" kehtetuks tunnistamine

Nr 4, 7. märts

Krediitiasutuste bilansi täiendav aruandlus

Nr 5, 26. aprill

Välisriikide krediitiasutuste esinduste nimekirja kantavate andmete loetelu kinnitamine

Nr 6, 26. aprill

Eesti Panga presidendi 6. juuli 1999. a määruse nr 19 "Krediitiasutuse ja välisriigi krediitiasutuse filiaali tegevusloa taotlemise ning väljaandmise kord ja tegevusloa taotlemisel esitatavate dokumentide loetelu", 15. oktoobri 1999. a määruse nr 23 "Pangas olulise osaluse omandamine" ja 3. oktoobri 1997. aasta määruse nr 3 "Nõuded infotehnoloogia ala korraldamiseks krediitiasutustes" kehtetuks tunnistamine

Nr 7, 26. aprill

Krediitiasutuse välisriigis asuva esinduse avamise, sulgemise või esinduse aadressi muutumise kohta informatsiooni esitamise korra ja tingimuste kehtestamine

Nr 8, 2. mai

Eesti Panga presidendi 2. juuli 2002. a määruse nr 12 "Krediitiasutuste usaldatavusnormatiivid" muutmine

Nr 9, 16. mai

Krediitiasutuste maksebilansiaruandlus

Nr 10, 17. mai

Eesti Panga presidendi 27. juuni 2000. a määruse nr 9 lisa "Laenude teenindamise miinimumnõuded ning ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmise kord" ja 9. oktoobri 2003. a määruse nr 9 lisa 1 "Maksete aruanne" muutmine; 25. jaanuari 2005. a määruse nr 1 ümbersõnastamine; 22. novembri 2004. a määruse nr 15 "Krediitiasutuste bilansi täiendava aruandluse muutmine" kehtetuks tunnistamine

Nr 11, 15. juuni

Eesti Panga presidendi 13. detsembri 2002. a määruse nr 20 "Eesti krooni päevakursside fikseerimise kord" muutmine

Nr 12, 19. september

Eesti Panga presidendi 10. jaanuari 2002. a määruse nr 1 "Eesti Panga maksesüsteemide alusdokumentatsiooni kinnitamine" ja 13. mai 2004. a määruse nr 10 "Kontohalduse üldtingimuste ja hinnakirja kehtestamine" ümbersõnastamine

Nr 13, 22. september

Eesti Panga presidendi 13. detsembri 2002. a määruse nr 20 "Eesti krooni päevakursside fikseerimise kord" muutmine

Nr 14, 7. oktoober

Eesti Panga presidendi 9. juuli 1999. a määruse nr 20 "Rahapesu tõkestamiseks krediitiasutuste sisemiste turvameetmete kord ja kahtlaste ning ebaarilike tehingute loetelu" kehtetuks tunnistamine

Nr 15, 4. november

Pangatähtede ja müntide Eesti Panka saatmise kord

EESTI PANGA PUBLIKATSIOONID 2005

Eesti Panga veebilehe aadress on www.eestipank.info.

Veebilehel on teave **Eesti Panga** ja tema tegevuse kohta, samuti **Eesti rahasüsteemi, majanduse ja finantskeskkonna** kohta. Veebilehel on avaldatud **pangandusalased õigusaktid**, teave **Eesti rahatähtede ja müntide** kohta (k.a soovitused kolleksionääridele) ning **Eesti Panga publikatsioonid ja pressiteated**, teave **Euroopa Liidu** ning ühisraha **euro** kohta, **sõnastik** jpm. Samalt aadressilt on võimalik kasutada mahukat **statistika andmebaasi**, vaadata ja alla laadida **valuutade** päevakursse. Veebilehel paikneb ka **virtuaalraamatukogu**, mille kaudu pääseb paljudesse teistesse majandusala raamatukogudesse.

Eesti Panga kvartalikommentaar

Kvartalikommentaaris väljendab keskpank operatiivselt ja kokkuvõtlikult oma seisukohti tähtsamates majandus- ja pangapoliitilistes küsimustes. Kvartalikommentaari saab operatiivselt lugeda veebilehelt, kuid selle kohta avaldatakse ka pressiteade ning sageli kaasneb kommentaari avaldamisega pressikonverents.

Aastaruanne

Sisaldab konkreetse kalendriaasta raha- ja majanduspoliitilise keskkonna analüüsi, ülevaadet muutustest reaalmajanduses, finantssektoris ja keskpangas endas, kokkuvõtet panga rahvusvahelisest koostööst, keskpanga raamatupidamise aastaruannet jm.

Rahapoliitiline Ülevaade (RPÜ)

Eesti Panga perioodiline trükis, milles analüüsitakse Eesti reaalmajanduse ja finantssektori muutusi.

Finantsstabiilsuse Ülevaade (FSÜ)

Eesti Panga perioodiline trükis, milles käsitletakse finantsstabiilsuse erinevaid aspekte.

Eesti maksebilansi aastaraamat¹

Annab ülevaate Eesti välismajandustegevusest, sealhulgas riigi rahvusvahelisest investeerimispositsioonist ja välisvõlast. Sisaldab palju statistilist materjali. Maksebilansi aastaraamat avaldatakse ainult elektroonsel kujul. Kõige käepärasem on seda kasutada veebilehelt, kuid vajadusel saab tellija paluda, et üllitis edastatakse tema e-posti aadressile.

Ajakiri Kroon ja Majandus

Ilmub kord kvartalis. Sisaldab ülevaateid ja analüüse aktuaalsetel majandusteemadel, kommentaare, tõlkeartikleid, majandussündmuste ja õigusaktide kronoloogiat, statistikat jm. 2005. aastal ilmusid järgmised artiklid:

Aasta 2004 Eesti majanduses (Ilmar Lepik)

Lühiülevaade maksustamise ökonomikast (Karsten Staehr)

Hinnatõus, hinnatõusu tajumine ja hinnatõusukartus (Kaja Kell)

Eesti rahvastik ja hõive – vaade järgmisele poolsajandile (Orsolya Soosaar)

Euro kasutuselevõtuga seotud hinnatõusukartused euroalal ja nende kartuste võimalik realiseerumine Eestis (Raoul Lättemäe)

Finantskriiside juhtimine piiriüleste pangagruppide puhul (Jana Kask)

Ettevõtete üldjuhtimisraamistiku areng (tõlge Euroopa Keskpanga kuubülletäänist)

¹ Maksebilansi aastaraamat ilmub augustis pärast seda, kui lõplikud andmed eelmise aasta kohta on selgunud.

Finantsturgude seminarist (Lenno Uusküla)
Eesti ettevalmistused euroalaga liitumiseks (Raoul Lättemäe)
Läti väljavaated Maastrichti kriteeriumide täitmiseks (Helmüts Ancāns)
Maastrichti lähenemiskriteeriumide täitmisega kaasnevad riskid: Leedu väljavaated (Raimondas Kuodis)
Finantskeskkonnast ja majanduskasvust üleilmastuvas maailmas (Vahur Kraft)
Väärtpaberituru infrastruktuuride integratsioon Euroopas (Kadri Martin)
Piiriüleste finantsgruppide ja pankade osatähtsus Euroopa, Põhjamaade ning Baltimaade pangasektoris (Ulla Tischler)
Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa väärtpaberituru reguleerijate komitee standardid väärtpaberite kliiringuks ja arvelduseks Euroopa Liidus (tõlge Euroopa Keskpanga kuubülletäänist)

Eesti Panga toimetised

Iga toimetis kujutab endast konkreetse majandusuuringu lühikokkuvõtet ning ilmub kas eesti või inglise keeles (*Working Papers of Eesti Pank*). 2005. aastal ilmusid järgmised toimetised:

Tööjõupakkumine Eestis (Janika Alloja)

Estimating the Equilibrium Exchange Rate of the Estonian Kroon (Marit Hinnosaar, Hannes Kaadu, Lenno Uusküla)

Critical Levels of Debt? (Lenno Uusküla, Peeter Luikmel, Jana Kask)

Short-term Effects of Foreign Bank Entry on Bank Performance in Selected CEE Countries (Janek Uiboupin)

Hooverism, Hyperstabilisation or Halfway-House? (Rasmus Kattai, John Lewis)

Application of Investment Models in Foreign Exchange Reserve Management in Eesti Pank (Andres Vesilind, Toivo Kuus)

Money and Prices in Estonia (Aurelijus Dabusinskas)

Investigating the Early Signals of Banking Sector Vulnerabilities in Central and Eastern European Emerging Markets (Kadri Männasoo, David G. Mayes)

Does an Increase in Unemployment Income Lead to Longer Unemployment Spells? (Ott-Siim Toomet)

The Effect of Financial Depth on Monetary Transmission (Danny Pitzel, Lenno Uusküla)

Which Firms Benefit More From Inward Foreign Direct Investment? (Priit Vahter)

EMMA – a Quarterly Model of the Estonian Economy (Rasmus Kattai)

Home versus Host Country Effects of FDI: Searching for New Evidence of Productivity Spillovers (Priit Vahter, Jaan Masso)

Kõik Eesti Panga publikatsioonid ilmuvad eesti ja inglise keeles, v.a Eesti Panga toimetised, mis üldjuhul ilmuvad selles keeles, milles uuringu kokkuvõte on koostatud.

Ühekordset teavet saab:

Eesti Panga infotelefonil **668 0719**

e-posti aadressil **info@epbe.ee**

Teavet Eesti Panga publikatsioonide tellimise kohta saab:

e-posti aadressil **trykis@epbe.ee**

telefonil **668 0998**